AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Denizciler Caddesi
Yeni Matbaa - Ankara
P. *K. 582 — Tel: 18992*

Fiatı : 60 Kuruş

●

İmtiyaz Sahibi :
Metin TOKER

●

Yazı İşlerini fiilen idare eden :
Cüneyt ARCAYÜREK

●

Ressam:
İzzet ÇETİN

●

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf :
ASSOCIATED PRESS — ZÜHTÜ ÖVEN

Klişe :
Cemal YENAR

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

İlân Şartları :
4 Renkli arka kapak (Tam sayfa): 350 lira

Kapak içi 800 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

Dizildiği ve Basıldığı Yer:
Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz
Muhsin Ertuğrul
Tiyatromuzun bir numarası

Kendi aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

AKİS'in bu sayısı, yeni bir matbaada hazırlanmış bulunuyor. Teni bir matbaada derken, müessesenin yeni kurulmuş olduğu hatıra gelmesin. Gerçi matbaanın da adı «Yeni Matbaa»dır ana, aslında Ankaranın en mütekâmil müesseselerinden biridir. Tabu teşkilâtı, AKİS gibi tirajı 10 binlik haftalık bir aktüalite mecmuasını bugünden yarına mükemmel tarzda meydana çıkaracak şekilde düzenlenmemiştir. Fakat en büyük hüsnüniyette müracaatımızı kabul etmiş ve işe girişmiştir. Bu bakımdan, elinizde tuttuğunuz sayıda bazı aksaklıkların bulunması -bulunmayabilir ya» imkânsız değildir. Onlara, kısa bir müddet için göz yummanızı rica ederiz. Teni Matbaa, AKİS'i eskisinden de iyi şekilde hazırlamak vadinde bulunmuştur. Gerek müessesenin başında olanlar, gerekse teknik imkânlar bunun gerçekleşeceğini bize ümid ettiriyor.

AKİS, şimdiye kadar, Türkiye Ticaret Bankası tarafından işletilen Teni Desen matbaasında hazırlanmaktaydı. Oradan ayrılış sebeplerimiz üzerinde sizlere, gerektiği takdirde malûmat vereceğimiz tabiidir.

A KİS, geçen hafta da gene bu sütunlarda sizlere bildirdiğimiz gibi pek yakında 40 sayfa olarak çıkmaya başlayacaktır. Bundan maksad, hem bize ilân veren müesseselerin arzularım daha iyi karşılamak, hem de -hepsinden mühimi- okuyucularımızın «hakkını yememek» tir. Bir çok okuyucumuz bize zaman zaman AKİS'in sayfalarını arttırmamızı talep eden mektuplar göndermişlerdir. Bunları müspet şekilde karşılamak elimizde olmadığından biz de üzülüyorduk. Okuyucularımız bizden başka şeyler de istemektedirler. Bunların başında «Yurtta Olup Bitenler» kısmımızın genişletilmesi gelmektedir. Tamamiyle teknik sebeplerden dolayı buna şimdilik imkân olmadığını üzülerek ifade etmek isteriz. Mamafih, o kısımda bundan böyle ilânları azaltmak hususunda bir prensip kararına varmış bulunuyoruz. Her hafta o kumunu tam olarak yedi sayfa üzerinden verilecektir. Tam sayfa ilânları başka yerlere dağıtacağız.

Matbaa değiştirmiş olmamız, bu kararımızın tatbikini biraz geciktirecektir. Bu bakımdan anlayış göstereceğinizi ümid ederiz. Fakat şu bir ay içinde bunun tahakkuku için elimizden gelen her şeyi yapacağımızdan emin bulunabilirsiniz. Kâğıt fiyatlarından malzeme fiyatlarına kadar her şeyin artmış olduğu ve gündelik gazetelerden bazıları arasında kendi fiyatlarını 25 kuruşa çıkarmak yolunda bir cereyanın baş gösterdiği sırada -bunun alemdarlığını Ahmed Emin Yalman yapmaktadır- AKİS sadece okuyucularını tatmin maksadiyle daha çok sayfalı çıkacak, fakat fiyatına hiç bir zam yapmayacaktır.

Hattâ daha ilerde, mecmuamız daha iyi yerleştiğinde ve bir kısım yükler üzerimizden kalktığında hacmimizi üçte bir nisbetinde arttırmak için hazırlıklara başlamış bulunuyoruz. Bunların uzun süreceğini hatırlatmak isteriz, fakat yukardaki şartlar tahakkuk ederse şu bir yıl zarfında bunun da gerçekleştiğini göreceksiniz. AKİS'in, kendisine itimad eden sayın okuyucularına şükran borcunu bu yoldan ödemesi en tabii vazifesidir. Bütün bunları yaparken bizi muvaffakiyete götüren unsurun tarafsızlık ve cesaret olduğunu asla hatırdan çıkarmayacak, «AKİS havası» nı asla bozmayacağız. Aynı zamanda o vakit hem «Yurtta Olup Bitenler» kısmımızı arttıracak, hem de diğer bazı mevzulara sayfalarımızda yer vereceğiz. Bunların başında sinema gelmektedir.

Görüyorsunuz ki bütün gayretlerimiz AKİS'i, ilk sayımızda verdiğimiz vaade uygun olarak daha güzelleştirmek gayesinde toplanmaktadır. 40 ıncı sayımızı idrak ettiğimizi görenler, kırk haftanın uzun bir müddet olduğunu düşünerek acele etmektedirler. AKİS gibi bir mecmuanın hayatında kırk haftanın pek fazla zaman olmadığına inanmanızı rica ederiz. Gazeteler, mecmualar hakiki mânasiyle tutmuş sayılabilmek için daha fazla zamana muhtaçtırlar. Buna rağmen AKİS, pek çok merhaleyi bir hamlede katetmek mazhariyetine, bizden esirgemediğiniz ve hakikaten minnettar bulunduğumuz alâkanız sayesinde erişmiştir. Bundan sonra, mükemmelleşme yolunda daha kuvvetli adımlarla ilerleyeceğiz. Bu yolun sonsuz olduğunu biz biliyoruz. Sizin de bilmeniz, en halis temennimizdir.

Okuyucuya ve onun aklıselimine inanmak AKİS'in ilk sayısında şiarı idi.

Bugün de şiarımızdır.

Yarın da şiarımız olarak kalacaktır. Saygılarımızla...

AKİS

Dış Politika

Nihayet hak ettikleri cevap

O gece Ankara radyosu, son derece sertti. Havadisin içinde öyle kelimeler, öyle tâbirler kullanılıyordu ki dinleyiciler evvelâ iç politikadan bahsediliyor ve muhalefetin bir hareketi hakkında malumat veriliyor sandılar. Yalan maddeler... Yalan olduğunu bile bile beyanat vermekten çekinmeyenler... Sn iptidai ahlak kaidelerine bile uymayan yakışıksız hareket tarzı... Nefretle karşılamak... İşte, tâbirler bunlardı!

Yalnız, havadis söyle başlıyordu: "Müteaddit tekziplerimize rağmen Mısır hükümetinin telkiniyle hareket eden Mısır matbuatı günlerden beri Türkiye ile İsrail arasında siyasi ve askeri mahiyette bir anlaşma olduğunu yayınlamaktadır." Bahis mevzuu olan mesele bir dış politika meselesi idi.

Havadis, Anadolu Ajansı tarafından veriliyordu ve bir tebliğ mahiyetindeydi. Şöyle sona eriyordu: "Yalnız devlet münasebatı kaidelerine değil, fakat en iptidaî ahlak kaidelerine bile uymayan bu yakışıksız hareket tarzını nefretle karşılar, alakadarları teyakkuza davet ederiz."

Türkiye Cumhuriyeti hükümeti nihayet çöl aslanı Cemal Abdülnasıra anlayacağı dille hitap ediyordu. Tebliğin metni, bizzat başvekil Adnan Menderesin tasvibinden geçmişti.

Yumuşak sözler

Daha bir gün evvel aynı Anadolu Ajansı Hariciye vekâletinin mevhum bir sözcüsüne atfen bir açıklama neşrediyordu. Bu açıklamada hadiselerin hakiki mahiyeti bildiriliyor, yapılan! bütün görüşmeler hakkında Mısıra muntazaman malûmat verildiği söyleniyor, Kahire hükümetinin bir sürprizle karşılaşmış olmasının asla bahis mevzuu bulunmadığı söyleniyor, hattâ "arap kardeşlerimiz" e karşı milletçe duyulan sevgiden bahsediliyordu, Mısır hakkında kullanılan lisan da gayet yumuşaktı ve tatil sözler ihtiva ediyordu. Mısırın dirayetli liderleri, menfaatlerinin - kendi menfaatlerinin ve içinde yaşadıkları bölgenin menfaatinin - nerede olduğunu anlamalıydılar. Bu açıklamanın çıkmasından 24 saat sonra Anadolu Ajansı vasıtasile yukardaki sert tebliğin neşredilmesi Cumhuriyet hükümetinin başında bulunanların da Mısırın tatlı laflarla yola gelmediğini, bilâkis küstahlığını arttırdığını anladıklarını gösteriyordu. Hakikaten Başvekilin Irakı ziyaretinin hemen akabinde İhtilal hükümetinin sözcülüğünü yapan meşhur El Cumhuriyet gazetesi Abdülnasırın Türkiyeyi ziyaret etmeyeceğini, Menderes Kahireye

Nuri Said Paşa - Adnan Menderes
Konuştular

gelirse - sanki Menderes davet olunmadan gidermiş gibi - kendisini kabul etmeyeceğini hakaret edici bir lisanla yazmıştı. Son tebliğde de belirtildiği gibi, bir diktatör rejimi olan Mısırda basın sadece hükümetin arzularını aksettirdiğinden hakareti yapanın doğrudan doğruya Çöl Aslanı olduğunda zerrece şüphe mevcut değildi Başvekil bunu evvelâ anlamamazlıktan gelmiş, yumuşak yüz göstermekte devam etmiş, Cemal Abdülnasırı bir devlet adamı zannetmiş, fakat en sonda Mısırın bitip tükenmek bilmeyen tahrikleri karşısında hak ettiği cevabı vermişti.

Muhalefetle iktidarın birleştiği nokta

İsmet İnönü, partisinin Meclis Gurubunda, yani kapalı kapılar arkasında dış politika hakkındaki görüşlerini arkadaşlarına anlatırken Mısıra karşı takip edilen bu fazla yumuşak politikayı beğenmediğini saklamamış, iki memleket arasında bir takım tatsız hadiselerin sebebini bunda görmüştü. Mısır liderlerine hakiki devlet adamı imişler gibi muamele yapmanın mahzurları hakikaten ortaya çıkmıştır. Bunlar, yumuşak yüz karşısında büsbütün şımarmışlar, Türkiyenin Orta Doğuda bir müdafaa sistemi kurmak için sarf ettiği gayretleri kendilerine yılışılıyor telakki etmişlerdir»

Mısırlılar sadece bize karşı değil, Arap Birliğine mensup diğer devletlere karşı da son derece küstah bir tavır takınmışlardır. Arap Birliği başvekillerinin Kahiredeki toplantısında - buna Nuri Said paşa katılmamıştı - Abdülnasır sanki Birlik kendi kumandasındaymış gibi konuşmuş, birtakım talimat vermeye kalkışmıştır. Bundan başka Nuri Said paşayı Türk - Irak paktından vaz geçirmek için de elinden geleni esirgememiş, bir takım şartlar koşmuştur. Nuri Said paşa kendi hesabına bunları gayet veciz şekilde cevaplandırmış ve Abdülnasırın şartlarının hiç birini kabul etmemiştir. Mısır başvekilinin bu şartları, Menderesin kendisi ile "nerede ve ne zaman isterse görüşmeye hazır olduğu" yolundaki sözlerinden de şımararak koşmuş olması kuvvetle muhtemeldir. Her ne olursa olsun, Irak bahis mevzuu paktı imzalamaktan vaz geçmediğini ve vaz geçmesinin beklenmemesi gerektiğim hiç bir tereddüde mahal bırakmayacak kadar açık şekilde bildirmiştir. Şimdi Türkiyenin yapacağı şey, öteki arap devletleriyle ya teker teker, ya da onları Türk Irak paktına alarak birleşmektir.

Anadolu Ajansının tebliği hükümetin Mısıra karşı takip ettiği politikadan vaz geçtiğini göstermektedir. Mısırın üzerine artık düşülmeyecek, kendi haline bırakılacaktır. Eğer Abdülnasırın söyleyecek bir sözü olursa, gelir söyler.. Pakt yürüyecektir.

Hükümetimizin yeni siyasetinin ilk işaretleri Zafer gazetesinde belirmiştir. Bir kaç ay evvel Mısırı resmen ziyaret eden ve dönüşte diğer bazı arkadaşlarile beraber hükümetin politikasının ışığı altında

Nuri Said Paşa - Adnan Menderes

.... ve anlaştılar

gerek Mısın, gerek İhtilal komitesini, gerekse şahsen Abdülnasırı şiddetle metheden iktidar sözcüsü Mümtaz Faik Fenik bunların topunu birden aynı şiddetle kötülemeye başlamıştır.

Hadiseler, hatadan zamanında dönüldüğünü göstermekte ve bundan dolayı hükümete hak verdirmektedir. Hem de muhalif gazetelerin; dış politikadaki bu gediği ele almaya cesaret edememiş olmalarına rağmen... Tatbikatın tek tenkidi sadece İsmet İnönüden gelmiştir. O da, ihtiyatlı bir üslûpla.

Halkçı gazetesine gelince, Nihad Erim - belki de seyahat hediyesi olarak gelen Şam baklavalarının verdiği ağız tadı ile - iktidarı hararetle övmek fırsatını kaçırmamıştır. Yalnız, gazetenin gece sekreteri bir küçük hata yapmış, Türkiyedeki gergin havanın yumuşadığına dair meşhur Welles Hangen tarafından yazılan ve New - York Times'da çıkan makalenin son satırını da sütunlarına almak gafletini göstermiştir. New - York Times bu makalesinin sonunda şöyle demekteydi :

"HALKÇI Başyazarı 80 yaşındaki Hüseyin Cahit Yalçın, Menderes'e ve Köprülü'ye hakarettin dolayı 26 ay hapse mahkum edilmişti. Yalçın, İstanbul'da hapishaneden bir hususî hastahaneye nakledilmiştir. Yapılmakta olan sıhhi muayene bitince evine gönderileceği veya yeni Basın Kanunundan mahkûm olan gazeteciler için umumî bir af kabul edildiği takdirde serbest bırakılacağı tahmin edilmektedir.

Bu hareketlerin, Başbakan tarafından Orta Doğu'da tatbik edilen ve şimdi onun başlıca meşgalesini teşkil eden yeni politikayı Halkçıların destekleyişine kısmen de bir mukabele olduğu düşünülmektedir. Mutasavver Türk • Irak savunma anlaşmasına Mısır'ın muvafakatini elde etmekte Menderes'in karşılaştığı başarısızlığı istismardan muhalefet kaçınmıştır."

Ama bu sefer de Suriye...

Ancak hükümet, Mısıra karşı tatbik edip muvaffak olamadığı politikanın bir eşini şimdi Suriyeye karşı tatbik eder görünmektedir. Üstelik bu politikanın tezahürleri son derece garip ve şarkkâri olmaktadır. Suriye bir şark memleketi olabilir, ama biz artık öyle kalamayız. Zafer gazetesinin, haftanın başındaki bir sayısını görenler bu şekilde düşünmekten kendilerini alamadılar. O gün gazetede, o kadar acaip başlıklar, manasız satırlar vardı ki en basit insaf kaidesi bunların, hükümetin resmi organında yer almasına maniydi.

Bakınız Zafer ne diyordu:

Suriye hükümetinin, kiyasetti hattı hareketi, Suriye milletinin şuurundan doğan halis duygulara dayanmaktadır. Bu duygular, Suriyelilerin memleketimize karşı her vesile ile göstermekten geri durmadığı sevgi tezahürlerinde de belirmektedir..."

Bu sözler "bir hükümet sözcüsü" tarafından Anadolu Ajansına söylenmiştir. Bir hükümet sözcüsü, mensup bulunduğu memleketin umumî efkârı ile ancak bu kadar alay edebilir. "Suriyelilerin memleketimize karşı her vesileyle göstermekten geri durmadığı sevgi tezahürleri..." Bu komik laflara gülmemeye imkân mı vardır? Suriyelilerin daha geçenlerde Şamda bir kaç saat kalan başvekil Adnan Menderesi nasıl karşıladıkları unutulmamıştır. Ordu takımımız ise sahaya süngülü muhafızlar arasında çıkmış, oyuncularımızın seyahatleri bile hadise olmuştur. İki hafta evvel bunlar cereyan ettiği halde, sayın hükümet sözcüsü Zafer okuyucularını ve onlarla beraber bütün Türk umumi efkârını o derece gafil mi sanıyor ki bu şekilde beyanatta bulunuyor? Hükümet sözcüsünün, bizzat başvekil Adnan Menderesten talimat aldığı bilindiğinden -dış politikayı Adnan Menderes tabir caizse elile idare etmektedir - bu taktikte sayın başvekille mutabakat halinde bulunmaya imkân olmadığı aşikârdır.

Ne iç politikada, ne dış politikada umumî efkârımızın hiç mi hiç kaale alınmadığı her gün görülüyor. Fakat devlet adamları için, pasif dahi olsa efkârı umumiyelerle böylesine fütursuzca oynamanın - bir kuvvet denemesi sayılsa bile - sonda hayırlı neticeler doğurmayacağı malûm olduğundan iktidarı ikaz vazifedir. Zafer gazetesinde çıkan ve Suriyeyi de, Suriyelileri de yerin dibine sokan yazıların hatıraları henüz silinmemiştir. Bunların hepsinin birer cevap mahiyetinde bulunduğu da hatırlardadır. Bil-

Cemal Abdülnasır

Çöl Aslanı

hassa Mümtaz Faik Fenik barut gibi makaleler kaleme almıştı. Bir de, şu son günlerde yazdığı yazılardan parçalar alalım :

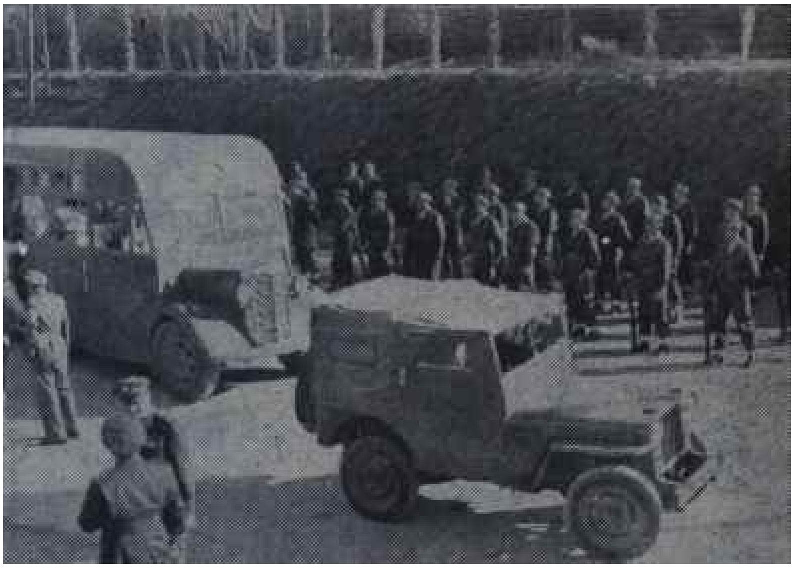
«... Hayırlı vefakâr unsurlar, berrak ve tertemiz bir halde üstte kaldı. Büyük bir memnunlukla müşahede ediyoruz ki, komşumuz Suriye bu temiz, bu berrak unsurlardan biridir. Türkiye ile dostluğa hakikaten bir vefa göstermiştir...»

Hangisine inanmamız isteniliyor? Politika, her rüzgâra göre değişebilir, ama halkı, umumi efkârı bu şekilde alay mevzuu yapmak hiç kimsenin hakkı olmamak gerekir.

Kaldı ki Mısır tecrübesi ortadadır. Yarın Suriye de dönebilir, orada da aleyhimizde cereyanlar tekrar başlayabilir. O zaman, gene aynı Zafer'de bugünkü satırların tamamile tersini yazdırmak, hükümet sözcülerine "nefret" li, "yalan" lı beyanat verdirmek icap edebilir.

Düşmanlıklarımızda olduğumuz gibi dostluklarımızda da ölçüyü muhafaza edersek çok iyi yaparız.

Bu tavsiyemiz, bilhassa iktidar partisinin organı Zafer gazetesine ve onun sayın başmuharririnedir. Onunla beraber bütün "hükümet sözcüleri" ne...

Ordu Takımımız Suriyede

Sonra süngülüler korudu

Meclis

Kanun geliyor

Bir tasarının matbaada basılması sona ermiştir. Hattâ tasarı, gerekçesi ile birlikte mebuslara dağıtılmıştır. İlk müzakeresi, bugünlerde Adliye encümeninde başlayacaktır. Tasarı Ceza Usulü Muhakemeleri Kanununu tadil adını taşımakta ve iki yeni tevkif sebebi getirmektedir. Bu tevkif sebepleri AKİS okuyucuları için meçhul değildir. Daha tasarının Büyük Millet Meclisine havale edildiği gün bahis mevzuu maddelerin tehlikesi hususunda umumî efkârı ve Meclisi aydınlatmayı elzem bulmuştuk. Hakikaten bugünkü şartlar altında iki yeni tevkif sebebi geldi mi, Türkiye Cumhuriyeti hududu dahilinde vatandaşların ne zaman tevkif edilip ne zaman edilemiyecekleri meselesi tamamiyle meçhul hale gelecek, ortada emniyet diye bir şey kalmayacaktır. Zira bu yeni tevkif sebepleri şunlardır:

Halil özyürük

Tasarıyı desteklemeyecek

Sanıkların tevkif olunmayarak serbest bırakılmaları halinde bu vaziyeti kötüye kullanarak daha da suç işleyeceklerinin anlaşılması -Sanığın işlediği suçun ağırlığının, kötülüğünün halkta husule getirdiği heyecan sebebiyle kendisinin serbest bırakılmasına halkın katlanamayacağının sezilmesi!- Hele bu son «... halkın kazanamayacağının sezilmesi» kısmı bir şaka ile karşı karşıya bulunulduğu hissini veriyorsa da tasarıda kullanılan tâbirler bunlardır.

Reaksiyon başladı.

Ancak tasarının Adliye Encümeninde de Meclis Umumi heyetinde de çok şiddetli bir muhalefetle karşılaşacağı anlaşılmaktadır. Hem muhalefetin büyüğü ve tesirlisi bizzat Demokrat Partili mebuslardan gelecektir. Zira böyle bir kanunu hiç kimse, adı Demokrat olan bir partiye lâyık görmemektedir.

Pek çok hukukçu -mebus hukukçu- kanunların haddi zatinde kötü olmayabileceği ama fena tatbikatla korkunç neticeler doğurabileceğini söylemektedirler. Hakikat şudur ki demokrat partili hukuken mebusların yüzde yetmişi maddelerin şiddetle aleyhinde bulunacaklardır. Hattâ bir kısmı şimdiden hazırlıklar yapmakta ve malzeme toplamaktadır. Adliye encümeninde aza olmayan hukukçuların bile encümen müzakerelerine katılmaları beklenmektedir. Encümende bütün azalar söz aldıktan sonra reis Halil Özyörük konuşacaktır. Halil Özyörüğün, tıpkı Hamid Şevket İnce gibi yeni tevkif sebeplerinin tehlikesi üzerinde duracağı anlaşılmaktadır.

Gerçi gerekçede, maddenin lüzumu hakkında bir kısım vardır. Fakat bu kısım, okuyanları ikna etmek kudretine sahip değildir. Bilhassa maddenin, tasarıdaki şekliyle, yani hiç bir kayıtsız çıkmasına asla ve asla imkân görülmemektedir. En mutediller, bunun basın suçları, siyasi suçlar veya mümasili suçlara tatbik edilmeyeceği hususunda sarih kayıt istemektedirler. Sanıkların tevkif olunmamaları halinde bir takım mahzurların çıkacağı vakaların varlığını kimse inkâr etmemektedir. Fakat esas gayenin ne olduğu pek az mebusun gözünden kaçmaktadır. Bu bakımdan, Demokrat mebusların kısmı azaminin -serbest bırakılırlarsa- Mecliste aleyhte rey kullanacakları muhakkaktır.

Bir ihtimal

Bu hava karşısında bir ihtimal daha vardır: tasarının geri alınması. Gerçi metin basılmıştır, ama Başvekil Menderesin borada yokluğu islerin normal yolunda yürümesine sebep olmuştur. Pek çok kim-

Davamız

***İ**çinde suç unsuru olduğu bildirilen AKİS mecmuaları, tetkik edilmek üzere bir ehli vukuf heyetine sunulmuş bulunuyor,*

Ankara Toplu Basın mahkemesinin Dr. Mükerrem Sarol - AKİS davasının 3 Şubat tarihindeki son duruşmasında verdiği karar budur. Ehli vukuf heyeti üç kişiden müteşekkil olacak ve İstanbul Üniversitesi Hukuk fakültesinden bir, Edebiyat Fakültesinden bir, Gazetecilik Enstitüsünden bir temsilci bulunacaktır. Heyet, suç ihtiva ettiği savcılık ve Dr. Mükerrem Sarol tarafından ileri sürülen yazılarda "Devlet vekili Dr. Mükerrem Sarola vazifesi dolayısile hakaret edilip edilmediğini, servetine ve şöhretine zarar verilip verilmediğini mecmuanın neşrindeki gayeyi de göz önünde tutarak' tesbit edecek ve bunu bir raporla bildirecektir.*

Mahkeme, bir evvelki celsede resmî ilanların nasıl ve kimin tarafından tevzi edildiğini başvekâletten sormuştu. Buna cevap gelmediğinden, ayrıca tetkikine karar verildi.

Hatırlarda olduğu gibi daha evvelki celselerde müddeiumumî bahis mevzuu yazılarda iğnelemeler bulunduğunu söylemiş, Dr. Mükerrem Sarolun avukatı ise Metin Toker'in ya "Demokratik küfürler", ya da "Hakaret usullerinde yaptığı yeni bir keşif vasıtasile müvekkiline tecavüz ettiğini ileri sürmüştü.

Davaya 3 Mart perşembe günü Ankara Toplu Basın mahkemesinde saat 15 de devam edilecektir. O celsede, ehlivukuf heyetini» raporu - eğer gelirse" okunacaktır.

se, Adnan Menderesin Ankaraya gelir gelmez tasarıyı geri isteteceğine kanidir. Bu, yumuşama politikasının samimiyeti hakkında da umumi efkâra sarih bir hüküm verdirecektir.

Her halde maddelerin kanunlaşması ihtimali pek zayıftır. Bakalım o zaman Çiçekdağ ne yapacak?

Gerçi tasarı hükümetin tasarısıdır amma, Adliye vekaleti tarafından hazırlanmıştır. Bu bakımdan, onu müdafaa etmekte Çiçekdağ'a düşecektir.

Maarif

Yuvaya dönüş

Gazeteler havadisi verdikleri zaman, en az şaşıran ama en çok memnun olan bizzat Prof. Bülent Nuri Esen oldu. Bundan bir kaç ay evvel Maarifimizin muhterem ve kudretti vekili. Celal Yardımcı esas mesleği hukuktur - kanunların kendisine tanıdığı hakkı kullanarak Ankara Hukuk Fakültesinin Anayasa profesörü Bülent **Nuri** Esen'i vekâlet emrine almıştı. Bu karar o zamanlar büyük gürültülere sebebiyet vermişti. Büyük gürültü derken bir noktayı tasrih etmek icâp eder. Gürültü- sadece gazete sütunlarında olmuş, yüksele yükselt gazetecilerin sesi yükselmişti. '. Ama Üniversiteden, bırakınız feryadı, fısıltı bile işitilmemişti. Prof. Bülent Nuri Esen kötü bir âlim olduğundan, veya fiillerinde haysiyet kırıcı bir şey bulunduğundan ya da tedrisata devam etmesinde talebeleri bakımından zarar müşahede olunduğundan dolayı vazifesinden uzaklaştınlmamıştı. Hattâ Üniversitenin alakalı mercii, böyle bir lüzumun mevcudiyetine inanmadığını resmen bildirmişti. Ama, Celal Yardımcı öyle istemişti. Daha doğrusu öyle istenmişti., Anayasa hukuku profesörü, demokrasimiz hakkında bir yazısında kakokrasi tâbirini kullanmıştı. Vakadan sonra ise başka bir profesör, Nihad Erim, kakokrasinin alimce bir laf olduğunu makaleleriyle ispata çalışmıştı.

Simdi, Prof. Bülent Nuri Esen, vazifesine iade ediliyordu. Celal Yardımcı, sömestr tatilinden sonra üstadın kürsüsüne dönmesini tensip buyurmuştu.

Profesör niçin şaşmadı?

Prof. Bülent Nuri Esen, hakkında vuku bulan çalışmalardan haberdardı. Çocukluk arkadaşı Nihad Erim, kendisinden başvekil Adnan Menderese bahsetmişti. Zaten Bülent Nurinin, kaybettiği kürsüsüne yeniden kavuşmak için büyük bir arzu beslediği biliniyordu. Öyle tahmin olunabilir ki Nihad Erim, kakokrasinin âlimce bir tâbir olduğu hususunda başvekili de ikna etmiştir.

Zaten sayın porfesör de, başına geleni büyük bir sabır ve tevekkülle karşılamıştı. Karara ve o kararın dayandığı kanuna karşı kanuni **bir** mücadele açmış değildi. Daha ziyade her şeyin düzelmesini dostlarına ve Allaha bırakmıştı, bizzat harekete geçmeye lüzum görmemişti. İyi ettiği de meydana çıkıyordu. Bakınız, "partilerarası .münasebetlerin düzelmesi" ne bir misal olarak kürsüsünün başına dönmesine Celal Yardımcı müsaade buyurmuştu. Halkçı gazetesi bunu da demokrasimiz için çok muttu bir gelişme telakki ettiğini saklamadı.

Ya selahiyet?

Bülent Nuri Esenin bu şekilde talebelerine kavuşması karşısında sevinç duymamaya imkân yoktur. Ateşli bir mizaca sahip olmakla beraber - başına bu felaket gelmeden evvel - Bülent Nuri Esenin çok kıymetli bir hukukçu ve hoca olduğu hususunda zerrece tereddüt mevcut değildi.

Ama, Celal Yardımcının elindeki selahiyet ne olacak? Yarim başka bir profesöre kızılsa, onun da vekâlet emrine alınamayacağı, sonra arkadaşı "partilerarası münasebeti düzeltmek" yolunda çok kıy-

Mason balosunda Rektör vekili

Üniversite eğleniyor

metli adımlar atıncaya kadar Üniversiteden uzak bırakılmayacağı hususunda her hangi bir teminat mevcut mudur? Bülent Nuri Esen, görülen lüzum" üzerine böyle bir muameleye tabi tutulmuştu. Halbuki Üniversite, bu lüzumun mevcut olmadığına karar vermişti. Buna rağmen, vekil istediğini yapmıştır. Kanun kendisine böyle bir hak tanımaktadır.

Ya Bülent Nuri Esen kabahatliydi. O takdirde, bugün durup dururken, hakkında hiç bir tahkikat yapılmamışken niçin vazifesine iade olunuyor? Kabahatinin ne olduğunu umumi efkâra açıklamak lâzımdır. Yahut Maarif vekili haksız bir karar almıştır. O takdirde de Celal Yardımcının hesap vermesi lâzımdır. Nihayet akla başka bir ihtimal geliyor: Bülent Nuri Esen, yeni kanunun bir tatbikatını Üniversitemizin sayın mensupları görsünler diye vekâlet emrine alınmıştır. Gaye tahakkuk etmiştir. Mekanizmanın tıkırtısız islediği müşahede olunmuştur. Üstadın kürsüsü başına dönmesinde mahsur kalmamıştır.

Dönebilir.

Hep aynı mesele

Bu suretle bütün işler gelip teminata dayanıyor. İktidar, elindeki salâhiyetleri bırakmak niyetinde midir, yani hakiki demokrasi yolunda yürünmekte devam olunacak mıdır, yoksa bu salahiyetleri kullanmamakla mı iktifa edecektir? Vaziyet vazıh surette açıklanmaya lüzum göstermektedir. Bizim istediğimiz, Celal Yardımcı ile Prof. Bülent Nuri Esenin sarmaş dolaş olması değildir. Nitekim Adnan Menderes ile İsmet İnönünün bütün aksamlarını bir arada, konuşup gülüşerek geçirmeleri de bizleri hiç mi hiç alakadar etmez. Herkes ahbabını, dostunu seçmekte serbesttir. Nihad Erim ile Fuad Köprülü atasında samimî münasebetlerin kurulması, karşılıklı davetlerin yapılması da ancak kendilerinin bileceği iştir.

Biz şunu istiyoruz: Celal Yardımcı günün birinde Bülent Nuri Eseni vekâlet emrine alamasın; Adnan Menderes "kanunî mecburiyetlerin dışında Halk partisini tanımıyorum" diyemesin; Fuad Köprülü, Hüseyin Cahit Hariciye vekili olarak kendisini beğenmedi diye bir gazeteyi dava ödemesin...

Biz, bunu nasıl temin edebileceğimizi araştıralım. Zira üst tarafı lafı güzaftan ibarettir.

Demokrasi

Gaipten gelen ses

Ankarada Cündoğlu hanının 16 ve 17 numaralı odalarında, hazırlanmış bir tebliğ teksir edildi ve zarflara konulup gazetelere gönderildi. 16 numaralı odanın sahibi -daha doğrusu kiracısı- Ahmet Tah-

İki Sebep

Bundan üç ay evvel memleket bunalmış bir vaziyetteydi ve bu durum seçimlerin neticelenmesinden beri devam edip geliyordu. Eğer vaziyeti bir tek cümle ile izah etmek gerekirse, seçim havası seçimlerden sonra -gerçek demokrasilerde olduğu gibi- kalkmamıştı.

Niçin kalkmamıştı, kabahat kimdeydi? Bunların münakaşası uzun sürer. Hem uzun sürer, hem de tamamiyle beyhudedir. Ancak en basit insaf kaidesi, bir memlekette olup bitenlerin mesuliyeti grafiğinde yüzde ellinin üstündeki yeri iktidara, altındakini muhalefete vermeyi icap ettirir. Bu kaide 1950'den evvel nasıl cari ise, bugün de caridir.

Üç ay var ki hava yumuşamıştır; gerginlik, inkârına imkân olmayacak şekilde azalmıştır. Hattâ bazı çevrelerde tatlı rüzgârlar esmektedir. Buna rağmen, memleket bunalmış vaziyetten tamamiyle kurtulmuş değildir. Neden? Aynı suali Cumhuriyet gazetesinin sorduğundan bu yana hakiki bir selâh vuku bulmamıştır. Cumhuriyet, «bu millet ilkbahardan sonra yazın, yazdan sonra sonbaharın ve arkadan kışın geri geleceğini bilir de ondan» diyordu. Bu müşahededeki doğruluk ortadadır. Hakikaten, demokrasiye girdiğimizden beri poyraz, daima lodosu takip etmiştir. Bugünkü yumuşak hava karşısında da iç ferahlığını henüz duymamıza imkân yoktur.

Evvelâ iktidarda, bir hareket yoktur. Daha doğrusu hareket, yapılmış bazı fiillerin geri alınmasından ibarettir. Ama, o fiilleri yapmak için mevcut selâhiyetlerden vaz geçileceği, ancak demokratik hakların muhafaza edileceği yolunda en ufak işaret mevcut değildir. Hattâ Zafer, muhalefetin iddia ettiği gibi bir yumuşamanın geliştiği yolunda havadis dahi vermemektedir. New-York Times bu mevzuda bir makale neşretmiştir, bunda Türkiyedeki iyi hava övülmektedir. Ecnebi matbuatın lehteki tek satırını dahi kaçırmamakta son derece mahir olan iktidar organı onu sütunlarına almamıştır. Halkçının affedilmesi iyi, Bülent Nuri Esen'in kürsüsüne iade edilmesi de mükemmel.. Belki yarın öbür gün öteki basın suçları da affa uğrar. Ama, memlekete demokratik havayı getirecek olan bu değildir ki... Hükümet, her kızdığı anda aynı fiilleri yeniden işlemek hakkına kanunen sahip kaldıktan sonra yüreklerden korku silinmez.. Bütün bunlar, bir takım kimselerin «yumuşama var» diye kendi kendilerine gelin güvey oldukları şüphesini uyandırmaktadır.

Bu, iktidarın tutumu dolayısiyle beliren sebep!

Muhalefete gelince; iktidar hakikaten yumuşasa, şikâyet mevzuu olan kanunları da geri alsa, hattâ bu gibi kanunları yapmak yetkisini bile terketse o kanunların iktidarca «sebebi hikmeti» olan aşırı sertlik, iftira ve tezvir muhalefetin siyaseti olmaktan bütün bütüne çıkacak mıdır? Buna kati şekilde evet diye cevap vermek müşkildir. Yarın öbür gün bizzat Halk Partisinin, gelecek demokratik havayı yeniden suiistimal etmeyeceğini kim temin edebilir? Herkesin gözü önünde, dünyanın bizden başka hiç bir memleketinde cereyan etmeyecek hadise cereyan etmiştir. Partilerarası münasebetlerin bozulmasında Halk Partisi tarafında 1 numaralı rolü oynayan zat -Nihad Erim- 100 bin liralık bir fara cezası yiyince iki ay evvel «Peron» dediği zata «Millet lideri» diye hitap etmeye başlamıştır. Havanın hakikaten yumuşadığına da milleti, gazetesinde o iknaya gayret etmektedir. Halbuki Halk Partisinde, işin ta başından beri partilerarası münasebetlerin medeni ölçüler içinde kalmasını şiddetle arzulayan ve bunu temin için bizzat Nihad Erimle mücadele eden bir gurup vardı. Eğer Halk Partisindeki değişiklik -bir değişiklik varsa- bu gurubun Nihad Erim ve taraftarları üzerinde kati bir galibiyetlerinin neticesi olsaydı, Halk Partisinin lideri o gurubun temayüllerini benimsediğini partisine ve umumi efkâra fiillerle -Nihad Erimin, beraber çektirilmiş bir fotoğrafı kullanmasına müsaade etmek suretiyle değil- İspat etmiş olsaydı ortada endişe kalmazdı. Ama hayır! Sertlik politikasının dünkü şampiyonu, bugün yumuşama politikasının şampiyonudur. Eğer millet, bunu görüp de sevinmiyorsa, kabahat her halde milletin sayılamaz. Eğer bir âlete lüzum var idiyse, âlet fena seçilmiştir.

Bu da, iktidarın tutumu dolayısiyle beliren sebep!

takılıç idi Ahmet Tahtakılıç Cumhuriyetçi Millet Partisinin Genel Başkanıdır.

Ertesi gün gazeteler tebliği C. M. P. Genel İdare Kurulunun tebliği başlığı ile neşrettiler. Hakikaten Genel İdare Kurulu üç gün süren bir toplantı yapmış ve toplantı neticesinde vardığı görüşü umumi efkâra bildirmişti. Tebliğ İki noktadan ibaretti. Birincisi iç politikaya aittı. Cumhuriyettçi Millet Partisi • Partiler arasındaki münasebetlerin bir husumet ve tevehhüm havası yerine her vakit karşılıklı iyi niyet ve anlayış şartları dairesinde cereyan etmesindeki milli, vatanî ve içtimaî yüksek faydayı müdrik» bu* lılmıyordu. Ancak, «böyle bir havainin devamlı bir surette temini her şeyden evvel çok partili demokratik bir sistemin istilzam ettiği asgarî şartların gerçekleşmesine mütevakkıfa idi.

İkincisi dış politikayı ilgilendiriyordu. Cumhuriyetçi Millet Partisi «Orta Sark memleketleri sahasında da bir güvenlik kurulması hususunda son zamanlarda iktidarca sarf edilen mesainin müsbet neticeler vermesini temenni» ediyordu.

Tebliğin hülasası bu, hususiyeti ise 2 Mayıstan bu yana adeta suyun alfana kaymış olan 3 numaralı partiden nihayet bir sesin çıkmasını sağlaması idi.

Müzakereler pek heyecanlı geçmiş sayılmazdı. Öteki partilerin aksine Cumhuriyetçi Millet Partisi mütesanid bir manzara arzetmektedir. Genel İdare Kurulunu teşkil eden zevat da aşağı yukarı hep aynı, kanaatte insanlardır. Toplantıları hakkındaki malûmatı verecek tebliğin metni Üzerinde de ihtilafa düşmediler: Ortada iyi bir hava esiyordu, ne çıkacağı bilinmiyordu ama bu havanın bozulması mesuliyetini Millet Partisi yüklenmemeliydi. O bakımdan tebliğe nikbin değil sana yumuşak bir havanın verilmesinde fayda mevcuttu..

Öyle yapıldı.

Bu suretle 3 numaralı parti de iyi münasebetlere iştirak arzu ve azmini belli ediyordu.

Akitler

İktidar çevreleri, tebliğ hakkındaki düşüncelerini izhar etmediler. Muhalefet çevreleri ise, metni beğendiler. Beğendikleri belki de muğlaklık ve afaki oluşu idi. Herkes, müsbet adımların gelmesini beklemekteydi. Ümidin kırılmaması için ihtiyatlı davranıyorlardı, ama bekledikleri gelmezse -yani o asgari şart tahakkuk etmezse- ne yapacaklarını tesbit etmemişlerdi.

Yumuşaklık havası bazı çevrelerde sürüp gidiyordu ama iktidar müsbet sahaya geçmekte hiç İstical göstermiyordu. Bu, havanın eski haline dönmesi tehlikesini meydana çıkarıyordu. Nihad Erim ne yapacağını bilmiyordu. Altındaki desteğin kaymak üzere bulunduğunu hissediyordu. O vakit, daha iktidarı zamanında Meclis kürsüsünde bir muhalif mebus tarafından ifade olunduğu gibi «muallakta kalacaktı». Haftanın başında, bir hafta evvelki yazılariyle tezat halinde olmasa bite o ilk yazıların akisleri karşısında kapılınmış bir endişenin belirti ve tereddütlerini taşıyan yazılar neşretti. İnsan 180 derecelik dönüşlerde ülfet peydaladı mı topaca döner; siyaset budur.

Bu bakımdan, iktidarın şu günlerde nihayet müsbet hareketlere girişmesi ve niyetini açıklaması beklenmektedir. Aksi halde her şey hayal olacaktır.

MEBUS TAHSİSATI

Yü	AYLIK	HARCIRAH	MESKEN TAZMİNATI	AYLIK YEKÛN
1946	875	84	91	1050
1947	1160	250	9lı	1491
1961	1160	250	91	1491 %15 fazla
1963	1100	500	Kalktı	1650
1966	2000	800	"	2800

G. H. P.

Mebus maaşları hikâyesi

Cumhuriyet Halk Partisinin, sayıları az mebuslarından biri :

"— Kanun çıkınca, ona uymak elbette ki vatandaşların vazifesidir, dedi. Hattâ Mecliste, o kanunun çıkmaması için Mücadele etmiş bile ol-

Bahis mevzuu kanun, mebus maaşlarının arttırılması ile ilgili kanundu. Bu maaşlar 1040 dan bu yana yüzde yetmiş nisbetinde artmıştı. Fakat Bütçe komisyonunda artış kâfi görülmemiş, bunun yüzde 100 e çıkarılması hususunda bir karara varılmıştı. Fakat tasarıyı, Meclis umumi heyetinden geçirmek lâzımdı. Acaba umumi heyet, bunu nasıl karşılayacaktı?

Cumhuriyet Halk Partisi, daha işin başında yumuşak davranmış. Bütçe komisyonundaki temsilcileri teklifin aleyhinde büyük bir hararetle konuşmamışlardı. Ama sonradan, ödeneklerin artması lehinde rey kullanmanın "ele verir talkımı, kendi yutar salkımı" manasına geleceği anlaşılmış ve bunun gerçekleşmemesi için mücadele etmenin Partiye daha faydalı olacağı hakikati kabul edilmişti.

Bundan tam yedi sene evvel, 1947 de aynı Cumhuriyet Halk Partisi mebus maaşlarıda bir ayarlamaya lüzum görüyordu. O zamanlar Halk Partisi iktidarda olduğu için ayarlama'nın manası, tabiî zam idi. 1947'nin muhalefeti ise Demokrat Parti idi. Bugün Halk Partisine hâkim düşünceyle Demokrat liderler de böyle bir zamma karsı mücadele açmanın ne kadar verimli olacağını hesap etmişler ve kırmızı rey kullanmayı kararlaştırmışlardı. Yalnız, o zamanki D. P. gurubu toplantılarından basına bir haber uçurulmuştu. Bu habere göte hesap şuydu: Kırmızı rey sandığa, paralar cebe! Yapılacak zammı kabul edip etmeme, daha doğrusu zammı partiye mi bırakma, yoksa cebe mi atma uzun zaman münakaşa mevzuu olmuş, büyük ihtilaflar çıkmış, parti bölünmüş ve iş başındakiler ustaca bir manevrayla hem kendilerine muhalif olanları veya hakimiyetlerini kayıtsız şartsız kabul etmeyenleri partiden atmışlar, hem de millet önünde güzel bir jest yapmışlardı.

Kader, yedi sene sonra Cumhuriyet Halk Partisi muhalefetini, Demokrat Parti iktidarı karşısında aynı mevkie getirip bırakmıştı.

Kalplerin ve midelerin söyledikleri

Halk partili mebusların, hepsinin kalbi, bu zammı kabul etmeme taraftarıydı. Hayatlarını tanzim ederken, ödeneklerinin artması ihtimalini hesap etmemişlerdi. Artmasa da olurdu. Ancak, aldıkları maaş ve tahsisatın rahatça geçinmelerine kâfi gelmediğini de biliyorlardı. Bu bakımdan, mideleri aksi kanaatteydi. Hem kırmızı rey de kullansalar, muhalefetleri, kanunun geçmesine mani olamazdı. Kanun bir defa çıktıktan sonra, ona uymak mecburiyeti vardı.

Ama, durum başkaydı. Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Partinin o zamanlar maruz kaldığı güçlüklerle karşılaşmak niyetinde değildi. Gurup toplandı ve bazı kararlar aldı. Mecliste, mücadele edilecekti. Eğer bir ayarlama yapmak gerekiyorsa, buna mebus ödeneklerinden başlamanın manası yoktu. Zam? Evet, ama herkese zam. 1046 dan bu yana hangi devlet memurunun veya işçinin geliri yüzde 160 nisbetinde artmıştı? Bütün bunlar Meclis kürsüsünden kuvvetle söylenecekti.

Turgut Göle
C. H. P. nin 3 numarası

Partinin elinde güvenilir bir gazete olmadığından, mücadeleyi Meclisin de dışına çıkarmaya imkân yoktu. Ama gazeteler - tarafsız gazeteler - elbette olup bitenlerden bahsedecekler, Cumhuriyet Halk Partisinin tutumunu aksettireceklerdi. Hem kendilerine pek çok Demokrat mebusun da katılacağından şüphe yoktu. Daha fazla para almak iyiydi ama, bunun mahzurları, bilhassa politik mahzurları gözden uzak tutulamazdı. Halk, vekillerinin kendi maaşlarına zam yapmasını iyi karşılamayacak, "efendimiz seçmen hareketten memnun kalmayacaktı. "Efendimiz seçmen" ise paradan da, puldan da mühimdi.

Kanun buna rağmen geçerse, ne yapılacaktı? Kanuna uymak mecburiyeti vardı. Halk partili mebuslar - onlarla beraber Cumhuriyetçi Millet Partili mebuslar da mücadele edeceklerdi - tahsisatın fazlasını almamazlık edemezlerdi ki.. Kanunen alacaklardı. Bu bakımdan, Cumhuriyet Halk Partisi gurubundaki müzakereler paraların alınıp alınmaması mevzuunda cereyan etmedi. Alman fazla tahsisat ne yapılacaktı? Yani, mebuslar bunu şahsi ihtiyaçları için mi kullanacaklardı, yoksa bir yere mi vereceklerdi? İkinci tez galebe çaldı. Zaten birinci tezi müdafaa eden hemen hemen hiç çıkmadı.

O zaman, başka bir mesele beliriyordu: Peki, paralar nereye verilmeliydi? Akla bir tek cevap geldi: Partiye.. Hakikaten Cumhuriyet Halk Partisi, elinden malları alındığından beri müşkil bir mevkideydi ve paraya şiddetle ihtiyacı vardı. Madem ki devlet, mebuslara zorla fazla Ödenek veriyordu, mebuslar da bunu partilerine bırakırlardı ve böylece "Allah bir yandan alır, bir yandan verir" di,

Prensibi hemen herkes kabul etti. Başka fikirler ileri sürenler de çıkmadı değil ama, öyle anlaşılıyor ki Cumhuriyet Halk Partili mebuslar facia paraları, olduğu gibi partilerinin emrine vereceklerdir. Başka fikirler de Zaten, parti tarafından bunun nasıl kullanılması gerektiği hususundadır. Yani, esas fikre bir itiraz mevcut değildir. Ulus gazetesinin mart içinde hazırlanması düşünüldüğünden ödeneklerin gazeteye bir fon teşkil etmesi hatıra geldi. Bunun taraftarları çoktu. Gazeteye ihtiyaç, gurupta şiddetle hissediliyordu. İşin başlarında bazı mebuslar, safiyetle Halkçı gazetesine başvurmuşlardı. Zannetmişlerdi ki fikirlerini bu gazeteyle yayabilirler. Halkçı gazetesi, ancak işine gelen fikirleri neşretmiş, ötekileri hasır altı etmekte büyük meharet göstermişti. Hattâ gazetenin muhabirlerine beyanat verildiğinde bile beyanatı görenler sözlerinin ancak bir kısmının yayınlandığım görüyorlardı. Tabiî, sadece Halkçının politikasına uygun olanlar veya onu destekler görülenler. Bu hadise daha bir kaç gün evvel C. H. P. Meclis gurubunun reis vekili Nüvit Yetkinin başına gelmişti. Partinin Genel Sekreter yardımcısı Turgut Gölenin de aynı sebepten başı derde girmişti. Halkçıya, hele bu son zamanlarda, Halk partili mebuslar tarafından güvenilemeyeceği anlaşılmıştı. Ulus, mutlaka çıkmalıydı. Bunun için hazırlık yapılıyordu. Ümid, Kasım Güleğin dönüşündeydi. Genel Serketer, giderken, Amerikada bu meseleyi halletmek vaadinde bulunmuştu. Şimdi, ödeneklerin fazlaları pek âla Ulus'un işini kolaylaştırabilirdi.

Verilen karar şudur : Mebus tahsisatlarının arttırılmasına şiddetle muhalefet edilecektir. Hayat pahalılandıysa, sadece mebuslar için pahalılanmamıştır. Herkes sıkıntıdadır. Böyle bir durumda, istedikleri zammı yapmak yetkisini ellerinde tuttuklarından dolayı mebusların hususi bir duruma tabi olmaları doğru değildir. Ama buna rağmen kanun geçerse, Halk partili mebuslar zammın tamamını partilerinin emrine bırakacaklar, parti onları istediği gibi tasarruf edecektir.

Gurupta, bu karara itiraz eden kimse çıkmadı.

Genel Başkan İnönü de, aynı kanaatteydi.

"Allahın aldığını geri vermesi" ile, Cumhuriyet Halk Partisi hem içindeki miktarı cılız olan kasasında para görecek, hem de çıkarılması düşünülen Ulus için - kâfi olmasa dahi - sermaye bulacaktır. Ayrıca, Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilleri -hemen hepsi yenidir - 2 Mayıstan bu yana partilerine fiili bir yardım yapabilme imkânına kavuşacaktır.

Son Dakika

Malenkof Düştü

Bu mecmuanın hatırlanması sırasında, Rusyanın 1 numaralı idarecisi Malenkof istifasını vermiş bulunuyor.

İstifa, ama hakiki manasile istifa ancak demokrasi memleketlerine has bir teamüldür. Bu bakımdan komünist liderin vazifesini sıhhi sebeplerle veya politik bir görüş farkı dolayıslie bıraktığı elbette ki düşünülemez. "Dünyada Olup Bitenler" sayfalarımızda Rusyada başgösteren huzursuzluk hakkında dikkate şayan malûmat bulacaksınız. Aynı sütunlarda, Mikoyanın değiştirilmen hadisesi üzerinde de durulmaktadır. Şimdi, Malenkofun yerine Mareşal Bulganin gelmiştir.

Doğrusu istenilirse, gelen o kadar mühim değildir. Hadise, Malenkofun gitmesidir. Bu, diktatörlüklerin neye dayandığını mükemmel şekilde göstermektedir. Lenin'den sonra gelen Stalin, ihtilalin mühim »imalarından biri olarak "tarihi şahsiyet" e sahipti. Onun bile iktidara yerleşmesi, müşkil olmuş, Troçki ve taraftarları ile uzun yıllar mücadele zorunda kalmıştır. Malenkof, büsbütün şahsiyetsiz ve maziniz bir adam olarak iktidarı devralmıştır.

Diktatörlükler, şahısların izerinde durur. İşte, dünyanın en iyi bina edilmiş diktatörlüğü, bütün gayretlere rağmen, hem de kudretti, ve dirayetli ellerden kayıp gidiyor. Malenkof, Stalinin yerini dolduramadığı için yuvarlanmıştır. Yerine gelen Mareşal Bulganin de diktatoryayı idare edemeyecektir.

Değişiklik hakkında, pek çok teftir ortamı çıkmıştır. Bunlardan hangisine itimad edilebileceği meçhuldür. Bazı kimselere yöre sertlik taraftarları, batıyla işbirliği taraftarlarını yenmiştir, diğerlerime göre yumuşaklar sertler üzerinde galebe çalmışlardı. Hakikat, tam olarak elbette anlaşılamayacaktır. Belki tarih, hadiselerin üzerine ışık serper. Rusyada, değişiktik ile beraber bir ihtilalin çıkmasını da beklemek emiz değildir.

Edgar Fuare - Mendes France
"Bir yükü üzerimden aldın!"

Fransa

Kuvvetli Başvekil düştü

Paris saatile gece yarısına tam bir çeyrek kala Fransa Başvekili Bourbon sarayında (Fransız Meclisinin toplandığı saray) kürsüye sıktı ve itimad isteğini tekrarladı. Meclis, bir kaç günden beri Kuzey Afrika meselelerini-müzakere ediyordu. Çok şiddetli tenkitler yapılmış, başvekil fena halde hırpalanmıştı. Doğrusu istenilirse, asıl hırpalanan Mendes - France'dan Ziyade Fransanın şimdiye kadar takip ettiği politika idi. Kuzey Afrikada çıkan karışıklıklar ve huzursuzluklar hep bu kötü politikanın neticesi idi. Hiç bir hükümet meseleleri olduğu gibi ele almak cesaretini gösterememiş, bu yüzden durum gittikçe karışmıştı.

İlk önce sağcı partilere mensup mebuslar söz aldılar ve hükümetin aleyhinde konuştular. Sağ blok, Kuzey Afrika meselesinde Mendes - France'ı tutmuyordu. Komünistler, yani sol blokta aynı durumdaydı. Başvekil daha ziyade, kanatların ortasında kalan kısma güveniyordu. Nitekim, bundan pek kısa bir zaman evvel kabinesinde bu müzakereleri düşünerek bir takım tadilat yapmış, vekiller değiştirmiş, kendisi de sadece başvekâleti uhdesinde tutarak Hariciye Vekâletini yakut mesai arkadaşı Edgar Fuare'a devretmişti.

Müzakerelerin son gecesi en heyecanlı gece oldu. O gece Mendes - France kürsüye geldi ve Kuzey Afrika meseleleri vesilesiyle bütün politikası hakkında izahat verdi, hadiseleri birbirine bağladı. Fransanın ne kadar müşkül bir mevkide olduğunu belirtti. Ta Hindiçini davasından başladı. Mendes - France evvelâ o davayı halletmişti. Hindiçinide Fransız kuvvetleri serbest kaldıkları için bunların Kuzey Afrikaya nakillerinin imkân dairesine girdiğini bildirdi. Fakat Meclis, bu geçmiş iyilikleri kolay unutmuşa benziyordu. Başvekilin sözleri zaman zaman homurtularla veya ademi tasvip sedaları ile karşılanıyordu.

Mendes - France, hükümetinin Fas, Cezayir, Tunus, Libya politikasını anlattı. Cezayirde 175 bin kişilik bir askeri kuvvet vardı. Cezayir şehrinde hakikî bir karışıklık hüküm sürüyordu ve fransızların hayatı tehlikedeydi Tedbir alınmasına lüzum vardı. Libya hükümetile arada Fizan meselesi vardı. Fransa, Libya topraklarındaki bu arazide asker bulundurmakta devam etmek istiyordu. Libya ise, askerlerin çekilmesini sert bir tarzda talep etmişti. Müzakerelere girişilmişti, fakat bir netice alınamamıştı. Şimdi ümid, İngiltere ve Amerikada idi. Ancak onlar Libya hükümetine, fransız isteklerinin haklı olduğunu anlatabilirdi.

Tunusa gelince, başvekil orada bedbin konuşmadı. Tunuslularla yapılan müzakereler iyi bir yoldaydı ve bir neticeye varılabilinirdi. Fransa Tunusa tam yirmi fransız hükümeti vasıtasile iç muhtariyet Vaadinde bulunmuştu. Bu vaadlerin tutulması, Mendes. - France'a kalıyordu. Başvekil şöyle dedi:

Hükümetin bu mevzudaki vazifesi, Tunus halkının intizarını hayal sükûtuna uğratmamak ve aynı zamanda Fransanın ve Tunustaki Fransızların hakkını korumaktı. Hükümet, millî meclis muvacehesindeki taahhütlerini tutmuştur. Fransız-Tunus mukaveleleri için girişilen müzakerelerde bir çok zorluklar atlatılmıştır. Geri kalan meselelerin hiçbiri halledilemiyecek mahiyette değildir. Müzakerelerin mes'ut bir neticeye bağlanacağı memuldur.»

Kabine devriliyor

Fakat bu izahat, Meclisi tatmin etmemişti. Daha doğrusu Meclis, bu kuvvetli adamı başından atmak için kararlıydı. Zira Mendes - France, kurnaz bir politikacı olduğundan kuvvetlerle oynuyor ve her denemeden galip çıkıyordu. Almanyanın silahlanmasına dair Londra ve Paris andlaşmaları zorla kabul edilmişti. Ancak bunların tasdiki işi bitmemişti. Ayan Meclisinin tasdikinden sonra Meclisin bir defa daha karar vermesi gerekiyordu. Böylece Mendes - France'a karşı hem şahsi düşmanları, hem Almanyanın silahlanmasına aleyhtar bulunanlar, hem de hükümetin Kuzey Afrika politikasından memnun olmayanlar birleştiler. Netice: Mendes - France hükümeti itimat alamadı.

Doğrusu istenilirse bu, Fransada, bir kabinenin düşmesini icap ettirmez. Hükümet, itimadı hangi meselede üstünde istediyse o meselede mağlûp olmuş sayılır ve arzu ederse işine devam edebilir. Hükümeti düşürmek için üçte iki ekseriyet şarttır. Hattâ Anayasa, kabine buhranlarını önlemek maksadile bir de tedbir derpiş etmiştir. 18 ay zarfında Meclis, kanuni şekilde, yani üçte iki ekseriyetle iki hükümet devirirse yeniden seçime gidilir, yani Meclis kendi kendini lağveder. Fakat anane, itimad alamayan başvekilin istifa etmesidir. Bu suretle Meclis de lağvolmak tehlikesinden azade rey kullanabilmektedir. Yani, Anayasanın yapıcıları tarafından konulan tedbir işlememektedir.

Nitekim Mendes - France da kendisinden evvel aynı durumda kalan selefleri gibi sabah vakti istifasını reisicumhur Coty'ye vermiş ve Fransada yeni bir kabine buhranı başlamıştır.

Buhran ne getirecek?

Şu satırların yazıldığı sırada Fransada bir hükümet kurulamamıştı. Reisicumhur Coty derhal istişarelere başlamış ve muhtelif siyasi şahsiyetlerle görüşmüştür. Daha Mendes - France'ın düştüğü gün

bir namzetten bahsedilmiştir : Pinay. M. Pinay de bundan bir kaç sene evvel kuvvetli bir başvekil olmuş, fakat sonradan Meclisin hışmına uğramıştır.

Fakat bu sefer dünyanın asıl alâkasını çeken nokta, Londra ve Paris antlaşmalarının akıbetidir. Bunları Mendes - France bin güçlükle tasdik ettirebilmişti. Şimdi onların müdafaasını kim yapacak, tasdik katiyet kesbederse kim tatbik edecek? Bunlar, bütün hafta zarfında düşünülen meseleler olmuştur.

Fransa, dünya umumî efkârı önünde bir defa daha çok fena imtihan geçirmiştir. Memleketin en ziyade, istikrara muhtaç bulunduğu sırada Meclis, kendisine düşen vazifeyi idrak edememiştir. Şimdi, Fransadaki buhran yüzünden batı dünyasını çok yakından alakadar eden bir çok mesele askıda kalmaktadır.

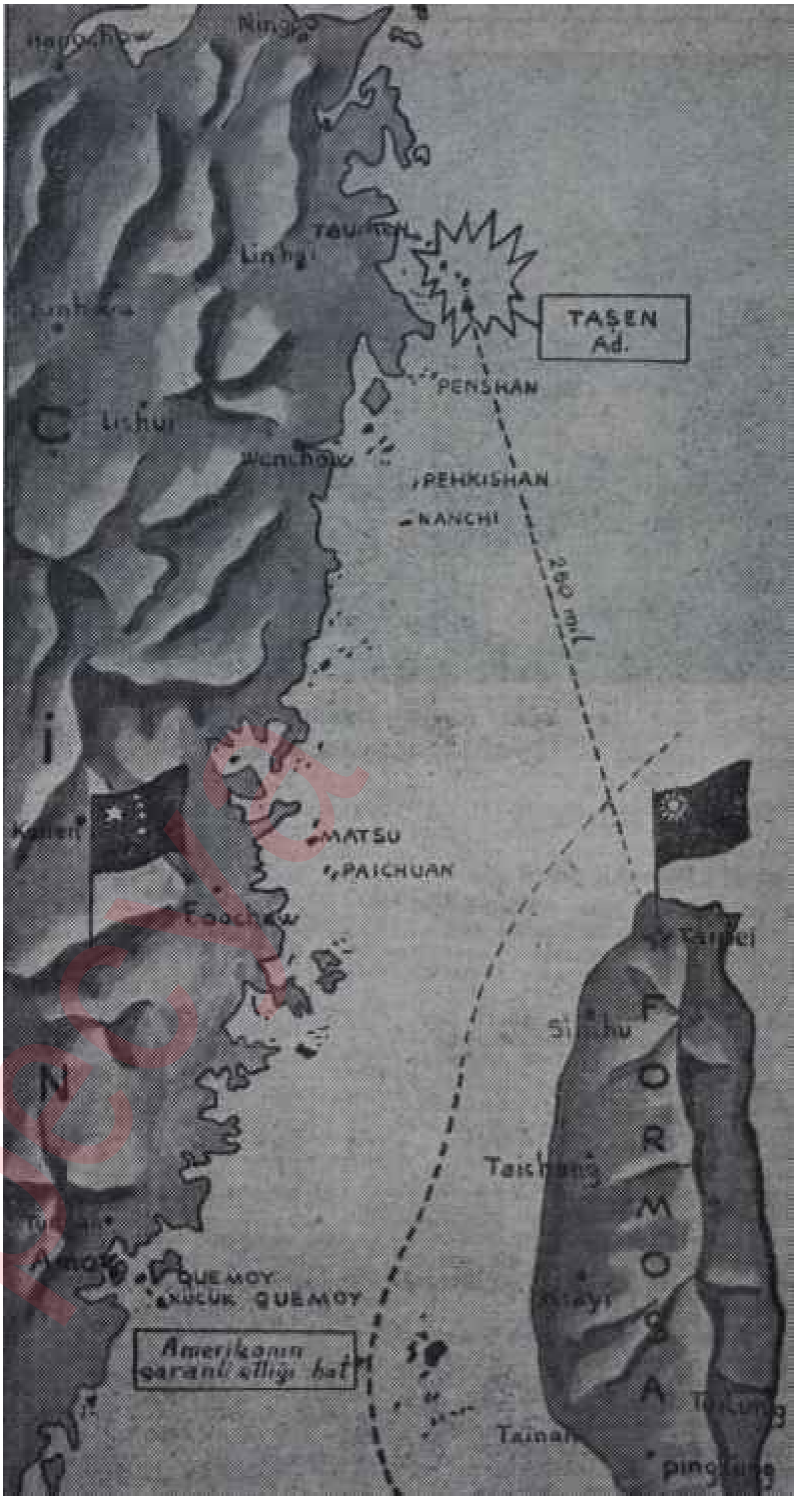
Uzak Doğu

Mahut barut fıçısı

Bütün bir hafta boyunca, dünyanın gözleri, Uzak Doğuya takılı kaldı. En bedbinler bir harbin çıkmasına her an intizar ediyorlardı. Durum hakikaten vahimdi ve eğer doğrusu istenilirse muharebeler, harp çıkmadan da devam ediyordu. Kızıl Çin ile Milliyetçi Çin Formoza boğazında birbirine girmişti ve Çan - Kay - Şekin kuvvetlerine Amerikanın yardım ettiği, hem de bunları fiili şekilde desteklediği hiç kimsenin meçhulü değildi. Milliyetçi Çinin tayyareleri sahilleri mütemadiyen bombardıman ediyordu. Formoza'daki hava kuvvetleri Amerikanın teknik ve malzeme yardımı ile geliştirilmiş bulunduğundan komünistlere hayli zayiat verdiriyordu. Buna mukabil kızıllar, Çin kıtasına yakın adaları teker teker ele geçiriyorlar ve buralarda kanlı savaşlar cereyan ediyordu. Barut fıçısının fitili, ucundan alev almıştı bile...

Fakat asıl bedbinlerin korktuğu harp bu değildi. Dünyada öyle bir kanaat vardır ki Uzak Doğuluların birbirlerine girmeleri mühim bir hadise teşkil etmez. Adeta ahvali adiyedendir. Harp sayılmaz. Asıl Harp, işe bir de batı memleketi karışınca çıkar. İşte böyle düşünenler, Amerika ile Çin arasında hakiki bir çatışmanın başlamasına bütün bir hafta intizar ettiler.

Bedbinliğe sebep Formoza ve Pescadores adaları civarındaki Amerikan kuvvetlerinin bir taarruz karşısında bu adaları fiilen müdafaa için aldıkları emirdi. Böylece bu kuvvetlerin kullanılması otomatik olarak Amiral Radford'un selâhiyeti dahiline giriyordu. Amiral Radford ise, Kızıl Çinin ablukasına taraftar olanlardan biriydi Her hangi bir vesileyle Amerika ve Kızıl Çin kuvvetleri karşılaştı mı, harbin başlamaması için hiç bir sebep kalmazdı.

Uzak şarkın barut fıçısı

***Fitil ateş aldı* bile...**

Bunun üzerine General Eisenhower bir açıklama yapmak lüzumunu hissetti. Amiral Radford, ancak Kızıl Çin kuvvetleri Formoza, Pescadores adaları veya Amerikan kuvvetlerine karşı doğrudan doğruya taarruza geçerlerse selâhiyetini

kullanabilirdi Bunların haricinde kuvvetler, doğrudan doğruya başkan Eisenhower'in emrinde kalıyordu. Bu bakımdan, şahsî mütalâalar bir rol oynayamazdı.

New - York't a faaliyet

Fakat harpler her zaman isteyerek çıkmaz. Bir aksilik, bir pilotun bombalarım yalnış yere sallaması, bir geminin yanıarak salvo yapması barut fıçısını ateşleyebilir. Onun için en iyi çare, yangını başlamadan söndürmektir. Kızıl Çin ile Milliyetçi Çin evvelâ ateş kesmeli, ondan sonra yapılacak işi aklı selim ve soğukkanlılıkla oturup kararlaştırmalıdır. Bunun yolu ise Birleşmiş Milletlerden geçer.

Amerika reisicumhuru Eisenhower Formoza ve Pescadores adalarım Amerikanın müdafaa edeceğini bildirirken Çin denizinde devam etmekte olan muharebelere de Birleşmiş Milletlerin müdahalesini talep etmişti. Bu talep müsait karşılanmış ve Güvenlik Konseyi toplanarak meseleyi ele almıştır. Hattâ bir de karar sureti kabul etmiş ve müzakerelerde bulunmak Üzere Kızıl Çinden bir temsilci istemiştir. Ancak Mao - Tse - Tung hükümeti buna yanaşmamıştır. Kızıl Çin, senelerdir bir tek arzuyla yanmaktadır: Birleşmiş Milletlerde Çine ayrılmış olan yeri almak. Bu yer hâlen Milliyetçi Çinin bir delegesi tarafından işgal edilmektedir. Çin, Beş Büyüklerden biri olduğundan Güvenlik Konseyinde daimi yeri vardır ve veto hakkına sahiptir. Güvenlik Konseyinden gelen daveti reddederken Pekin hükümeti bir sebep göstermiştir: Konseyde Çin, Milliyetçi Çin tarafından temsil edildikçe Kızıl Çin Konsey çalışmalarına iştirak edemez. Zira Pekin hükümetinin kanaatince meşru Çin hükümeti kendisidir. Milliyetçi Çinin Konseyden ve Birleşmiş Milletlerden ayrılmasını ise Amerika istememektedir.

Kızıl Çin Konseyin davetini kabul etmediğine göre, muhtemelen verilecek bir ateş kes emrine de tabiî aldırmayacaktır. Milliyetçi Çin de evvelâ işe Birleşmiş Milletlerin karışmamasını istiyordu ve doğrusu istenilirse bunda haklıydı. Elbette Amerikanın, Çin kıtasının hemen yanındaki küçük adaları da müdâfaa etmesi Çan-Kay-Şekin işine gelirdi. Fakat Eisenhower'in, Kongre önünde Amerikanın sadece Formoza ile Pescadores adalarım koruyacağını beyan etmesi üzerine fikrini değiştirmiş ve bir ateş kes emrini kabul edebileceğini ihsas etmiştir. Tabiî Milliyetçi Çin, delegesi vasıtasile, her hangi bir kararı daima veto etmek hakkına sahiptir.

Muharebe devam ediyor

Siyasi vaziyet bu iken Uzak Doğuda taraflar birbirine girmekte devam etmektedir. Dünyanın nazarları hâlâ oraya çevriktir, zira ateşin sıçraması tehlikesi her an için mevcuttur. Mamafih Kızıl Çinin buna kasden sebebiyet vermek istemeyeceği anlaşılmaktadır. Pekin hükümeti, daha ziyade bir kuvvet gösterisi yapmaktadır ve Çin kıtası yakınındaki adaları ele geçirmekle bunda muvaffak da olmuştur. Şimdilik başka bir adım atmaması kuvvetle muhtemeldir. Zaten başka, bir adımın kendisini harbe sürükleyeceğinden emindir. Halbuki Pekindeki idareciler harp istememekte, daha ziyade iç durumlarını kuvvetlendirmek gayesini gütmektedirler.

Kızıl Çin halen, Sovyet Rusyanın 1925 seneleri civarındaki durumuna pek yakın bir durumdadır. Pekinde iki tez çarpışmaktadır. Bunlardan biri, fırsat bu fırsatken komünist ihtilâli bütün Uzak Doğuya yaymak istemektedir. Öteki ise, böyle bir harekete girişmeden önce Çinin iç bünyesini kuvvetlendirmek, ziraat ve sanayi meselelerini ele almak, kısaca Troçkinin değil Stalinin yolundan gitmek arzusundadır. Müşahitlerin ifadesine göre ikinci tez, hâkim vaziyettedir. O bakımdan, idarecilerin bir muayyen noktada ileriye gitmek istemeyecekleri anlaşılmaktadır. Zaten sop hadiselerden kazançlı da çıkmışlar, dünyaya Çan-Kay-Şek rejiminin kuvvetsizliğini bir defa daha göstermişlerdir.

Yunanistan

Ayayorginin hikâyesi

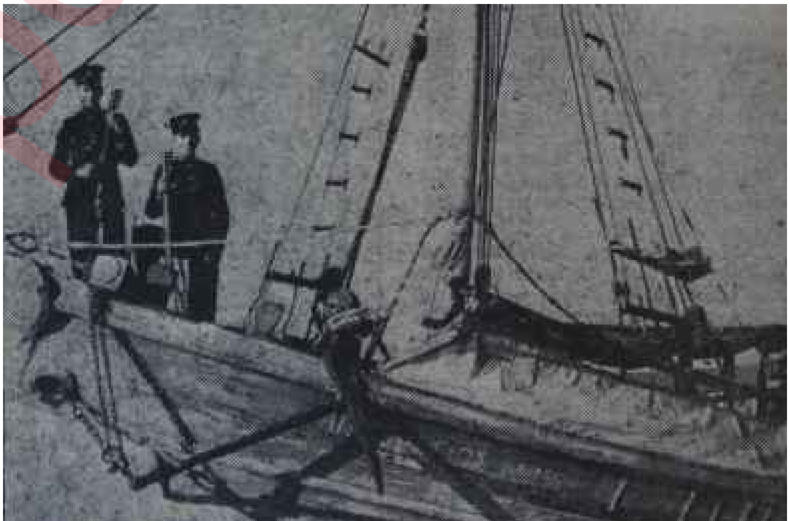
Bir geminin, hattâ gemi bile değil, bir takanın hikâyesi bütün Yunanistanı meşgul ediyor. Taka, Ege denizinde ingiliz devriyeleri tarafından çevrilmiş ve içinden çıka çıka yunanlı dostlarımızın Kıbrıstaki ırkdaşlarına gönderdikleri silâh ve cephane çıkmıştır. Yunanistan Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs davasını müdafaa ederken, eğer bir karar alınmaz ve oradaki yunanlıların "hakları" tanınmazsa sükûnetin bozulacağını ve kargaşalıkların çıkacağını, halkın ayaklanacağım iddia etmişti. Anlaşıldığına göre şimdi yunanlılar, bu kehanetlerinin doğru çıkması için malzeme teminiyle meşguldürler.

Taka ele geçer geçmez yunan hükümeti kendini derhal temize çıkarmak istemiş ve böyle bir hadiseden katiyyen haberdar bulunmadığını söyleyerek takanın dahi tesbit edilemediğini ifade etmiştir. AKİS. bu sayfadaki fotoğrafla iyi niyetli yunan hükümetine acizane hizmette bulunmak hedefini gütmektedir. Resimde görülen taka, Ege denizi açıklarında Kıbrıs a silâh ve cephane yüklü olarak seyreden Ayayorgi gemisidir. Taka, 100 tonluktur. İçinde 27 sandık cephane yakalanmıştır. Bu hadiseyle alakalı olarak Kıbrıstan 1950 yılında sürülmüş olan Atinalı avukat Sokrat Loizides tevkif olunmuştur. Sokrat, Savvas Loizides'in kardeşidir. Savvas, Kıbrıs kilisesinin mümtaz simalarından biridir.

Öyle ümid ediyoruz ki bu fotoğraf ve bu malûmat yunan hükümeti sözcüsünün işine yarayabilir.

El altından faaliyet

Kıbrısta zahiren bir sükûnet havası esmektedir. Ancak bunun, İngilizler tarafından alınan tedbirlerin neticesi olduğu açıktır. Yunanlı komünistler ve yunanlı papazlar - bu iki unsurun bir araya gelmesi ne kadar garip bir tecellidir - el altından hazırlıklar yapmaktadırlar. Silâh sevkiyatında kullanılan tek

İşte Ayayorgi!
Yunan hükümetinin haberi yokmuş

takanın Ayayorgi olmadığında kimsenin şüphesi dahi mevcut değildir. Başka vasıtalarla ve başka yollardan bizzat yunan hükümetinin manevi müzahereti altında Kıbrıslılar silahlandırılmaktadır. Bundan beklenen gaye elbette ki isyan çıkarıp ingilizleri denize dökmek değildir. Fakat Atinada, kapalı kapılar arkasında hazırlanan plân bir çok tarihi hakikat ve vakıa göz önünde tutularak bina edilmiştir.

Birleşmiş Milletlerde yunan tezi hezimete uğradıktan sonra yunanlı devlet adamları düşünmüşlerdir: İngilizleri adayı terke nasıl mecbur edebiliriz? Bunun cevabını vermek için ingilizlerin başka yerlerden ne suretle ayrıldıkları gözden geçirilmiştir.

İyi haber alan bazı çevrelerin kanaatince, Atinada Filistin ve Hindistan meselelerinden ders almak gerektiği kanaati hâkimdir. Yahudiler Fllistine dört bir taraftan silâh ve cephane sokmuşlar, tedhiş şebekeleri, cemiyetleri kurmuşlar, yollarda, binalarda durup dinlenmeden bombalar patlatmışlar, mütemadiyen suikast tertip etmişler, en sonda ingilizler illallah deyip memleketi terketmişler ve herkesi kendi haline bırakmışlardır. O zaman, kuvvetçe üstün olan yahudiler Filistindeki arapları da sürüvermişlerdir. İsrail devleti, kuruluşunu o gizli silâhlara medyundur. Hindistanda da vaziyet, biraz başka olmakla beraber aynı gelişmeyi takip etmiştir. Şimdi yunanlıların gayesi, adada huzursuzluk yaratarak İngilizlere illallah dedirtmiştir ve Ayayorgi gibi silâh kaçıran daha düzinelerle taka ile ulaşmak istenilen gaye bundan ibarettir.

Kıbrısın hususiyeti

Yunalıların unuttukları, Kıbrısın bir hususiyeti bulunduğudur. Bu hususiyet, orada arapların veya yahudilerin değil, Türklerin mevcudiyeti ve Türk hükümetinin Kıbrıs işini benimsemiş bulunmasıdır. Nitekim, gönderilen kaçak silâhların kime karşı kullanılacağı aşikâr bulunduğundan Türkiye hükümeti, İngiltere ve Amerika hükümetleriyle beraber Yunan hükümetinin dikkat nazarını çekmeyi faydalı buluştur.

Kıbrıs meselesi, İngilizler illallah deseler bile kapanmayacaktır. Zira adadaki Türklerin menfaatini korumak hükümetimizin başlıca vazifelerinden biridir ve bu vazifenin bir tarafa bırakılması bahis mevzuu bile değildir.

İngiltere hükümeti de, Ayayorginin yakalanmasını müteakip adaya gizli silâh kaçırılması hadiselerinin çoğaldığını açıklamış ve buna karşı bir tedbir alınacağını bildirmiştir. Yunanlıların Kıbrısta silâhları teslim almak ve sonra ilgililere dağıtmak hususunda da teşkilât kurdukları bu vesileyle ortaya çıkmıştır. Adanın İngiliz valisi, hükümetinin dikkat nazarını yeniden çekmiştir.

Her şey gösteriyor ki Birleşmiş Milletlerdeki hezimet, yunanlı dostlarımızın gözünü kâfi derecede açmamıştır ve Kıbrıs üzerindeki haksız isteklerinden kendilerini vaz geçirememiştir. Dâvadan T,ürkiyenin de vaz geçmediğini iyice bilmelerinde fayda vardır.

Demir Perde Gerisi

Yeni Tedhişler

Prag radyosunun dinleyicileri, haberi işittikleri zaman titremekten kendilerini alamadılar. Senelerden beri bir korku rejiminin altında yaşamakla beraber bu neviden havadisler karşısında bir defa daha ürkmem ek ellerinden gelmiyordu. Hükümet yeni bir teşkilât kurmuştu. Teşkilatın adı "Vatan Muhafızları Teşkilâta İdi. Gayesi ise, vatanseverler tarafından girişilecek sabotaj hareketlerini önlemekti.

Demir Perde gerisinde bu gaye, bir bahaneden ibarettir. Her şeyde ve her yerde sabotaj görünür, mes'ul aranmaya başlanır ve tabiî en sonda bir sürü insan ya hapishanelere, ya tecrid kamplarına atılır, daha olmazsa kurşuna dizilir.. Prag halkı ve onlarla beraber bütün çeklerin aklına gelen işte bu oldu. Hükümet yeni tedhiş tedbirlerine başvurmak zaruretini hissetmişti.

Hakikaten Çekoslavakyada işler, komünist liderlerin istedikleri kadar iyi gitmiyordu. İstihsal artmıyor, işçiler bir "İşçi Cennetin" de yaşadıklarının farkına varmıyor görünüyorlardı. Bundan başka orada burada vatanseverler faaliyet gösteriyorlardı. Gerçi polis kuvvetliydi, tazyik fazlaydı. Avrupanın bir zamanlar en hür memleketlerinden biri olan bu diyarda hürriyet lafını ağıza almak bile sert cezalara yol açıyordu. Ama her şeye rağmen Çekler, zaman zaman varlıklarını hissettirebiliyorlardı. İşte, "Vatan Muhafızları" bu küçük ayaklanmaları dahi şiddetle bastırmak gayesile kuruluyordu.

Polonyada da memnuniyetsizlik

Demir Perde gerisinde hükûmetin millet karşısında rahatsızlık hissettiği tek memleket Çekoslavakya değildi. Polonyada da liderler şikâyete başlamışlardı. Eski başvekil ve komünist partinin yeni genel sekreteri Bierut, bazı ithamlarda bulunmuştu. Hem bu ithamlar bizzat komünistlere karşı idi. Bierut'a göre partinin faal elemanları layıkı veçhile gayret sarfetmiyorlardı: İşler iyi yürümüyordu. Genel Sekreterin sözlerini Varşova radyosu da yayınlamıştı. Bierut, "bütün ihtarlara rağmen", ziraî istihsalin bir türlü artmadığını söylüyor ve köylerdeki komünist idarecilerin faaliyetlerini beğenmediğini ifade ediyordu. Tabiî kabahatin bir kısmi, sabotaj hareketlerine girişmiş bulunan kulaklardaydı!

Bundan başka, parti teşkilâtına da bir sürü parazit dahil olmuştu, bunların bir kısmı en yükseğinden en alçağına kadar çeşitli kademelerde yer almıştı. Bierut'un şikâyetleri burada bitmiyordu. Polonyanın en mühim serveti olan kömürün istihsalinde de güçlükler mevcuttu. Et endüstrisi açık veriyordu. Ham maddeler dikkatle kullanılmıyor, ziyan oluyordu. Komünist partinin geçen kongresi' maliyet fiyatlarının düşürülmesi yolunda bir prensip kararı almıştı. Karar maalesef tatbik olunamıyordu. Aksine hayat pahalılaşıyordu. Daha doğrusu, maliyet fiyatları arttığından hükümet müşkül mevkide kalıyordu.

Nutkun sonunda, Bierut sopasını gösteriyordu. Eğer işler iyi gitmezse, komünist parti elbette ki tedbir almasını bildirdi.

Nihayet Rusyada

Nihayet Rusyada da liderler vaziyeten memnun değildiler ve azamî gayretin sarf edilmediği kanaatini muhafaza ediyorlardı. Bu bakımdan Malenkof da iç işleri Stalin kadar sıkı tutuyordu. Kruçev, bütün istihsal işleriyle meşgul olmaya memur edilmiş, Mikoyan sahneden çekilmişti. Baskı hafifler hafiflemez, bir huzursuzluk başlamıştı. Yeniden baskıya dönmek gerekiyordu.

Bütün bu hadiseler bir şeyi ifade ettikleri için ayrıca mühimdir: Demir Perde gerisinde işler sopa kuvvetile gördürülmektedir. Bu bakımdan Demir Perdenin komünist liderlerin rızasile bir gün kalkacağım beklemek sadece hayaldir.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Maliye

Gelir Vergisinde tadilât

Geçen sene yaz aylarında Maliye Bakanlığında mütehassıslardan mürekkep bir komisyon kurulmuş ve vergi sistemimizi ıslah etmek üzere çalışmalara başlanmıştı. O vakit edinebildiğimiz malûmata göre bugün yürürlükte olan vergilerin çoğunda tadilat yapılacak, vergi sistemimizin daha ilmi ve daha modern esaslar üzerine oturması temin edilecekti. Filhakika gelir vergisi, kurumlar vergisi, muamele vergisi mezkûr komisyonun bir hayli zaman çalışmalarına mevzu teşkil etmişti. Esnaf vergisinin kaldırılması düşünülüyordu. Komisyonun çalışmaları ne gibi neticelere vasıl oldu, vergi sistemimizin hangi esaslar üzerine istinad edilmesinde karar kılındı, bunları kat'i olarak bilmiyoruz. Yalnız ortada realite olarak bazı şeyler varsa bunlardan biri esnafın vergiden muaf tutulacağı ve böylece üçyüzbin vatandaşa mali huzur sağlanacağı, diğeri de gelir vergisinin 89 uncu maddesinin son fıkrasının tadil edileceğidir. Zira esnafın vergiden muaf tutulması hem hükümet programında, hem de Cumhurbaşkanının yıllık nutkunda yer almıştır. Gelir vergisinin ismi geçen maddesinin değiştirilmesi ise Maliye Komisyonunda daha şimdiden kararlaştırılmış bulunmaktadır. Bundan sonra bu husus Bütçe Komisyonunda müzakere edilecek ve daha sonra Meclis Umumi heyetine sevkedilecektir. Bahis konusu maddeye getirilmek istenilen yeniliği yakından anlayabilmek için bu maddenin eski şekli hakkında bir nebze bilgi sahibi olmak gerekir.

Seksen dokuzuncu madde' gelir vergisi kanunumuzun beşinci bölümünü teşkil eder. Mevzuu, verginin nisbetidir. Bu nisbet değişik gelir dilimlerine göre değişir. Küçük gelir dilimlerinden büyük gelir dilimleri ne geçtikçe vergide müterakki artışlar husule gelir. Şöyleki:

Gelir dilimleri	Vegrinin nisbeti %
İlk 2500 lira için	15
Sonra gelen 5000 " "	20
" " 10000 " "	25
" 20000 " "	30
" 20000 " "	35
" 20000 " "	40
" 22500 " "	45

Bu cetvel yüzbin liralık bir matrahtan vergi olarak hazineye ödenecek miktarı gösterir. Gelir vergisinin müterekki olması ve müterekkiliğin muayyen bir hadden sonra hazine için verimli neticeler tevlid etmemesi yüzbin lirayı aşan matrahlar için % 35 nisbetinde nisbi bir verginin uygulanmasını icabettirmiştir. İşte tadilat bu son fıkra üzerindedir. Yeni kanun tasarısına göre yüzbin lirayı aşan matrahlara bundan böyle nisbi bir vergi uygulanmayacaktır. Yeni tasarıya nazaran yüzbinlirayı aşan matrahların vergilendirilmesi aşağıdaki sırayı takip edecektir:

Gelir dilimleri	Nisbeti %
10-150 bin lira arası	50
150-200 " " "	60
200 bin liradan yukarı matrahlar	45

Görülüyor ki yeni kanun layihasına göre gelir dilimleri iki adet artmış bulunmaktadır. Bunlardan

Hasan Polatkan

Çok paraya çok vergi

birisi 100 - 150 bin dilimini temsil eder. Bu dilimdeki gelire sahip vatandaşlar artık eskisi gibi % 35 nisbetinde nisbi bir vergi ödemiyeceklerdir. Bunların ödiyecekleri nisbet, gelirlerinin % 50 si olacaktır. 160 - 200 bin lira arasında gelir diliminin içine giren vatandaşların ödiyecekleri vergi ise mezkûr dilimdeki gelirin % 60 ıdır. İki yüzbin liradan daha fazla gelire malik vatandaşlar ise % 45 nisbetinde vergi ödiyeceklerdir.

1050 senesinden bu yana çeşitli sebep ve amillerle iktisadî hayatta belirli bir kalkınma müşahade edilmektedir. Yalnız iktidar şimdiye kadar müteaddid defalar resmi ve mesul organlarının ağzından bu kalkınmanın vatandaşa hiçbir külfet yüklemeksizin husule geldiğini söyliyegelmiştir. Burada evvelâ külfet mefhumunun muğlaklığı tizerinde durmak isteriz. Külfetten kastolunan nedir, adalet çerçevesinde bazı mahrumiyetlere katlanmak mı, yoksa yeni bazı mükellefiyetler tahmil etmek mi? Külfeti birinci mânasında anlıyacak olursak hakikaten Türkiye iktisadî kalkınmasını yaparken ikinci Cihan harbinden sonra İngilterede olduğu gibi vatandaşları fedakârlığa davet etmemiş, tayınlama gibi bazı zecri fedakarlık usullerine başvurmamıştı. 1050 den bu yana 1951 senesinde tekel maddeleri fiatlarında yapılan zamlar istisna edilecek olursa eski vergilere hiçbir ilâvede bulunulmamış veya yeni bir vergi ihdas edilmemiş, bilakis mevcut vergilerden bazıları kaldırılmıştır. Yalnız geçen seneden bu yana. gümrük vergilerinde spesifik vergilerden advalorem vergilere geçilmiş, gümrük vergisinden binnetice fazla varidat elde etmek istenmiştir. Bu defa, bugünlerde, Meclis Umumi heyetine müzakerelere getirilecek olan 1955 - 56 bütçesinde ise arazi ve bina vergileri muvazenei umumiyeye ithal edilmiş, iki ay kadar da tekel maddelerinin fiatlarına yeni zamlar yapılmıştır. Demek oluyor ki kalkınmanın yükü yeni mükellefiyetlere katlanmak suretiyle vatandaşlar arasında paylaşılmaktadır. Mesele burada, bu paylaşmanın adil bir tarzda olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Evvelâ şunu belirtmek isteriz ki kalkınmanın yükünün vatandaşlar arasında vergi yoluyla taksimi hiç taksim edilmeyip de Merkez Bankasının emisyon hacminin genişlemesine müreccahtır. Çünkü bu yol enflasyon yoludur ye enflasyon dar gelirli vatandaş kitlelerini ezen, bunların geçim şartlarını güçleştiren adaletsiz bir vergidir.

Yüksek gelir sahibi vatandaşların bundan böyle ödiyecekleri verginin nisbeti ve bunun iktisadi hayatta husule getireceği tepkilere gelince: Bazı muarızlarla karşılaşılacağı muhakkaktır. Bunlar Türkiyede lüzumu kadar sermaye teşekkül etmemiş olduğunu, dolayısiyle hususî ekonominin elinde kalmış olsaydı - yüksek matrahlar üzerinden ödenen verginin - milli ekonomiye daha faydalı olacağım ileri sürecekler ve malî gayenin tahakkuk edip etmeyeceği noktasında da münakaşalara girişeceklerdir. Çünkü vatandaş 100 bin lirayı aşan matrahlar için fazla vergi ödemek istemiyeceğinden bir kolayını bulup işini vergiden kaçıracaktır. Bu da hem hazine, hem de milli ekonomi için zararlı olacaktır.

Bu nevi itirazlara her yenilik hareketinde rastlanır. Bizce ehemmiyetli olan nokta gelir vergisinde yapılacak tadilatın yalnız seksen dokuzuncu maddenin son fıkrasına istinad ettirilmemesidir. Gelir vergisi kanunumuz memleketimizde dört senedir tatbik edilen yeni bir

Başvekil İstanbul barajında

Halkın iştira kuvveti gene arttı

kanun olduğundan prensipleri ve hükümleri tam manasiyle vergide adalet kaidesini tahakkuk ettirecek mahiyette değildir. Meselâ-mezkûr kanunun esnaf muaflığı hükmüne göre yıllık muamele hacimleri altmış bin lirayı geçmiyen perakendecilerden pek az esnaf vergisi alınmaktadır. Halbuki zamanımızda altmış bin liralık bir muamele hacminin perakendeciye temin edeceği safi irad en aşağı senede 12 bin lira civarındadır. Gelir vergisinin şümul sahasında olan ticarî kazanç, ücret, serbest meslek gelir sahibi, menkul ve gayrı menkul sermaye iratları ile diğer kazanç sahibi vatandaşlar bu nisbetteki bir irad için senede 2500 lira civarında bir vergi ödemektedirler. Onun için vergide adalet kaidesi eğer az kazanç, sahibi vatandaşların küçük ölçülerde devlet giderlerine iştiraki, çok kazanç, sahibi vatandaşların gittikçe büyüyen ölçüler de bu iştirake katılması demek ise herkese gelirine göre bir mükellefiyet tahmil etmek mecburiyetindeyiz. Burada, ziraî kazanç sahibi vatandaşların gelir vergisinden daha uzun müddet muaf tutulmalarına lüzum olmadığına da işaret etmek isteriz. Çünkü ziraî sahada çalışan vatandaşlara bir mükellefiyet tahmil etmek zarureti duyulmuş, arazi ve bina vergileri on kata yakın bir nisbette artırılarak muvazenei umumiyeye alınmıştır. Bu vergiler, bundan önce bir defa daha temas etmiş olduğumuz gibi, spesifik bazı esaslara göre tahakkuk ettirilirler. Halbuki gelir vergisi hakiki bir kişinin gerçek iradı üzerinden hesaplanır. Demek ki gerçek kişiler safi irad sahibi oldukları vakit vergi ödiyeceklerdir. Üstelik mükellefler kendiliğinden konjonktüre göre değişen bir verginin borçlusu olacak, yani külfete katlanma imkânları da kolaylaşacaktır.

Bu arada şu noktaya da temas etmek zorundayız: O da asgarî geçim indirim hadlerini tesbit eden 32 nci maddenin 1955 umumi fiat seviyesine göre yeniden tesbit edilmesidir. Vatandaşları iktisadî kalkınmamız için fedakârlığa davet ederken onların hususî durumlarıyla yakından alâkadar olmamız gerekir. Zaten gelir vergisinin prensiplerinden biri onun şahsiliği, yani her mükellefi hususi durumuna göre nazarı itibara alması değil midir?

İstanbul

Sıra suda mıydı?

İstanbulda insan artık suya sarf ederken de hesaplı olmak mecburiyetindedir. Su fiatına yüzde elliden daha fazla bir zam şehir meclisince kabul edilmiş bulunuyor. Artık bundan sonra bolca suyla yıkanırken birkaç gün sonra gayet nezaketsizce bir ifadeyle kapınızdan içeri fırlatılmış falanca filanca aylara mahsus su bedelini ödemediğiniz taktirde suyunuz kesilecektir diyen makbuzu düşüneceksiniz. Mesele bu kadarla da bitmiyor, apartıman sahipleri zavallı kiracıların başında, fiat farkını onlara inikas ettirmek istiyorlar, hamamcılar da tarifelerin tadili için müracaatı gereken yere yapmışlar.

İstanbulda bir belediye vardır. Bu belediye belki Türkiyenin en eski belediyesidir, bunun azaları öyle zannediyoruz ki hep tahsil sahibidir, İstanbulda bir belediye reisi vardır, bu belediye reisi profesördür, tıp profesörü, hem de ordinaryüs. İşte böyle muhterem bir zatın vali ve belediye reisliğini ifa ettiği Türkiyenin en büyük vilâyetinde bir toplantıda su fiatına bir çırpıda yüzde elli zam yapılmaktadır. Bizim bildiğimiz belediyenin birinci vazifesi halkın sıhhatini korumak, vatandaşların âmme hizmeti mahiyetindeki ihtiyaçlarını tez elden gidermektir. Suyun bol ve ucuza tedariki belediyece âmme hizmeti mahiyetinde telakki edilmesi lâzım gelen bir hizmettir. Fakat talihin şu cilvesine bakın ki "Wasser ist leben = Su Hayattır" diyen Alman atalar sözünü bizden daha iyi bilen İstanbul valisi hala suya zam yapılmasına karşı cephe almış değildir; sayın şehir meclisi üyeleri de öyle!

İngiltere

Değerli bir para

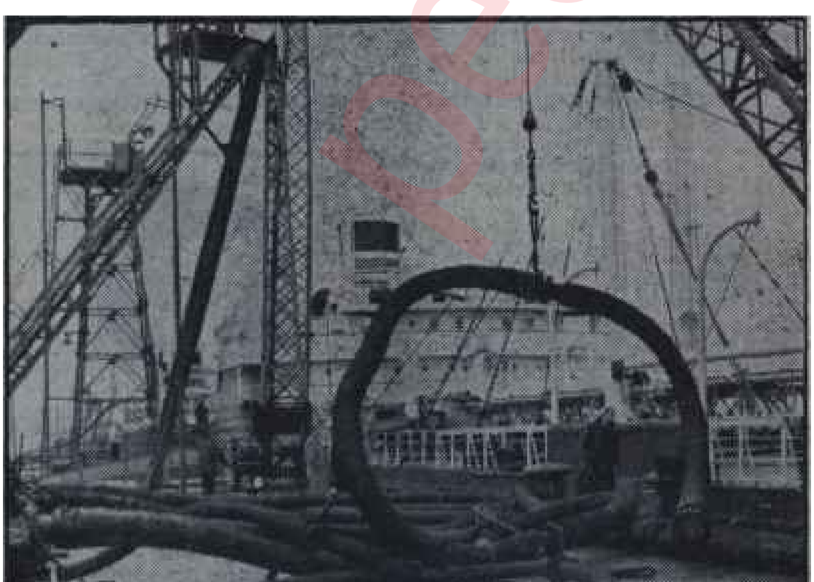
İngiltere mahreçli haberler İngiltere Bankasının ıskonto haddini yüzde üçten yüzde üç buçuğa çıkardığım bildirmektedir. Buna sebep bir hayli zamandır çeşitli enflâsyon emrarelerinin İngiliz malî çevrelerini radikal tedbirler almağa sevketmesidir. Filhakika son bir yıl zarfında İngilterede umumi fiat seviyesi yüzde dört yükselme kaydetmiştir. Bu meyanda da ücretlerde yüzde dört buçuk bir artış husule gelmiştir. Fakat fiatların umumi yükselme temayülünü bir türlü enlemek mümkün olmamıştır. Fiatların yeniden yükselmesi her an beklenebilir. Demiryollarında çalışan işçilerin grev yapmalarım önlemek için ücretlerine zam yapılmıştır. Diğer faaliyet sahalarında çalışan işçiler de ücretlerinin artırılmalarını talep etmektedirler. Enflâsyon, bilindiği üzere, daimi olarak fiatların yükselme temayülünü arseniği bir devredir. Fiatların umumi seviyesinin daimî olarak yükselmesi ise paranın satınalma gücünün düşmesi demektir. İşte İngilterede son yıl zarfında İngiliz lirasının (sterling) satınalma gücünde bir tenezzül vukubulmuştu. Bazı iktisatçılar dolar sahasından yapılan mübayaatın bu tenezzülü meydana

getirdiğini ileri sürüyorlar ve ingiliz lirasının kıymeti üzerinde cereyan eden hadiseleri "mevsimlik bir durgunluk" diye izah ediyorlardı. Bu arada banka kredilerinin hacimlerinin de hayli genişlemiş olduğu İngiliz mali muhitlerinin dikkatinden pek kaçmadı. Eğer yukardanberi sayageldiğimiz bu hareketler hep bir arada değil de teker teker husule gelmiş olsalardı bunlara büyük bir değer atfetmemek gerekir, İktisadî hayatın mevsimlik dalgalanmalarından başka birşey değildir tarzında bir izahla yetinmek mümkün olurdu. Halbuki bu temevvüçlerin herbiri ayrı zamanlarda vuku bulmuyor, bilâkis hepsi aynı zamanda cereyan ediyordu. Bu durum karşısında İngiltere Bankası açılınca her iktisat kitabında bulunabilecek bir tedbire başvurdu: Iskonto hadlerini yükseltti. Zaten ingiliz iş muhitleri de böyle bir tedbirin alınmasını geçen aydanberi bekliyorlardı. Şimdi insan pek haklı olarak kendi kendine sorabilir: faiz haddinde yüzde yarımlık bir artış enflâsyona ne dereceye kadar müessir olacaktır? Hiç şüphe yok 'ki bu kadar cüz'î bir zamanın tesiri de cüz'î olacaktır. İngiliz mali makamları bunu herkesten daha iyi bilmektedirler. Lâkin şunu unutmamak lâzım gelir ki bu tedbir daha ziyade psikolojik bakımdan ehemmiyetlidir. Çünkü ingiltere para tarihinde enflasyonun en az hüküm sürmüş olduğu bir memlekettir. Zira İngilizler "enflâsyonla oynamaktan pek hoşlanmazlar". Büyük ingiliz bankaları da ingilizlerin bu hususiyetlerini bildikleri için yıllık raporlarında enflasyonist temayüllere karşı koymak üzere icabeden tedbirlerin alınmasını tavsiye etmişlerdi.

Faiz haddi iktisat ilminin önemli konularından birini teşkil eder. Çünkü yatırımların, faiz haddiyle pek yakından alâkası vardır. Modern iktisatçılar, yatırım hacmini tayin eden iki unsur olduğunu. bunlardan birini faiz haddi diğerini yatırımlardan beklenen müsmiriyet teşkil ettiğini ileri sürerler. Yatırımların ise bir memleketin istihdam seviyesiyle olan alâkası herkesçe malûmdur. İngiltere'de muhafazakârlar iktidara gelmeden Önce faiz haddinin istihdam seviyesi üzerindeki tesirlerini bildikleri için ucuz para siyasetini (Cheap money policy) tam istihdamın ana bir unsuru sayıyorlar ve İngilterede işsizlikle mücadele etmek için bu çareye başvurmak gerektiğini ortaya atıyorlardı. Fakat 1950 senesi haziran ayında Kore'de patlak veren harp, iktisadî hayatı 1951lı - 1952 senelerinde İngiltere'de refah devresine ulaştırdı ve iktisadî hayatta tıpkı bugünkü gibi bazı enflâsyon emareleri husule geldi. O vakit iktidarda muhafazakar hükümet bulunuyordu. Bu hükümet muhalefet yıllarındaki para politikasındaki görüşlerine rağmen Ucuz para siyaseti aleyhinde politika takip etmekte kusur etmedi. Bu sefer tabir caizse - pahalı para siyaseti - diğer âmillerin de tesiriyle 1953 ve 1954 yılının ilk aylarında İngiliz iktisadiyatını hafif duraklamaya, sürükledi. Bunun üzerine tekrar ucuz para siyasetine avdet edildi. Son yedi sekiz ay zarfında enflâsyon emareleri başgöstermiş olduğundan şimdi yeniden pahalı para siyasetine dönülmüş bulunuluyor.

Enflasyonun en büyük mahzuru bir memleket ekonomisinde nazım rolü oynıyan fiatların iktisat kanunlarına göre teşekkül etmeyip daha çok iktisat dışı amillere göre teşekkül etmeğe başlamasındadır. Böyle bir anda iktisat kanunlarına göre hareket edilmediği için yatırımlar normal istikametlerini kaybederler. Para böyle bir devrede kötü olduğundan iyi paraları tedavülden kovar, sağlam yabancı memleket paraları, altın, gayrimenkul memleket paralarına prim yapmağa başlarlar. İnsanlar tasarruf etme itiyadını kaybederler. Tasarruf etmektense harcamayı tercih ederler. Bu mecmu talebi artırır. Mecmu talebin artması, fiatlar umumi seviyesinin yükselmesi demektir. Fiatlar umumi seviyesinin yükselmesi karşısında her vatandaşın geliri fiatların yükselme tempolarına ayak uyduramadığından enflâsyon, gelirleri değişmeyen memur, işçi, müstahdem ve ilâh... gibi sabit gelirli sınıflar için katlanılması pek güç bir pahalılık doğurur. Devlet ise böyle bir anda, her şey kendiliğinden normale avdet edecektir diye elleri kolları bağlı bir halde kalamaz. Onun için müdahale eder ve bununla esas fonksiyonlarından birinin iktisadi hayatın sıhhatini muhafaza etmek olduğunu teyid eder.

Bizde de para, kredi, dış ticaret politikalarının yürütülmesinde devlet çok mühim bir rol oynamaktadır, İngiltere de yıllık fiat yükselmelerinin yüzde dört gibi pek cüz'i olduğu bir devrede devlet enflasyonla mücadeleyi kendisine gaye ittihaz ederken, biz kredi ve para politikalarımızın yeni tadil edilmekte olan Merkez Bankası kanuniyle tam İngilteredekinin aksi istikamette yürütmek üzereyiz. Eğer biz de İngiltere gibi enflasyonla mücadele etmek istiyorsak bunun herhalde başlangıç noktası kredi musluklarını iyice sıkıştırmaktır. Bu ise bir bakıma faiz hadlerini yükseltmekle mümkündür.

Londra doklarında grev

Hayat pahalılığının netice ve sebebi

Amerika

Doğu ile Ticarete alâka

Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Bakanlığı yayınladığı bir raporda geçen sene ağustos ayında Doğu - Batı ticaretinde yapılan tadilâttan sonra Sovyet Blokuyla ticaret yapmak üzere Bakanlığa malûmat almak için müracaat edenlerin gittikçe arttığını bildirmektedir. Ticaret Bakam Weeks eylül ve ekim aylarında Sovyet Rusya ve Blokuna karşı talep edilen ihracat lisansının pamuk yağı, ecza ve kükürtle ilgili olanlarının reddedilmiş olduğunu tasrih etmiştir. Reddedilen lisansların mecmuu 4,6 milyon dolardır. 1954 senesinin ilk dokuz ayı zarfındaki lisanslar ise ancak 3.6 milyona baliğ olmakta idi. 1964 senesinde İhracatına müsaade edilen mallar bilhassa tütün, sigara, pirinç ve nohut gibi ziraî maddeler-

dir. 1954 senesinin eylül ve ekim aylarında bu maddelerden ihracına müsaade edilenlerin kıymeti 585896 dolara baliğ olmaktadır. 1954 senesinin ilk dokuz ayındaki ihracat ise 1,3 milyon dolarlıktır. 1954 senesinde Rusyaya - blokuna dahil olan memleketlerle birlikte - yapılan ihracat ilk dokuz ay zarfında 1732000 dolar değerinde olup bunun 850000 dolarlığı haziran ayları arasında ihraç edilmiştir. Bu ihracata mukabil Amerika Birleşik Devletlerinin Sovyet Rusya ve blokundan ithal ettiği malların değeri 30595000 dolardır. 10983000 dolarlığı haziran - eylül ayları arasında ithal edilmiştir, İthal edilen başlıca maddeler: Polonya menşeli gıda maddeleri, ham Rus derileri ile doğu Almanya menşeli fotoğraf makinalarıdır.

1951 senesinde meriyete girmiş olan Battle act'le Amerika Birleşik devletleri Rusyaya stratejik maddelerin ihracını menetmişti. Ayrıca stratejik maddelerin nelerden ibaret olduğu da bir listede tadat edilmişti. Bu listede stratejik olarak gösterilen maddeler 298 e baliğ oluyordu. Siyasi münasebetlerin Doğu-Batı arasında gün geçtikçe gerginleştiği bir devrede iktisadi ve ticari münasebetlerin de çok fâzla tahdit edilmiş olması pek hoş neticeler tevlid etmiyordu; kaldı ki Amerika Birleşik Devletlerinde de 1953 - 1954 senelerinde iktisadi hayat biraz tıkanıklık arzetmeğe başlamıştı. İste bu sebep ve saiklerle 1954 senesi ağustos ayında Doğu - Batı ticareti yeniden gözden geçirildi. Evvelce stratejik maddeler arasında gösterilenlerden seksen kadarı bu listeden çıkarıldı. Bunun üzerine Doğu - Batı Ticareti eylül ayından itibaren biraz gelişme imkânları gösterdi. Çünkü stratejik maddeler üzerindeki tadilat 26 ağustos günü yapılmış idi. Fakat buna rağmen Doğu - Batı ticaretinin yukardaki rakamlardan da görüleceği üzere hiç de büyük hacim ve meblâğlara ulaşamadığı görülür. Çünkü batılı devletler ve bu meyanda Amerika Birleşik devletleri politik alanda olduğu gibi iktisadî ve ticarî Sahada da Rusya ve blokuna fazla güvenememektedir. İktisadi ve ticarî münasebetlerin ne dereceye kadar politik meselelere bağlı olduğunu göstermesi bakımından Doğu - Batı ticaretinin işgal ettiği küçük mevki hakikaten bizlere müşahhas bir misal teşkil etmektedir.

Beynelmilel Teşkilât

Tediye birliğinin lağvı mı?

İktisadi İşbirliği Teşkilatının son vekiller toplantısında, Beynelmilel tediye Birliğinin, 30 Haziran 1955 tarihinden itibaren bir sene müddetle temdidi takarrur etmişti.

Aynı toplantıda, Birliğin idare

Fatin Rüştü Zorlu
Tediye birliğimizdeki delegemiz

komitesinin değiştirilmesi karar altına alınmış, bir de "Avrupa Fonu" nun ihdası için lüzumlu tetkikatın ifasiyle mevcut tediye birliği sisteminden Avrupa Fonu sistemine geçirilmesini mümkün kılacak tedbirler hakkında 16 nisan 1955 e kadar teklifler yapılması derpiş edilmişti.

Vaki görüşmeler ve alınan kararlar hakkında tam tafsilat her ne kadar temin edilememekte ise de, mesele, umumi hatları itibariyle paraların birbirleriyle kabili tahvil bir hale getirilmesinden ve tali olarak da, bu zaviyeden frenleyici bir unsur olarak telakki edilen Tediye Birliğinin ilgası imkânlarının tesbitinden ibarettir.

İhdası tasavvur- edilen "Avrupa Fonu" na gelince bu müessesenin esas gayesi olarak, önümüzdeki intikal devresinde her hangi geçici bir müşkilâta maruz kalan memleketlere muvakkat bir yardımı teinin ederek konvertibiliteye geçişi kolaylaştırmak olacaktır.

Hal böyle olduğuna göre, Tediye Birliğinin, bu günkü esaslar dairesinde faaliyetine devam etmek üzere temdidinin caiz olup olmadığı münakaşayı mucib bir husustur; zira ilerde Avrupa Fonu sistemine geçilme gayesi takib edildiğine göre mevcut mekanizmanın bazı aksamı ve meselâ, Birliğin halen başlıca hususiyetini teşkil eden kredi tahsisinin otomatikliği üzerinde tadilât yapmak zarureti vardır.

Birlik statülerinin mali yardıma müteallik hükümlerinin meriyette bırakılması, âza memleketlerin çoğunun malı kalkınmaları bakımından eristikleri seviye muvacehesinde mantıksız ve oldukça anakroniktir. Bu hususa layık olduğu ehemmiyeti atfetmek her halde faydadan hali olmayan bir tedbir olsa gerektir.

Binaenaleyh, 1950 senesinden beri devam ede gelen otomatik müdahale usulünün artık cari olamıyacağı cihetle, mutasavver Avrupa Fohu teşkilâtının bilhassa bu bakımdan Tediye birliğinden farklı olması lâzımdır.

İhdası takarrur etmiş bulunan Avrupa Fonunun inisyal sermayesinin teşkiline gelince, bu sermayenin, Tediye Birliğinin tasfiyesinden sonra artacak meblağile ayrıca ortakların vaz edecekleri miktarlardan husule geleceği anlaşılmaktadır.

Şunu da zikredelim ki, Beynelmilel Para Fonunun hikmeti vücudu olan kısa vadeli kredilerden ihtiyaç sahibi âza memleketleri istifade ettirmek vazifesi müstakbel Avrupa Fonuna geçtiği takdirde, Milletler arası Para fonunun lüzumsuzluğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Bu ara akla bir de şöyle bir sual geliyor: acaba hakikaten yeni bir Fonun ihdası lüzumlu bir tedbir midir ve ilerde yapılması icab edecek müdahalelerin, bu hususta inkar olunmayacak bir tecrübeye sahip Beynelmilel Tediye Bankasının marifetiyle icrası daha isabetli olmaz mı?

Bütün bunlar bize, Türkiye'ye ne getirecektir. Ötedenberi bilinen bir hakikattir ki, tediye birliği ile aramızda -hiç bir uzlaşma yoktur. Bu anlaşmaya dahil olmadığımız, olamadığımız manasına alınmamalıdır. Tediye birliğinin bir üyesidir. Fakat garip bir üyesidir. Fakat garip bir üye... Çünkü Türkiye daima borçludur.

K A D I N

Moda

Kendinizi Tanıyor musunuz?

F ransanın tanınmış genç terzisi «Hubert de Givenchy», ilkbahar koleksiyonunu göstermeden evvel, kadınlara şu nasihatlerde bulunan bir makale neşretti: Bahara girerken her kadın, bir veya birkaç elbise yapar... Bunların muvaffak olmuş elbiseler olmasını istiyorsanız, herşeyden evvel kendi kendinizi tanıyıp ona göre modeller seçmeniz şarttır: Herkesin bir manken kadar güzel vücudu olamaz. Ama bunun için sakın, ümitsizliğe düşmeyiniz. Tipinize yakışacak elbiseleri seçtiğiniz takdirde daima şık ve güzel olabilirsiniz. Yalnız kendi kendinizi tanıyor musunuz?

Çok zayıf mısınız

U zun boylu ve zayıf kadınlar bile kusurlarım göz önünde tutmalılar. Bu tip kadınların ekseriya fazla zayıf boyunları veya fazla kemikli kalçaları vardır. Bunlar için ideal kıyafet bele oturmuş «döpiyeslerdir». Ceketin boyu kısa, ve vücuda yuvarlaklık verecek şekilde, kalçaların üstünde hafifçe bol durmalıdır. Uzun boylular klasik tayyör eteklerini, dar etekleri rahat rahat giyebilirler...

Çok zayıf bir kadın hiçbir zaman «trois-guarts» mantolar veya çok fazla bol etekler giyinmemeliler. Elbiselerin beden kısmı çok sıkı olmamalı, çünkü bu takdirde fazla zayıf noktalar daha bariz şekilde gözükür...

Çok küçük müsünüz

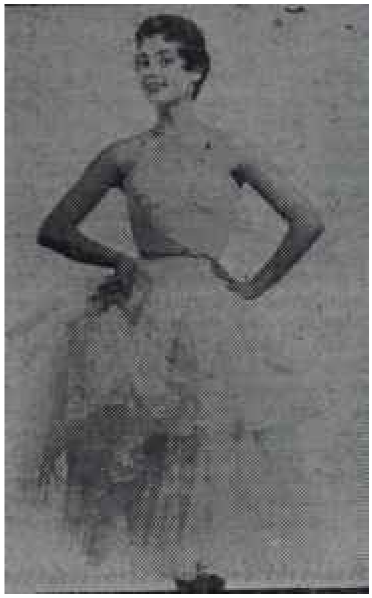
Z ayıf ve kısa boylu kadınlar için meselenin püf noktası, eteğin boyudur. Bu tip kadınlar no çok kısa giyinmelidirler, ne de çok uzun. Çünkü bunlar çok uzun giyinirlerse yaşlı, Çok kısa giyinirlerse mektepli kız gibi görünürler. İdeal etek boyu yerden 33 cm. dir.

Ufak tefek bir kadının elleri umumiyetle ince ve zariftir. Bu avantajlarını tebaruz ettirmek istiyen küçük Kadınlar giyindikleri elbiselerde, tam bilekte biten dar kolları tercih etmeliler.

Ufak tefek bir kadının en çok kaçınacağı şey büyük ve kenarlı şapkalardır. Küçük şapkalar, takkeler onlara çok yakışır. Çizgili kumaş seçtikleri zaman çizgiler muhakkak boyuna getirilmeli ki boyları uzun görünsün.

Çok toparlak mısınız

K ısa boylu, hem de tombul kadınlar icabında günün modasından kaçmayı bilmeliler. Pliseli, büzgülü etekler ne kadar revaçta olursa olsunlar, bu kadınlar için değildir çünkü bu tarz etekler onların kalçalarım feci surette geniş gösterir. Aksine belde kesiği olmayan «prenses» biçimi elbiseler sanki bu kadınlar için icat edilmiştir. Onları hem ince, hem uzun gösterir— Tombullar koyu renkleri tercih etmeliler. Renk bakımından dikkat edecekleri en mühim nokta da karışık giyinmemektir. Meselâ elbiseleri gri ise ceketleri aynı grinin koyusu, aksesuvarları yine gri olmalıdır. Bir değişik renk kullanmak isterlerse meselâ yakalarına dudakları ile aynı renkte, pembe bir gül iliştirebilirler fakat hiçbir zaman buna pembe bir eşarp, pembe eldivenler, pembe bir şapka ilâve etmemeliler. Giyindikleri elbise ile tezat teşkil eden aksesuvarlar, birkaç renk harmonisi bu kadınların, zaten uzun olmayan boylarını birkaç parçaya böler ve feci bir netice doğar. Kenarlı, büyük şapkalar da onlar için değildir. Hele boyu uzun göstermek için, çok fazla uzun topuklu ayakkabılar giymek ancak bu kadınların yürüyüşünü. bozmaya yarar. Kısacası bu tip kadınlar bilhassa az «göz alıcı» çok mutedil, ölçülü şeyler giyinmeliler.

Dior'un robu

Bu ne çizgisi?

Genç kızlar için

Albümden bir sayfa

Çok uzun musunuz

İ nce ve uzun kadınlar en güç biçimleri rahat rahat giyebilirler. Büyük şal yakaları olan çok geniş, uzun mantolar, «trois-guarts» lar, geniş kollar, redingotlar bu tip kadınlar içindir. Fakat dümdüz ien yeni tarz mantolar onlara sopa manzarası verir, bunlardan kaçınmalılar...

Kısa ve toparlak kadınların aksine olarak, bunlar eteklerine veya elbiselerine tezat teşkil eden renklerde ceketler giyinmeli, değişik aksesuarlar kullanmalılar.

Çok uzun kadınlar dümdüz, topuksuz ayakkabılar giymekle boylarını kısa göstermeyi ümit etmesinler. Bu onlara olsa olsa lüzumundan fazla, zamansız büyümüş mektepli kız manzarası verir. Bu kadınların diğer kadınlara olan avantajları nispeten, istedikleri biçimleri, giyebilmeleridir. Mesela çok geniş veya çok dar, yapışık etekler, kalça üzerinde drapeler, geniş büyük şapkalar, ağır ve zengin ziynetler, göz alıcı renkler bu tiplere yakı-

Kızıl mısınız

B ir kadın, cildini ve saçlarım açacak renkte aksesuarlar seçmesini bildikçe, daima güzel olabilir. Kızıl kadınlar için söylenen birçok sözler yersizdir. Mesela bu tip kadınların hiçbir zaman kırmızı veya pembe giyemiyeceklerini ileri sürmek bir haksızlıktır.

Kızıl saçlı bir kadına, bilhassa gözleri yeşilse, yeşilin bütün tonları, «mavi-yeşiller» «mavi-griler» bütün griler ve siyah fevkalâde yakışır. Onların kaçınacakları renkler koyu mavi ile laciverttir. Bu kızıllara soğuk bir hal verir.

Bütün açık renkler kızıllar için biçilmiş kaftandır. Bilhassa beyaz ve bal rengine bakan bejler onlara çok yakışır.

Sarışın mısınız

L acivert, gri ve siyah sarışınların en gözde rengidir. Ciltleri beyaz olanlar pastel renklerini de seçebilirler.

Sarışınların «mavilere» olan zaafları biraz manasızdır, yeşil ve koyu griler onları daha çok açar.. Pastel tonlardaki tweed kumaşlar, bilhassa sarı--ınlar içindir. En çok kaçınacakları renk kırmızıdır. Zaten sarışınlar çok

kuplu, fok süslü elbiseler giyinmeyip, nazarı dikkati safları ve tenleri üzerine çekmek için sade şeyleri tercih etmeliler. Onlar sade giyindikçe güzelleşirler.

Esmer misiniz

B u kadınlara en çok gri renkler, siyah ve beyaz yakışır. Göz alıcı maviler, yanık bejler, krem rengi de onları çok açar. Esmerlerin düşmanı kirli griler, pis kahverengiler, griye bakan beyaz yani ne olduğu belli olmayan renklerdir.

Gece için esmerler bilhassa beyazı, ikinci derecede parlak veya açık renkleri seçmeliler.. Kırmızı, alev rengi, portakal sarısı da onlara çok yakışır.

Bu sene, yeni birşeyler almadan muhakkak kendi kendinizi tanımaya gayret ediniz. Şimdiye kadar yaptığınız elbiseler içinde, size gidenler ve gitmiyenler hangileridir? Bunların husüsiyetleri nedir? İyice düşünün, hesaplayın. Çarşıya çıkmadan, terziye gitmeden evvel kararınızı vermiş olun ve hiçbir kaprise, yeni moda hevesine bilgisiz nasihatlere boyun eğmeyin. Zaten her çıkan yeni modada her kadına gidecek bir nokta bulmak kabildir. Bu noktayı bulup ondan istifade edin. Her noktayı tatbik etme hevesine kapılmayın. Mankenleri bile tiplerine göre giydiririz. Ve unutmayın ki bir kadın, daima, güzelleşmek, gençleşmek, mesut olmak için giyinmelidir. Yüzünüzdeki tatlı bir tebessüm size, yapacağınız bütün süslerden, daha çok yakışacaktır.

Güzellik ruhi birşeydir

G üzel veya daha az güzel, kısa boylu veya uzun, sarışın veya esmer veya kumral ne olursa olsun, mesleği bulunsun veya bulunmasın, monden bir hayat sürsün veya sürmesin, ev işleriyle meşgul bulunsun veya tahsiline devam etsin, her kadın için, hayatta gaye, hoşa gitmek ve muvaffak olmaktır. Bunun için de, bir tek şey mühimdir: canlılık!..

Kremler, pudralar, rengârenk rujlar kadınların hergünkü silâhlarıdır. Fakat bunların altında, sıhhatli bir hava, yaşama zevki sezilmedikçe, dudaklarda tatil ve hakiki bir tebessüm bulunmadıkça, boya yalancı bir maskeden ibaret olarak kalır. Çünkü güzelliğin esası, bu ruhi meziyetlere bağlıdır...

Kadın için canlılık, koşucunun «form»unda olması gibi birşeydir. Bu bir muvazene meselesidir ki kadın, bunu elde edip muhafaza etmek mecburiyetindedir. İnsanların sempatisini cezbeden, iyi hadiselere yol açan, hattâ sadece götüren şey budur. Bütün gün cildinizi taze, başınızı rahat, neş'enizi yerinde tutan, size isabetli kararlar verdiren, büroda, evde veya herhangi bir toplulukta başınıza gelebilecek binbir türlü, can sıkıcı, küçük günlük hadiseleri, hoş karşılamamıza yardım eden şey gine odur..

Canlılık dediğimiz şeye birçok şeyler karışmıştır: İrade, iyi hisler, zihin ve beden sağlığı.

Yorgunluğa hayır demesini bilmelisiniz. Aynaya bakınız, eğer kendi kendinizi genç hissediyorsanız, gençsiniz. Eğer içinizde, bir yaşama arzusu, bir sevinç duymak istiyorsanız, canlısınız!.. Yorgun musunuz? kendi kendinize -hayır- deyin. Dudaklarınızın rujunu tazeleyin fakat yanaklarınıza bir sıhhat süsü vermek için «allık» sürmeyiniz. Aşağıdan yukarıya doğru, boyundan başlıyarak, bütün yüzünüzü «çimdikleyin.» Böylece kanın daha iyi deveran etmesini sağlarsınız. Yorgunluğunuzu unutmaya, onu yenmeğe çalışınız. Ondan etrafınıza, kocanıza, büroda patronunuza bahsetmeyiniz. Bir insanın yorgunluğu başkalarının, ancak canını sıkar. Hele bu yorgunluktan biraz da onları mesul tuttuğunuzu hissederlerse, sinirlenirler. Kimse size «işten yoruluyor, çok çalışıyor» demez. Beceriksiz, can sıkıcı, mızmız tabirlerini kazanmak hoşunuza gitmez değil mi? Şu halde? Çok fazla iş yapıp, boyuna şikâyet etmektense, işlerinizi kapasitelerinize göre ayarlamanız şarttır. Zaten çok büyük yorgunluk mukabilinde, yapılan işlerde, elde edilen randıman bu yorgunluğa değmez!..

Hakikaten bedeni bir yorgunluk hissediyorsanız, beklemeyin. Tereddütsüz bir doktora başvurun. Herşeyin başlangıcı, yaşamanın, mesut olmanın ilk şartı sıhhattir. Bugün tıp o kadar ilerlemiş bulunuyor ki, bundan istifade etmemek gerilik olur. Vitaminler, hususi rejimler size sıhhî muvazenenizi, canlılığınızı iade edecektir. Bu hususta, biraz da kendi kendinizin doktoru, olmalısınız: Biliyorsunuz ki, ilk önce, ehemmiyet vereceğiniz şey, muntazam ve dinlendirici bir uyku uyumaktır* Asabi ve ruhi melekelerin mimarı uykudur. Uykunuzu, hiçbir zaman, hiçbir şeye feda etmeyiniz. Bazıları günde 6, bazıları 8, bazıları ise 9, hattâ 10 saat uyku uyumak ihtiyacındadırlar. Bu daha ziyade şahsi bir meseledir. Demek ki ihtiyacınız olduğu kadar uyumalısınız. Haftada birgün uyku rejimi yapınız, 12 saat yataktan

çıkmayınız. Ama gündüz değil!. Gece sekizde yatıp» sabah 8 de kalkınız. Eğer uyuyamıyacağınızı hissederseniz, arada bir uyku ilacı da alabilirsiniz ama, buna kendinizi alıştırmayın.

Güzel bir uyku ile geçen bir gecenin sabahında, insan daha iyi şeyler düşünür, çalışmak üzere arzu duyar, sözün kısası insan formundadır.

Amerikada çıkan istatistikler, çalışma randımanının, en çok öğleden sonra, 4 ile 6 arasında, düştüğünü, meselâ daktiloların, bu saatte, en çok yanlışlıklar yaptıklarını açıklamıştır. Demek ki bu saatte, yorgunluğu önlemek üzere, muhakkak hafif bir gıda almalısınız. Bir bardak meyva suyu, süt veya çay, iki bisküi... Eğer o saatlerde bir büroda, kapalı olarak çalışıyorsanız, pencereye çıkın ve 30 saniye temiz hava teneffüs edin, ellerinizi yıkamak bahanesiyle, koridora 1 dakika uzanın. Fakat yatağınıza değil, ayaklarınızı bir yastığın üstüne koyarak, yere uzanın.

Kadınları en çok yoran birşey varsa, o da, 12 saat müddetle giyilen çok fazla uzun topuklardır. Ayakkabılar her adımın vücuda yaptığı şoku hafifletmek üzere yapılmalıdır, onları fazlalaştırmak için değil!.. İskarpin kadının ayağında bir eldiven vazifesi görmeli, taşınan bir fazlalık olmamalı! Bakın «Churchill» ne diyor?.

— Çok sıkıntım olduğu zaman, ayağıma küçük gelen ayakkabılar giyer ve bütün sıkıntılarımı unutarak, yalnız ayaklarımın derdine düşerim!..

Sizin de «Churchill» gibi unutmak istediğiniz birçok üzüntüleriniz varsa o başka, yoksa hergün giyeceğiniz iskarpinler en yumuşak derilerden yapılmalı ve topuk boyu «6 cm.» i geçmemelidir. Hafif ve rahat ayak, günlük saadetimizin ilk şartıdır.

Canlılık fazla yemekle de elde edilemez!. Akıllıca yemek, bilhassa vitaminlere ehemmiyet vermek, protein ve şeker miktarlarını ayarlamak lâzımdır. Bundan başka yorgunluğu atmak için, çok basit bir trük vardır ki, her kadın bunu bilmelidir! Bu bir teneffüs tarzıdır. Bir pencerenin önünde, ayakta, durunuz. Karnınızı içinize çekerek, azami derecede nefes alınız. Bu en son raddeyi bulunca, 10 saniye nefesinizi tutunuz. Bundan sonra 3 defa da nefes veriniz. Her nefes veriş arasında, 5 saniye, gine nefesinizi tutunuz!- Bu teneffüs hareketini % defa tekrar edince, çok dinlenmiş olacaksınız!.

Canlılık güzellikle alâkalı olduğu kadar, zekâ ile de alâkalıdır. Birçok kadınlar, hadiseleri mantıkları ile halletmeye, hakikate yaklaştırmaya uğraşacaklarına, onları mübalâğalandırıp dramlar yaratmaktan hoşlanırlar. Doğru düşünmek, herşeyi muhakeme ve mantık terazisine vurmak, en fena hadiselerin bile iyi ve fena taraflarını aramak, herşeyden evvel bir zekâ işidir. Öfke baldan tatlıdır derler fakat sabır daima daha iyi muvaffak olur. Diplomasi hiddetten ve şiddetten daha becerikli bir muhariptir. Onun mağlup olduğu hiç duyulmamıştır.

Büyük dert: okuyan çocuk
***Dersini mi yoksa karnesini** mi düşünüyor*

Unutmayın ki, karaciğeriniz, üzüntülere mukavim değildir, cildiniz ise fena işleyen bir karaciğere dayanamaz!

Şu halde telâfi edilebilecek üzüntüleri hiçbir zaman üzüntü olarak kabul etmeyin!.. Maalesef hayat telâfi edilmez üzüntüler de taşır: kuvvetinizi onlara saklayınız.

Böylece, yaşamak daha cazip olacak, kanınız daha iyi deveran edecek, saçlarınız daha parlak, tırnaklarınız daha kuvvetli, teniniz daha düzgün görünecek! Kendi kendinizin üzerinde yapacağınız bu ruhi çalışmayı, cildinizi her akşam, yağlayıp, sonra temizlemekle ve gündüzleri tatbik edeceğiniz sade fakat itinalı bir makyajla tamamlayınız.

Cemiyet

Hanımlar sağa, beyler sola

Sıvas ve bunun gibi Anadolunun başlıca vilâyetlerinden birçoklarında, misafir olarak bulunan, bir «karı-koca» sinemaya gidince, tuhaf bir sürprizle karşılaşır:

Birisi, yanyana oturan «karı-kocaya» yaklaşır ve bir suç işlemişler gibi, usulca, şu ihtarda bulunur: Lütfen hanımlar sağa, beyler sola!

Dalgın «karıkoca» o zaman başlarını kaldırıp bakarlar, salonun bir tarafında kadınların, öbür tarafında erkeklerin oturduğunu görürler.. Memleketin adetlerine yabancı olan kadın, yerinden kalkıp, harem dairesine doğru yürürken, bu emniyet tedbirinin, küçültücü mânası karşısında ezildiğini hisseder.. Erkeğe gelince biraz şaşırmıştır. Arkasına döner ve hayretle oradaki erkekleri tetkik eder: Acaba bunlar, kendisinden değişik mahlûklar mı?.. Baktıkça hayreti büsbütün artar; çünkü memur olsun, yerli halk olsun, herkes medeni bir manzara arzetmektedir. Şu halde, bu iptidai adete ne lüzum var?..

Zaten Anadolunun her vilâyetinde, kadınlar için ayrı bir sinema günü vardır. Yani o günler yalnız kadınlar sinemaya gidebilirler.. Birçok yerlerimizdeki medeni seviyeyi göz önünde tutarsak, genç kızların, erkeksiz kadınların rahat rahat sinemaya gidebilmeleri için böyle bir tedbirin lüzumlu olduğunu kabul ederiz. Fakat diğer zamanlar, kadınlı erkekli giden gurupları ayırmakta, kocasının yanındaki kadını alıp karşı tarafa oturtmakta ve gülünç bir namus bekçisi rolü oynamaktaki mânayı anlamak güçtür.

Bugün değil Anadolunun küçük vilâyetlerinde, büyük şehirlerimizde bile maalesef, kadınlar gece yalnız sokağa çıkamazlar. Şu halde, Sivas gibi vilâyetlerimizde sinemaya giden kadınların yanında muhakkak ailelerinden, ahbaplarından bir erkek bulunacağına göre bu ayrılık nasıl izah edilebilir. Erkeklerin ve kadınların, kapak bir salonda sinema seyretmesini kabul eden bir zihniyet, onları ayrı ayrı oturtmakta, ne gibi bir fesatlık düşünmüştür? Bu olsa olsa eskiden kalma bir taassup fikrinin, iptidai düşüncelerin, âdet halinde, devam etmesidir.

Anadolumuzu kalkındırmak için evvelâ, bir misalini verdiğimiz bu «geri zihniyetle» mücadele etmemiz şarttır. Çünkü halkı doktor yerine hocaya götüren, onlara ilâç yerine muska satın aldıran, kadını kara çarşafa sokan, kızları eve kapatan, bütün medeni ihtiyaçları lüzumsuz kılan ve Anadolu şehirlerimize o sönük, sıkıcı havayı veren şey hep bu «geri zihniyettir!»

Bu fikir mücadelesi Anadoluya,

muvakkat zaman için giden sivil ve asker memurlarımıza, mühendislerimize, doktorlarımıza, münevverlerimize, bilhassa yüksek mevki işgal edenlere düşer!. Meselâ bir vali, sinemada karısını yanına alıp oturursa ve diğer memurlar da onu taklit ederlerse, yerli halk ergeç, aynı şeyi yapacaktır. Çünkü tecrübe ile görülmüştür ki, Ar nadolu halkı zeki, istidatlı ve telkine müsait insanlardır. Onları cahil hocaların telkininden kurtarıp hakiki din adamlarına. iyi şeylere, doğru düşün. meye kavuşturmak, onlara misal olmak kâfidir...

Büyük şehirlerimizde gayet medetti bir hayat yaşıyan bazı münevverlerimizin kısa bir zaman için Anadoluya gidince, oraya medeni bir hava götürecekleri yerde, oraların havasına uymaya çalıştıkları kılık ve kıyafetlerinde yaptıkları değişikliklerden başka, zihniyetleri bakımından da oranın yerli halkına uyar görünmek istedikleri aşikârdır. Böyle olmasa, büyük sayılabilen vilâyetlerimizde hanımlar sağa, beyler sola ayrılabilir miydi?..

Tarlada, kadın erkek elele çalışan bir milletin çocuklarıyız. Bünyemize tamamiyle yabancı olarak, sonradan, din maskesi altında, âdetlerimize giren geri ve iptidaî görüşleri silkip atmanın zamanı çoktan gelmiştir. Anadoluya giden har Türk münevveri, bu hususta, kendini vazifeli hissetmeli, orada bir misyoner gibi bu gaye uğruna çalışmalı, ve dönerken oradan hatıra olarak getireceği kilim, gümüş işi, bakır veya halı kadar orada bırakacağı bir medeni âdeti, bir yeniliği düşünmeli..

J. C.

Ders derdi

Kış ortası annelerin babaların çocuklariyle, ders mevzuunda en çok derde düştükleri aylardır. Birinci karne bir müddet evvel alınmış, içindeki kırık notlar, zayıflar çocukda olsun annelerinde babalarında olsun bir hayli üzüntüye sebep olmuş, fakat ilerdeki aylarda telâfi etmek için vakit olduğu göz önünde tutularak tesellisi çabuk bulunmuştur. Fakat ümid bağlanan aylardan biri geçmiş, ikincisi yarılanmış olmasına rağmen çocukta kırık notlarını düzeltmek hususunda herhangi bir hareket başlamamışlar. Acaba çocuğu çalışkan yapmak için hangi çareye başvurmalı!.. Babasına söyleyip bir temiz pataklatmak mı?.. Yoksa sınıfını geçersen bisiklet alırım diye vaadlerde mi bulunmalı?.. Yoksa arkadaşlarının yanında mahcup mu etmeli?.. İşte annelerin, babaların telaşının asıl sebebi!..

Halbuki çare bulmaya kalkışmadan evvel çocuğun derslerinde niçin muvaffak olamadığının sebeplerini araştırmak daha akıllıca bir iş. olur.

Derslerde muvaffak olamamanın bir çok sebepleri vardır. Öğretme metodları sert, öğretmenlerin talebeye karşı muamelesi haşin, sınıfları kalabalık olan mekteplerde çocukların muvaffakiyetsizlik ihtimalleri daha fazladır.

Diğer tarafta çocukların kendilerinde aranması icab eden sebepler de vardır, ve bunlar daha da mühimdir. Bu sebeplerin bedenle İlgili olanları, göz zayıflığı, ağır işitme, yorgunluk ve kronik hastalıktır. Psikolojik sebepler ise bir çocuğun yaradılış itibariyle kelimeleri zorlukla tanıma illeti, çocuğun başka şeylere üzülmesi, asabının bozulması ve hoca veya arkadaşlariyle geçinememesidir.

Ders hususunda zorluk çeken çocuğu azarlayıp cezalandırmadan evvel onun derdini anlamağa çalışmak bir anne ve babanın vazifesidir. Çocuğun derdini araştırırken mektep müdürü veya öğretmeni ile konuşmak, çocuğun bedeni ve psikolojik muayenesini yaptırmak faydalı olur. Çocuk bedenen sağlamsa, derslere karşı lâkaydisinin sebeplerini başka taraflarda aramak icab eder.

Bütün sıkıntılar, üzüntüler ve aile geçimsizlikleri çocuğun ders çalışmasına tesir eder. Meselâ, kendisinden küçük kardeşini kıskanan çocuğun sinirleri gergin olur,dikkatini hiç bir şey üzerine teksif edemezi durup dururken başka çocuklara sataşır, ve mektebin tembeli ve yaramaz çocuğu olup çıkar.

Çocuk evde herhangi bir kimsenin ağır hastalığına, annesi ile babasının geçimsizlik ve ayrılma ihtimallerine veya yanlış cins bilgi edinmiş olmasından dolayı üzülür. Bilhassa daha küçük sınıflarda bu sıkıntıları, mektebin haşarı çocuğundan, yolda rastladığı havlayan köpekten, mektebin hademesinden, sert çehreli bir öğretmenden, yüz numaraya gitmek için izin istemekten ve derse kalkmaktan korkmak şeklinde tezahür edebilir. Bunlar büyüklere basit korkular gibi gelir, fakat 7 - 8 yaşında çekingen bir çocuk için düşünme kabiliyetini felce uğra. tacak kadar derin korkulardır.

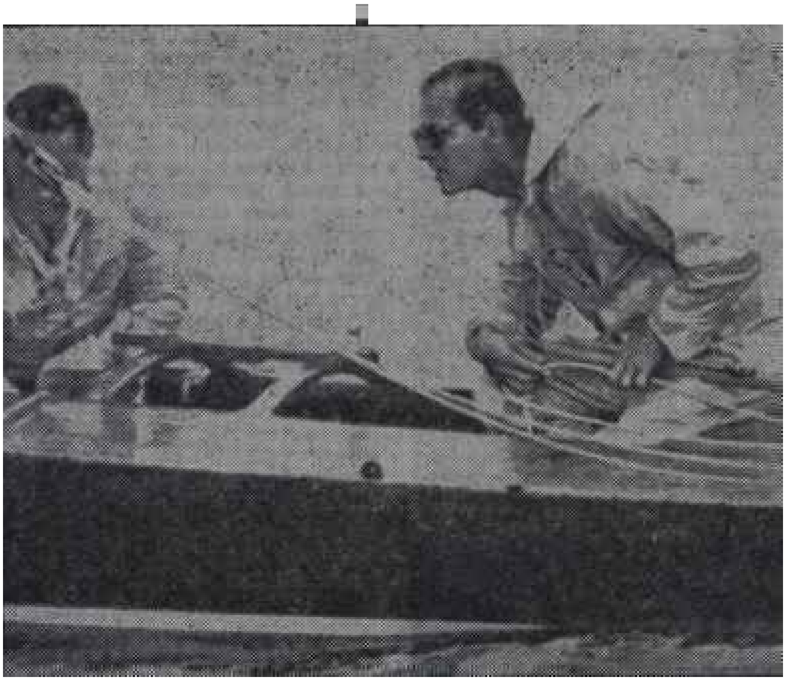
Evinde çalışkan ve terbiyeli olması için çok ihtar duyan, hareketleri çok tenkit edilen ve düzeltilen çocuk okadar huzursuz ve gergin olur ki kafasını hiç bir şekilde işletemez.

Derslerini yapmayan «tembel» çocuk aslında hiç de tembel değildir. Zira bütün hayvan cinslerinde olduğu gibi insan yavruları da mütecessis ve hevesli olarak doğarlar. Eğer bu tecessüs ve öğrenme hevesini kaybetmişse mutlak buna sebep olan bir şey vardır. Zira tabii bir insiyak olan bu öğrenme hissi ancak anormal hallerde kaybolabilir.

Dikkat ederseniz çocuklar tembel olmaktan ziyade tembel gibi görünmektedirler. Ekseri tembel çocukların kendi heves ettiği şeyle uğraşmak için pekâlâ hevesi vardır. Hattâ, «derse gelince tembel» şikâyeti çocuklar hakkında en sık duyulan şikâyetlerden biridir.

Bazan çocuklar muvaffak olmazsam korkusiyle çalışmağa teşebbüs etmekten çekinirler. Buna da sebep ya ailesi onu çok tenkit ediyordur veya olması için ideal olarak önüne koydukları standartlar çocuğun kabiliyetlerinin fevkindedir ve çocuk nasıl olsa o ideal gibi olamıyacağını hissetmektedir.

Güvenlik hissi aşılanamamış, yani çok üzüntüye maruz kalmış az sevilmiş çocuklar, fevkalâde olmak endişe-

Edinburg dükü

Heyecanlı bir gezinti

siyle fena not alırlar. Bunlar ya iyi öğrenemedimse, ya bir şey atladımsa heyecaniyle yorulur ve derslerinde muvaffakiyetsizliğe uğrarlar.

Bebeklik devrinde sevgi ve emniyet hissinden şiddetli bir şekilde mahrum kalmış ekseri çocuklar mektep yaşına geldikleri zaman sinirli, huzursuz, mesuliyet hissi tanımayan, derslere alâka duyamıyan ve öğretmen ve arkadaşlariyle geçinemiyen bir tip olurlar.

Çocuğun mektepte tembel olmasının sebebi ne olursa olsun, problem iki taraftan ele alınmalıdır. Bir taraftan anlatıldığı şekilde çocuğun içindeki derdi bulmalı bir taraftan da öğretmeni çocuğun mevcut iyi vasıflarının üzerinde durarak çocuğu bütün sınıfın meşgul olduğu şeylerle ve arkadaşlariyle ilgilendirmeğe yavaş yavaş çalışmalıdır. Fakat kalabalık sınıflı mektebe giden çocuklar için bu hey iki vazife de bilhassa anneye düşmektedir. Anneler şunu hatırlarından çıkarmamalıdırlar ki çalışkan çocuk isteyen anne evvelâ çocuğunu mesud etmesini bilmelidir.

Sosyete

Dük neden bu kadar sinirli?

İngiltere gibi, ta küçük yaşlardan beri herkesin en ufak bir heyecanı bile izhar etmemek üzere yetiştirildiği bir memlekette, son günlerde soğukkanlılığını kaybeden bir insan var. Hem de bu insan herkesin nazarini kendi üzerinde toplıyan mühim bir şahsiyettir: Edinburg dükü!.

Şayet bir insan herşeye kızmaya bahane arar bir tavır takınır ve en ufak bir tahrikle yerinden sıçrarsa ruhiyatçılar bu şahsın herşeyden evvel istirahate muhtaç olduğunu söylerler. Ve şurası muhakkaktır ki bugün Edinburg dükü, acınacak kadar fazla yorulmaktadır... Halk arasında geçirdiği faal bir günden sonra prens gayet sinirli bir manzara arzetmektedir ki bu bir İngiliz için en affedilmez bir suçtur.

İkinci Elizabet kendisini her yerde temsil edebilecek, halk tarafından sevilen yakışıklı genç bir kocaya sahip olduğu için cidden şanslıdır. Kraliçenin birçok sıkıcı vazifelerini üzerine alan prens, onu ağır bir çok yükten kurtarmakta fakat bazan kendisi bu yükün altından kalkamıyacak kadar yorulmaktadır.

Tasavvur edin, sabah erkenden kalkıp bir domuz sergisinin açılışında bulunan, öğle yemeğini filânca otomobil şirketinin çok sayın üyeleri ile beraber yiyen, oradan merhum itfaiyecilerin ruhlarını anma törenine yetişen ve gece hiç lisan bilmiyen hintli bir misafir hanımla, Guatemala sefirinin ortasında ziyafete riyaset eden bir insan nasıl yorgunluk duymaz? Arada beş on dakika boş vakti kalırsa, bunları saraya koşup elbise değiştirmek için kullanmak mecburiyetindedir. İşte dük bilhassa bu elbise değiştirme merasimlerinde fevkalâde sıkılarak, bazan sinir krizleri geçirmektedir. Büyük üniformayı çıkarın, dik yakalı, hareketleri hapseden başka bir resmî elbise giyin, onu çıkarın bir başkasını... Bu dayanılır iş mi? Tabii onu giydiren birçok yardımcısı vardır fakat o nihayet, yalnız kalıp kendi kendine pijamasını giyeceği anı hasretle beklemektedir.. .

Bir insan tasavvur edin ki, bütün saniye ve dakikalarını tanımadığı insanlarla geçirmek, onlara şirin görünmek mecburiyetindedir, öyle bir artist ki hep sahnededir ve rolü hiç bitmez. İşte gıpta edilen dükün hayatı!

Kraliçe ile büyük seyahatlere çıktıkları zaman, sakın, onlar istirahat ediyor zannetmeyin!. Avustralyayı baştan başa nasıl dolaştıkları malûm: Her istasyonda halk onları bekliyordu.. Ve her istasyonda onlar, mütebessim, pencerede hazır bulunuyorlardı. İki istasyon arasında, kompartmanlarına koşup sırt üstü, kendilerini yatağa atıyor, birkaç dakika geçince öten bir nevi alarm düdüğü onlara yeni bir istasyona yaklaştıklarım bildiriyordu. İstasyon geçince yeni bir düdük!.. Ve işte onlar, kilometreleri böyle devamlı bir «hazır ol» «istirahat» emri ile geçiliyorlardı. Bu seyahatten ikisi de çok zayıflamış olarak döndüler!

Halbuki Edimburg dükü yaradılış itibariyle genç, esprili, sade ve hoş bir insandır. Sporu ve açıkhavayı sever. Polo oyununa âşıktır. Felekten çalabildikleri birkaç mesut saatte o daima polo oynamaya, kraliçe de onu seyretmeye koşar!»

Bundan başka denize de büyük sevgisi vardır ama meşhur «Britania» ile değil kendi hususî şarpisinde, bir dostu ile dolaşmayı sever.

Atlar onun sevgili dostlarıdır. Çok güzel ata biner. İyi bir tayyarecidir de. Fakat son hafta olduğu gibi, yolcu tayyareleri hakkında, senelerce bu işlerle meşgul olmuş insanların önünde, ders verici mahiyette nutuk vermek hiç de hoşuna gitmemişti. Çünkü bu mevzuda, kendisini tamamiyle cahil hissediyordu.. Ama tayyareye binip Windsor şatosu üzerinde takla at deselerdi, bu onu çok sevindirirdi. Bugünkü kral ailesini teşkil eden gençler hakikaten çok genç ruhlu insanlardır. Meselâ «Margaret» şakaya bayılır. Geçenlerde konuşurken, avam lisanı bir kelime kullanmıştı. Yanında bulunanlar hayretle bunu nereden öğrendiğini sorunca o bir an ciddiyetle düşünmüş sonra da: —"Ya bir gece kulübünde, ya annemin kucağında fakat muhakkak insanların serbest düşünüp konuşabildikleri bir yerde.."

Taç mevsiminde Elizabetin bindiği meşhur cam arabanın saraydaki takma adı «maymun kafesi» veya «kristal palas»tır.. Bu araba hiç makbul değildir. 1750 senesindeki usullere göre yapıldığı için müthiş surette sarsmakta, binenlerin midesini altüst etmektedir. Bu az sempatik isimleri bunun için kazanmıştır.

Kraliçe ile dük büyük merasimlerde bu arabaya binerken birbirleri. ne, cesaret vermek ister gibi, gülümserler. Zaten "Elizabet'in tatil tebessümleri olmasa "Philip" bu devamlı sahne hayatına çoktan veda ederdi.

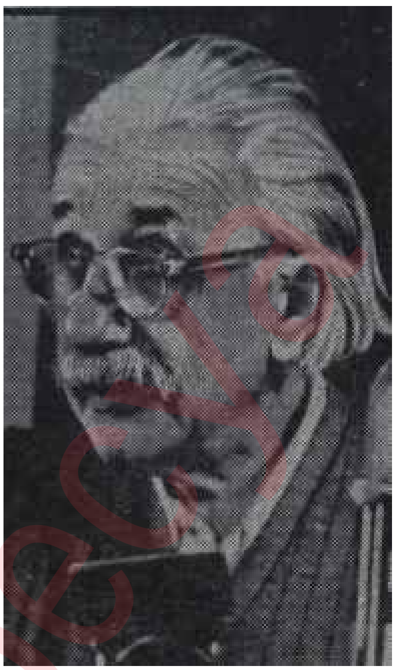
F E N

Biyoloji

Suni ziraate doğru

Bitkiler güneş ışığından nasıl enerji alırlar? Güneş enerjisini yapraklarında ve meyvalarında gıda maddesi, gövdelerinde de yakacak halinde nasıl depo ederler? İşte tabiatın en çok merak edilen sırlarından biri. İlim adamlarının fotosentez, yani ışık yardımıyla sentez dedikleri bu sırrın bir gün çözülmesi son derece önemli sonuçlar verecektir. Bitkilerin güneş ışığından faydalanarak kendileri için hazırladıkları gıda maddeleri olmasa ne hayvanlar ne de insanlar yaşıyabilirler. Fotosentez bütün canlıların esas gıdasını, esas hayat enerjisini sağlıyan olaydır. Dahası var; aynı zamanda bitkilerin havadaki karbonu yakalamaları için başlıca vasıta olan fotosentez, en sonunda kömüre ve belki de petrole kadar giden uzun bir gelişmenin ilk adımım teşkil eder. Böylece kömür ve büyük bir ihtimalle petrol da enerjilerini güneşten fotosentez vasıtasıyla almışlardır. Görülüyor ki fotosentez olayı, güneş enerjisini gerek gıda ve gerek yakacak şeklinde canlıların hizmetine veren mükemel bir alettir. Kimyacılar hayat problemleriyle ilgilenmiye başladıklarından beri fotosentez üzerinde uzun boylu durmuşlar, bu aletin nasıl işlediğini, hangi kimya reaksiyonlarından faydalandığını öğrenmiye çalışmışlardır. Yüz seneden fazla bir zamanda sürüp giden bu gayretlerin gayesi bir gün bitkilerin hiç yardımı olmadan laboratuarda sun'i fotosentez yapabilmektir. Bunun gerçekleştiği gün ziraatte inkılâp olacak, hattâ ziraate büyük ölçüde ihtiyaç kalmıyacak, gıda sıkıntısı ortadan kalkacak, ayrıca da güneş enerjisinden doğrudap doğruya istifade mümkün olacaktır. Henüz bu hedeflerden epey uzaktayız ama hedefleri ufukta göremiyecek kadar da uzakta değil. Son gelen haberler tamamiyle suni fotosentez yolunda en büyük adımın atılmış olduğunu bildiriyor. Kaliforniya Üniversitesinden Prof. Arnon ve arkadaşları yeşil bitkilerin canlı hücrelerini kullanmadan fotosentez yapabilmişler yani, havanın karbon dioksidi ile sudan nişasta ve şeker meydana getirmişlerdir.

Atılan yeni adımın değerini anlamak için biraz gerilere, hattâ bir asır önceye dönelim. İlk defa Liebig, Baeyer, Willstâtter ve Stoll gibi kimya üstatları bitkilerin nişasta ve şekeri nasıl yaptıklarını incelediler. Şunu gördüler ki bitkinin bu iş için hain madde olarak suya ve karbon diokside ihtiyacı vardır ve reaksiyon ancak güneş ışığının yardımıyla olabilir. Burası anlaşıldıktan sonra yapılacak şey, karbon dioksit ve sudan başlayıp bitkide rastlanan karışık organik kimya maddelerine, nişastaya, şekere ve sellüloza kadar giden uzun reaksiyon zincirinin her halkasını, her kademesini belirlemekti. Fakat böyle karışık bir reaksiyonun hangi safhalardan geçerek ilerlediğini anlamak reaksiyona başta ve sonda hangi maddelerin girip çıktığını bulmaktan çok daha güçtür. Nitekim o zamanki kimya bilgilerine dayanan araştırıcılar bu noktada hataya düştüler. Yeşil bitkilerin teneffüs ederken havadan karbon dioksit alıp geriye oksijen verdikleri biliniyordu. İşte bunu düşünerek ilk araştırıcılar fotosentezde önce karbon dioksidin karbonu ile suyun birleşmesinden formaldehit denen

Einstein

Rusyada itibar kazandı

maddenin meydana geldiğini ve bu arada karbon dioksidin oksijeninin açığa çıktığım ileri sürdüler. Fakat bu fikir gerçeğe uymuyordu ve fotosentez araştırmalarını uzun müddet yanlış yola sevketti. Ancak son yıllarda karışık reaksiyonları takip etmek için yeni bir teknik bulunduktan sonra hata meydana çıktı. Bu yeni teknik radyoaktif göstericiler (tracer) kullanmıya dayanır ve atom enerjisinin bir tatbikatı olarak ortaya çıkmıştır.

Atom enerjisi yol gösterdi

Radyoaktif göstericiler, radyoaktif atomlar (izotoplar) dan ibarettir. Çıkardıkları ışınlar sayesinde her bulundukları yeri belli ederler. Böylece bir radyoaktif atomun girdisi kimya reaksiyonunda başına gelenlerin hepsini değilse bile çoğunu takip etmek mümkündür. Meselâ fotosenteze giren maddeler arasına bir miktar radyoaktif karbon ve radyoaktif oksijen katmak suretiyle, karbon dioksitteki karbonun nerelere gittiği ve açığa çıkan oksijenin nereden geldiği meydana çıkarılabilir. Kaliforniya Üniversitesinde bitki fizyolojisi profesörü Daniel I. Arnon ve arkadaşları on beş senedir bu metotla fotosentezi incelemekteydiler. Şimdi yayınladıkları son buluşlarıyla fotosentezin esas safhalarının artık anlaşılmış olduğunu biliyorlar. Bu sonuçlara göre fotosentez başlıca üç safhada cereyan eder: Birinci safhada güneş ışığının tesiriyle suyun oksijen ve hidrojeni ayrılır ve serbest kalan oksijen havaya verilir. İkinci safhada bitkideki fosfor bileşiklerinden organik bir fosfor bileşiği meydana gelir; kısaca ATP ile gösterilen bu madde, hayvan olsun bitki olsun bütün canlı hücrelerde rastlanan bir esas yapı unsurudur. Nihayet üçüncü safhada başlıca ATP nin yardımıyla fotosentezin esas reaksiyonu cereyan eder, karbon dioksitle hidrojenin birleşmesinden önce muftelif şeker fosfatları ve sonra da nişasta hasıl olur.

Sunî fotosentez ,

Bitkilerde fotosentez reaksiyonlarına sahne olan tabii lâboratuvar yaprakların üzerindeki yeşil "klorofil" maddesidir. Klorofilin ise bir takım tanecikler içinde bulunduğu ve "kloroplast" denilen bu taneciklerin yapraktan çıkarılabileceği anlaşılmıştır. İlk defa İngilterede Prof. A. V. Hill, yapraktan çıkardığı kloroplastların güneş ışığının tesiri altında suyu oksijen ve hidrojene ayırabildiklerini göstermişti. Ancak Hill, daha ileri gidemedi ve bunların şeker de yapabileceklerini ortaya koyamadı. Bu sefer Prof. Arnon, kloroplastların tam bir fotosentez makinası teşkilettiklerini ve canlı yaprağın dışında iken de sadece güneş ışığı yardımıyla su ve karbon dioksitten nişasta ve şeker hasıl edebildiklerini ispat etmiştir. Sun'î fotosentez yolunda en büyük adım dediğiniz işte bu keşiftir. Kaliforniyalı araştırıcılar ayrıca fotosentez reaksiyonlarının meydana gelebilmesi için bazı vitaminlerin hazır bulunması gerektiğini görmüşlerdir. Bu vitaminleri çıkarmak suretiyle istenilen reaksiyonu durdurmak, dolayısıyla fotosentezi kontrol etmek mümkündür. Vitaminlerin hayvan organizmalarındaki vazifesinin de bu şekilde belirli reaksiyonları harekete geçirmek, ilmi tabiriyle katalizörlük yapmak olduğu biliniyor. Dr. Arnon'a göre, aynı vitaminlerin gerek hayvanlarda, gerek bitkilerde aynı vazifeyi görmekte olması, bütün canlı hücrelerin hayati kimya bakımından birbirlerine ne kadar benzediklerine yeni bir örnek teşkil eder.

Rusya

İlim hürriyeti doğuyor mu?

S on zamanlarda Rus siyasetinin batıya karşı nispeten daha uzlaşıcı bir tavır takınması ilim sahasında da bazı neticeler verdi. Resmî Sovyet gazetelerinde - zaten hususî olanı yoktur ya - Avrupa ve Amerikalı ilim adamlarıyla temaslar yapmanın lüzumundan bahseden, milletlerarası kongreler tertibini tavsiye eden yazılar çıkıyor. Gene aynı gazetelerde, ilmî teoriler arasında resmi makamların tercih yapmaları doğru olmadığı, ilim çevrelerinde muhtelif teorilerin müdafaa edilmesine imkân verilmesi gerektiği ileri sürülüyor. Meselâ bu arada, teorileri on beş senedir afaroz edilmiş durumda olan Einstein'in yeniden itibar kazandığım görüyoruz. Şimdiye kadar Pravda, rölativite teorisine daima "zararlı burjuva mistisizmi" diye hücum etmişti. Bu sefer ise tam bir dönüş yapıp Einstein'ı tenkit edenlere hücum ediyor. Sovyet Akademisinden S. L. Sobolev adlı tanınmış bir fizikçi, Pravdadaki makalesinde Einstein'in felsefesiyle ilmî eserini birbirine karıştıranları tenkit ediyor. Bilhassa Moskova Üniversitesindeki fizikçilerin, bu arada Prof. Akulov ile Prof. Nozdrev'in, Einstein'in rölativite teorisinin fiziki muhtevasını boş yere inkâra uğraştıklarını söylüyor ve fikrini daha kuvvetle ifade için "hattâ" diyor, "Lenin bile Einstein'in eserine hayrandı." Sobolev daha sonra meseleyi genelleştirip bazı profesörlerin tenkitten kurtulmak için tenkitçileri susturma yolları aramalarına getirmiş ve tanınmış Akademi üyeleri biyolojici Bykov ile Lysenkonun böyle ilim dışı faaliyetlerde bulunduklarını ileri sürmüştür.

Lysenko'ya daha ağır bir hücum Sovyet Akademisinin çıkardığı Genel Biyoloji dergisinde yayınlandı. Bu dergide N. V. Türbin adlı bir genetik uzmanı, Lysenko'nun meşhur iddiası olan bir bitki türünün dış tesirlerle başka bir bitki türüne çevrilmesi meselesini inceliyor. Esas olarak, "iddia edildiği gibi buğdayın darıya, çavdarın yulafa döndürüldüğünü gösteren bir delil yoktur, çamdan mazıya geçildiğini gösteren deliller ise uydurulmuştur' diyor. Vardığı sonuç, Lysenkonun teorisindeki esas fikrin, yani muhitte değişiklik yaparak türlerin değiştirilebileceği tezinin yanlış olduğudur. Senelerden beri Rusyada yapılan bütün genetik araştırmalarına hakim olan teorinin yanlış olabileceği böylelikle ilk defa ortaya atılmıştır. Muhit şartlarıyla türlerin değiştirilip Kontrol edilebilmesi fikri Komünist partisinin siyasi doktrininine uygun göründüğü için Lysenko bir zamanlar devletin büyük teveccühüne mazhar olmuştu. 1948 de komünist partisinin merkez komitesi Lysenko'nun temsil ettiği genetik okulunun üstünlüğünü resmen ilân etmişti. Bu suretle de aksi fikri, yani türlerin teşekkülünde muhitin şartlarından çok irsiyetin rol oynadığı fikrini Rusyada müdafaa etmek **çok** tehlikeli bir hale gelmişti. Halbuki batı dünyasında ilim adamları arasında daha çok revaçta olan bu fikirdir. Batılı biyoloji uzmanları Lysenko'nun iddialarına hiç bir zaman itibar etmediler ve tecrübelerine de inanmadılar. Hattâ bazıları Lysenko'nun, iktidarın hoşuna giden fikirlere destek olacak şekilde deney sonuçlarını değiştirdiğini ileri sürmüşlerdi. Şimdi aynı ağır ithamların Sovyetler tarafından da ortaya atılması hem Lysenko'nun gözden düştüğünü, hem de ilmi araştırıcılara daha fazla hürriyet verilmesi temayülünün belirdiğim gösteriyor.

Mutedil hürriyet

R us ilim adamlarının bu yeni temayülden azami istifadeye çalışacakları şüphesizdir. Nitekim, Literaturnaya Gazeta dergisinde yeni çıkan bir yazıda iki Akademi üyesinin, mutedil bir ilim hürriyetini açıkça müdafaa ettiklerini New York Times gazetesinden öğreniyoruz. Mutedil dedik, çünkü ilmî hakikatlerin siyasî doktrinlerden üstün olduğu gene ifade edilmemiştir. İleri sürülen sadece, ilmi hakikatleri siyasî doktrinlerle karşı karşıya getirmekten dikkatle sakınmak, komünist ideolojisinin her türlü ilmî cereyanlarla bağdaşabileceğini önceden kabul edip ilmî araştırmalarda tamamen müstakil ve objektif davranmaktan korkmamaktır. Makalenin yazarlarından Dr. I. L. Knunyants, Rusyada büyük şöhreti olan bir kimyacıdır. Sanayide ve tıpta kullanılan bir çok keşifleri vardır; üç defa S talin mükafatı kazanmıştır. Bilhassa naylonun Rusyadaki karşılığı olan kapron'un mucidi diye tanınır. Knunyants ile arkadaşı Zubkov'un bahsettiğimiz yazısı, Rus ilim adamlarının ne sıkıntılı bir durumda bulunduklarını, ne kadar baskı altında olduklarını hissettirdiği için incelenmeye değer. Yazarlar Lysenkoya bir telininle söze başlıyorlar: "Her hangi bir ilmî teorinin' bütün çalışmalar üzerinde tekel kurmasına resmi makamlar izin vermemelidir" ve ilâve ediyorlar: "Dr. Lysenko'ya saygısızlık etmek istemeyiz ama onun teorisine de biricik gerçek teori

diye bakıp temsil ettiği okula genetik meselelerinde mutlak söz hakkı vermek doğru değildir." Sonra iktidarı endişeye düşürmemek için yazılmış bir kısım geliyor: "Bazı ihtiyatlı kimseler farklı ilmi cereyanların ortaya çıkmasından çekiniyor, böylelikle Markçı ve Leninci doktrinlerin sarsılacağından korkuyorlar. Bu boş bir vehimdir. Onlara şunu hatırlatalım ki Marksçı ve Leninci metotların şuurlu bir şekilde tatbik edilmesiyle Sovyet ilmi başka yerlerde rastlanmıyan bir ufuk genişliği kazanır; Sovyet ideolojisinin çerçevesinden çok çeşitli gelişme yolları fışkırır". Her halde kendilerinin de inanmadığı bu avutucu sözlerden sonra asıl düşüncelerini söylüyorlar: "Ancak muhtelif fikirlerin serbestçe tartışıldığı, karşılıklı olarak tenkit edildiği yerlerde yeni bir şey yaratılabilir, deneylerle elde edilen sonuçlar doğru bir şekilde manalandırılabilir ye ilmi ileri götüren yeni teoriler doğabilir." Knunyants ile Zubkov son olarak da yabancı ilim adamlarının çalışmalarım uluorta kötülemenin yanlış olduğunu, batının değerli araştırıcılarıyla iş birliği yapmaktan Sovyetlerin de istifade edeceklerini ileti sürüyorlar.

Bu yazıda serbest araştırma zihniyetinin Marksçı ideoloji çerçevesi içinde müdafaa edilmesi insana yeni çağların başında cereyan etmiş olan ilim - din mücadelesini ve bu mücadelede müsbet ilim temsilcilerinin takındığı tavrı hatırlatıyor. O zaman da kilise, Aristonun temsil ettiği eski çağ ilmini doğru kabul etmiş ve dinin felsefesini değişmez sandığı 'bu ilmin esaslarına dayandırmıştı. Eski çağ ilmindeki her değişikliğin dinin esaslarını sarsacağından korkuyordu. Bu sebeple Kopernik, Galile, Descartes gibi müsbet ilmin kurucuları kendi buluşları veya metotlarıyla dini akideler arasında bir aykırılık olmadığım belirtmiye daima gayret ederler; gayelerinin bilâkis dinî daha sağlam temellere oturtmak olduğunu sık sık tekrar ederlerdi. Sonunda. ilmî buluşların değeri, elde edilen pratik sonuçların önemi, ilmi araştırmanın faydasını herkese anlattı. Artık batı dünyasında bir araştırma yapılırken çeşitli özürler, bahaneler ileri sürülmüyor; araştırmanın gayesinin doğrudan doğruya tabiatı öğrenmek ve bu bilgiden istifade etmek olduğu açıkça kabul ediliyor. Şimdi Rusyada beliren temayülün bu tabiî tekâmül sırasını ne dereceye kadar takip edebileceğini zamanla göreceğiz. Fakat şimdilik izin verildiği anlaşılan mutedil hürriyetten de Sovyet ilminin büyük kazançlar sağlıyacağına şüphe yoktur..

Netice olarak söylenebilir ki, Sovyet ilmî bütün bu anlayışlar içinde derin gelişme göstermektedir. "Büyük kazançlar" serisinin neler olduğu pek tabiî yakında ortaya çıkacaktır,

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Tay ve Panter

Hayvanlararası münasebet iyi

Resmen açıklandığına göre Paris'de 1954 senesi içinde 1200 İngiliz sinemasında Fransız filmleri, gösterilmiştir. Bilhassa Fernandel'in filmleri İngilterede fazla rağbet görmektedir.

(A. P.)

New-York Belediye Meclisi, şehir dahilinde oyuncak tabancaların satışının yasak edilmesine dair bir tasarı hazırlamaktadır. Sebep olarak hakikî tabancalara benzeyen bu oyuncakların yol kesmelerde kullanıldığı ileri sürülmektedir.

(New-York Times)

Arjantin Cumhur Reisliği makamı tarafından neşredilen resmi bir rapordan anlaşıldığına göre, bir sene içinde Cumhur reisi Peron 14.549 gazeteciye mülakat vermiştir. Senede 235 çalışma günü hesaplanmak sureti ile Peron günde 61,9 kişi ile görüşmüştür. Peron aynı zamanda Hükümet binasının haricinde 121 resmi kabule iştirak etmiş ve ekserisinde birer beyanat vermiştir.

(New York Times)

Resmi makamların söylediklerine göre Batı Almanya'da beş kişide bir kişi Hükümetten malî yardım görmektedir.

Yapılan istatistiklere nazaran 10.400.000 Alman bir ay içinde 72 milyon 500 bin İngiliz lirası tutarında malûl ,dul veya sakatlık maaşı almıştır.

(New York Times)

Amerikanın Wellington şehrinde Prim Reynolds isimli bir demiryolu işçisine yıldırım çarpmış, fakat mucize kabilinden işçiye bir şey olmamıştır.

Fırtına çıkınca bir arkadaşı ile birlikte bir ağacın altına sığınmış bulunan Reynolds'a çarpan yıldırım, elbisesini ve ayakkabılarım parçalamıştır. Ağaç tamamiyle yanmıştır.

Yaralanmayan Reynolds korkudan bayılmış ve sinir buhranı geçirdiği için hastahaneye kaldırılmıştır.

(Reuter)

Bu senenin Nobel barış mükâfatına namzet gösterilen İngiltere Hariciye Vekili Eden'e en büyük rakip Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Dag Hammarskjold'dür. Daha evvelden ise Eden'e rakip olarak Hindistan Başvekili Nehru'nun ismi zikredilmişti.

(Daily Telegraph)

Amerikalı bir firma, gözlük çerçevesi içine ufacık bir makine yerleştirerek bir dinleme âleti çalıştırmağa muvaffak olmuştur. Gözlük atkısından kulağa kadar uzanan renksiz ve ufak bir radyo lâmbası 180 saat çalışmakta ve mikrofon yerine de kullanılarak kalağın işitme kabiliyetini arttırmaktadır. (Newsweek)

Henry Celia isminde 68 yaşında bir adam elektrik sigortasının atması yüzünden ölmüştür. Mister Henry şimdiye kadar altı mühim ameliyat geçirmiştir. Ameliyatlarından birinden sonra bir ciğeri alınarak yerine çelik ciğer konulmuştu. (A. P.)

MUSİKİ

Neşriyat

Grove Lügati

On yıla yakın devam eden bir çalışma sonunda meşhur Grove Musiki ve Musikişinaslar Lügati (Grove's Dictionary of Music and Musicians) nin beşinci baskısı nihayet satışa çıkmış bulunuyor. Üç çeyrek asırdır bu dev lügat, arşivciler, amatörler, profesyoneller, icracılar, hülâsa bütün musikişinaslar için en yetkili müracaat kitabı sayılır. Fakat 1940 yılında çıkan dördüncü baskı, 1878'de Sir George Grove'un hazırlamış olduğu ilk baskıdan pek farklı değildi. İkinci Dünya Harbinden sonra Londra'nın Macmillan Neşriyat Firması, lügatin yeni baskısının hazırlanması zamanının gelmiş olduğuna karar verdi. Bu iş, Londra'lı musiki münekkidi ve tarihçi Eric Blom'a verildi. O da, 500 yardımcısiyle beraber, yeni nüsha üzerinde çalışmalarına başladı.

Teklifi aldığım zaman dehşetli heyecanlandım, diyor Eric Blom. «Sonra da gurur duydum. İtiraf etmeliyim ki ciddî şüpheler ve tereddütler içindeyim. Ama naşirlere, ne istediğimi bildiğim, plânımı hazırladığım ve bunu tatbik edecek kudrette olduğum intibaını verdim. Çalışmalarım esnasında gösterdikleri maddî cömertliğe teşekkür etmeliyim. Hiçbir masrafı esirgemediler. Beni bu ifa seçmekle gösterdikleri itimada da minnettarım. Acaba iyi mi ettiler? Ancak tenkitler neşredilmeye başladıktan sonra bu anlaşılacaktır.»

Yeni Grove Lügati -«ansiklopedi» kelimesi daha uygundur- dokuz cilt halinde ve 127,50 dolar (takriben 400 lira) fiyatla satıştadır. Neşredilen tenkitlerden de Eric Blom'un muvaffak olduğu anlaşılıyor. Eser, bu haliyle, 1940 nüshasının bir misli büyüklüktedir. Fakat sekiz yıldan fazla bir zamanda hazırlanan bir lügatte aktüalite ile alâkalı bazı bilgilerin, daha eser piyasaya çıkmadan eskimiş olabileceği akla gelir. Eric Blom «bütün müracaat kitaplarının kaderi budur» diyor. Mamafih ansiklopedinin, musikinin yirminci asır ortasındaki durumunu büyük bir sadakatle aksettirdiği belirtiliyor. Yeni nüshada, 8.350.000 kelime vardır. Eski nüshada ele alınmayan 4.000 mevzu hakkında makaleler dercedilmiştir. Teknik mevzular hakkında 300 yeni ve büyük makale vardır. Küçüklerin sayısı ise saymayı güçleştirecek kadar çoktur.

Yeni Grove'da, dördüncü nüshaya nispetle, raslanan yeniliklerden bazıları şunlardır:

Fonoğraf, plâklar, ses alma cihazları vs. Bu bahis eski nüshada üç buçuk sahifeye sığdırılmıştı. Şimdi ise, teferruatlı malûmatla, sekiz sayfa işgal etmektedir.

Film Musikisi: Yeni Grove'da bu mevzua 16 sayfa tahsis edilmiştir ve film musikisinin ilk devirlerinden,

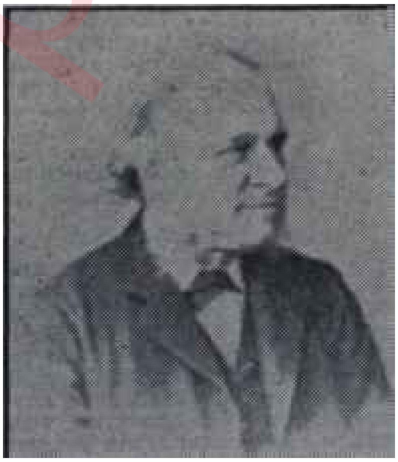

Naşir Blom
Bir meşhur naşir

Honegger, Copland, Prokofiyef gibi şöhretli bestekârların yazdıkları partisyonlara kadar geniş bilgi verilmektedir.

Oniki ses musikisi : Schönberg'in, bir zamanlar şiddetli münakaşalara yol açmış bulunan, oniki ses ile besteleme sistemi, Grove'un beşinci baskısında, «yirminci asır musikisinde cihanşümul manası olan bir teknik» olarak kabul edilmiştir.

Müşahhas musiki; Tabiatteki sesleri muhtelif elektronik usullerle tadil ederek ve birleştirerek yapılan yeni

Sır George Grove
Bir lûğat sahibi

kompozisyonlardan Grove'da «yeni bir ifade vasıtası değildir» diye bahsediliyor.

Caz : Bu musikinin Afrika menşelerinden bebop'a kadar geçirdiği safhalar tam olarak izah edilmektedir.

Hülâsa, Grove Lügati'nin beşinci baskısı, musiki tarihi, yaratması ve icrasına müteallik herşeyi ihtiva ediyor. Fakat bir kelimeyi, Grove dahi izahta güçlük çekiyor: musiki kelimesini.

Sanatkârlar

24 Yaşında Metropolitan'da

Beş sene önce bir gece, orkestra şefi Thomas Schippers, Broadway'da Menotti'nin «Konsolos»unu idare ederken o derece heyecanlanmıştı ki değneği elinden fırlamış ' ve seyircilere doğru uçmuştu. O zaman 19 yaşındaydı. O gündenberi Thomas Schippers değneğini sıkı tuttu; New York City Opera'daki çalışmalarında büyük takdir kazandı; birçok senfoni orkestrası idare etti ve geçenlerde Menotti'nin yeni operası Bleecker Sokağı Azizesi'nin şefliğini yaptı.

Şimdi Metropolitan operası, genç Thomas Schippers ile bir kontrat imzalamış bulunuyor. Schippers, bugüne kadar Metropolitan'da çalışmış üçüncü Amerikalı şef olarak, bu büyük opera kumpanyasının kadrosuna girmiştir.

Bozulan yemin

1938 yılında, İspanya'daki dahili harbin sonlarına doğru, şöhretli İspanyol viyolonselisti Pablo Casals Fransa'ya sığınmış ve Franco'nun idaresinde kaldıkça vatanına dönmeyeceğini söylemişti.

Evvelki hafta ihtiyar musikişinas (78 yaşında) yeminini bozdu. Doğduğu yer olan Vendrell köyüne döndü. Ama pek kısa bir müddet için. Eski bir dostu ölmüştü. Onun cenazesinde hazır bulundu. Sonra gene Pireneleri aştı; Fransa'ya avdet etti.

Konserler

Küçük başarı

Orkestra, Rossini'nin "Cezayir'de bir İtalyan Kadını" uvertürünü bitirdikten sonra şef Haymo Taeuber kısa bir müddet sahneden uzaklaştı. Sonra, yanında Fethi Kopuz olduğu halde, tekrar sahneye çıktı. Konserin en mühim kısmı başlıyordu. Fethi Kopuz, Saint - Saens'ın üçüncü keman konsertosunu çalacaktı. Virtüöz bir piyanist olan Saint-Saens'ın diğer aletler için yazmış olduğu konsertolarda da virtüoziteye en büyük payı vermiş olduğu biliniyordu. Salondaki dinleyicilerden çoğu Kopuz'un başarılı başarısız birçok konserini dinlemişlerdi. Bir elma ağacının elma vermesi gibi eser yazdığım iddia eden Fransız bestekârının konsertosundaki engelleri bakalım nasıl atlayacaktı?

Orkestranın kısa bir girişinden sonra Fethi Kopuz, solo partisi baş-

Fethi Kopuz
Yeniye meraklı

layacağı anda, bir yerden "hazırol!" emri almış gibi bir hareket yaptı. Partisini çalmağa başladı. İyi çalışmış olduğu belliydi. Kemanından biraz hafif, fakat çok tatlı bir ses «karıyordu. Sağ eli tellerin üstünde süratle işliyordu. Musikiyi iyi hissediyordu. İfadeli bir çalışı vardı. Ama entonasyonu hiç de emin değildi.

Son muvmanda bir ara şefin yanına gitti; bir şeyler söyledi O ana kadar bütün engelleri atlamış, fakat bir engelin istemeden yanından geçmişti. Şef antre vermeği unuttuğu için gireceği yeri tayin edememiş, bir pasajı çalmamıştı. önünde nota olsaydı, bu hatayı yapmazdı. Mamafih maneviyatı bozulmadı. Ton düşüklüklerini önleyememekle beraber, eseri daha parlak bir çalışla bitirdi. Bol bol da alkışlandı. Antraktta bir dinleyici, "kendinden çok emin" diyordu.

İkinci kısımda orkestra, Richard Strauss'un Don Juan'ını ve Wagner'in Nürenberg'li Usta Şarkıcılar Prelüdünü dinleyicileri üzmeden çaldı. Bu defa salonun hemen yarısı boştu. Anlaşılan birçok musiki meraklısı, bu konserin de diğerleri gibi olacağını tahmin edip gelmemişlerdi. Ama orkestra ve şef bu defa nasılsa fena olmayan bir icra dinletebilmişlerdi.

Alaturkayla başlangıç

F ethi Kopuz, alaturka musiki ustalarından Fahri Kopuz'un oğludur. İlk keman derslerini 7 yaşında babasından almağa başlamıştı: tabii alaturka olarak. Ama onu "alafranga" musikiye de alıştıran gene babasıdır. Fahri bey Almanyadan dönerken beraberinde birçok plâk getirmişti. Bunların arasında meşhur viyolonist Hubermann'ın da plâkları vardı. Fethi'de batı musikisine karşı bir sevginin uyanması üzerine ona viyolonist Tahir beyden ders aldırdı. Bu ara Fethi, birçok mektep değiştirerek mutad tahsiline devam ediyordu. (Gedikpaşa Amerikan Lisesi, İstanbul Lisesi, Vefa Lisesi). Üniversite'ye devam ederken İstanbul Konservatuarına da gitti. Fakat Üniversite daha önce bitti. Ankara'ya, Yedek Subay Okulu'na geldi. Orada bir piyanistle tanıştı. Bu piyanistin ismi Mithat Fenmen idi. Beraberce radyoda çaldılar. Sonra, Mesut Cemil'in teşvikiyle orkestraya girdi. Dört sene müddetle Gilbert Back'la çalıştı. 1949 yılında İngiliz Kültür Heyeti onu İngiltere'ye gönderecekti Fakat Maarif Vekâleti teşebbüsü ele aldı. İngiltere'de Guildhall Musiki Okulu'nda Max Rostal ile çalıştı. Memlekete döndüğünde çalışında büyük bir ilerleme vardı. Nitekim kendi de "İngiltere'ye gidip Max Rostal ile çalışmağa başladığım zaman bir hiç olduğumu anladım" diyor.

Muhakkak olan, bugün Fethi Kopuz'un "bir hiç" den çok daha fazla birşey olduğudur. Cumhurreisliği Orkestrası'nın ikinci keman grup şefidir. Kısa ömürlü Kopuz Kuarteti'nin kurucusudur. Radyoda Mithat Fenmen ve Enver. Kakıcı ile beraber bir programı vardır. Bazıları başarılı olan konserler verir. Filarmoni Konserlerinin program broşüründe eser izahlarım yazar ve böylece en azından programlarda yalan yanlış ilân edilen eserlerin gerçek isimleri ve gerçek mahiyetleriyle tanınmasını sağlar. Günde altı yedi saat keman çalışır ve çalışırken bir ses alma cihazından faydalanır. Böylece daimi olarak çalışını kontrol altında bulundurur. Kendini dinlediği zaman da çalışı, na hayran kalmaz. Daha iyisini yap. maya gayret gösterir.

Opera

Menfaate Temsil

V erdi'nin bol aryalı operası İl Trovatore'nin Türkiye'deki ilk temsili geçeri Pazar akşamı Büyük Tiyatro'da verildi. İlk gecenin bilet fiyatları mutadın birkaç misliydi. Sebep: o gece salonun Kör, Sağır ve Dilsizler Derneği'ne tahsis edilmiş olması. Dernek, biletleri çok yüksek fiyatla - 25 lira gibi - satışa çıkarmış ve - balkon dahil -kıyafet mecburiyeti koymuştu. Fakat sonra bunun çıkar yol olmadığı anlaşıldı. Balkondaki kıyafet mecburiyeti kaldırıldı. Gazetelere de şu mealde bir ilân verildi: "Balkonda az sayıda yerimiz kalmıştır; biletler 5 lira fiyatla satışa arzedilmiştir."

Opera temsillerinden bazılarının hasılatım dernekler menfaatine tahsis etmek esas itibariyle itiraza mahal bırakacak bir iş değildir. Ancak bu cömertliğin opera galaları gibi mühim müzikal hadiselerde gösterilmesinin, bütçesi dar musikiseverlerin istifadesine mani olması bakımından, yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Ankara'da operaya rağbet çok artmış olduğuna göre, ilerdeki temsillerden biri - hattâ iki, üç - Körler v.s. Derneği menfaatine - fiyatları normal hudutlar dışında yükseltmemek şartiyle - verilebilir ve böylece hem halk mahrum kalmaz, hem de Dernek daha fazlı maddî menfaat sağlardı.

Nitekim ilk gece salonda pekçok boş koltuk vardı. Mamafih dinleyiciler, rol alan sanatkârları bol bol alkışladılar. Bilhassa Leonora rolündeki Belkıs Aran'ı.. Diğer başlıca rollerde Necdet Demir (Azucena), Özcan Sevgen (Manrico), Rıfkı Ar (Kont), Hilmi Girginkoç (kumandan) vardı. Trovatore Devlet Operasında Vedat Gürten tarafından sahneye konmuş olarak ve Adolfo Camozzo'nun idaresinde temsil ediliyor.

T I B

Vazife

Trafik ve hekim

Doktorun muayenehanesine bir ahbabı telefon etti. Çok ağır hastası vardı. Adres verdi. Derhal evine gelmesini rica etti. Doktor hazırlandı. Yirmi iki yıllık didişmeden sonra, kira evlerinde ikamet ve bütün zevklerden tasarruf bahasına ele geçirdiği emekdar otomobiline atladı. Yola çıktı. Konya sokağından sıyrılmak bir mesele idi. Bir ekmek arabası yolu kapamış, içindekini boşaltıyordu. Biriken şoförlerle sahibi arasında korkunç bir küfür alış verişi vardı. Kornalar çalınıyor, şoför yardımcıları yağlı ellerle arabaların kalçasında tempo tutuyorlardı. Ekmek arabası saltanat landosu gibi yolun ortasına yerleşmişti. Kımıldamıya niyetli değildi. Doktorun acelesi vardı: «Oğlum yolu kapamağa hakkın yok, bırak da geçelim.» dedi. Karşısı «Fazla dırlanma, kulağını aşağı alırım. Bas da seni hacamat etmiyeyim» diye cevap verdi. Daha ilerde sağlı, sollu bir çok kamyonlar, kanape, koltuk, kum, çakıl, kömür boşaltmakla meşguldüler. Biraz da onların işlerinin bitmesini bekledi. Yeni yapılan Basın Yayın Genel Müdürlüğünün önündeki yokuştan Anafartalara çıkmak mesele idi. Civar kahvelerden iskemlesini alan havayı güzel bularak yolun ortasına fırlamış; kahve, çay, nargile İçiyordu. Bir kaç taksi şoförü tam park yapılmak levhasının altına durmuş radyodan maçı takip ediyordu. Halk bunların etrafına toplanmıştı. Ortada, daracık, yılankavi, dik bir yokuş kalmıştı. -Tabiri mahsusu ile üçle sardık olmadı. İkiyle sardık çıkamadık. Tam yokuşu bitirip ana yola kavuşacaktık fakat karşıdan gelen arabalar bütün hızlariyle köşeyi dönüyor ve yolu tıkıyorlardı. Biz yokuşta ve sıkıntıda idik. Onların nezaket ve trafik kaidelerine göre yol vermeleri gerekirdi. Aynı durumda o yolu takasa idi kim bilir ne kadar küfür işitirdi. Çok şükür üçüncü hamlesi başarı ile sonuçlandı. Yolda nargile içenlere, maçı takip edenlere, şaşkın şaşkın arabanın önüne atlayanlara değmeden bu berzahı, Allahım ve şansın yardımiyle, aşdı. Ulus meydanına ulaştı. İşaret yeşil yanıyordu. Trafik dersinden öğrendiğine göre, onun geçmesi gerekirdi. Ama belediyenin battal troleybüsü bir anda ortaya atıldı ve önünü kesti. Polis elini kaldırdı. Yolu kapadı. İleriye sokuldu: «Bey oğlum, işarete bakılırsa yol bizim.» dedi. Memur, başım bile çevirmeden, onu aşağılarda arıyormuş gibi, yere bakarak âmir ve mütehakkim bir eda ile «Önce trafik». dedi. Ne kadar lakonik konuşuyordu. «O halde bu lâmbaları kaldırmak gerekmez mi?» diyecek oldu: «Üstüne elzem olmıyan işe karışma. O trafiğin bileceği iş» cevabiyi karşılaştı. Çaresiz bekledi. Aksi gibi otobüs geçtikçe işaret lâmbalarını da görmek kabil olmuyordu. O kadar kısa idiler. Bir müddet sonra memur beyin arkadaşiyle olan mülakatı bitti. Kıymetti sırtım başkalarına çevirdi. Yüzünü döndü. Herkes ay doğmuş gibi, sevindi. Yol verdi, geçtik. Bizim trafik lâmbalarının acayip bir huyu vardır. Otomobil kullananlar buna dikkat etmişlerdir. Bir kere kırmızılar yanmağa başladılar mı ulaştığınız her geçitte muhakkak kırmızıdırlar. Durmak zorunda kalırsınız. Doktor'a da böyle oldu. Dura, yürüye, düşe, kalka, debriyaj, fren Sıhhiye ile Kızılay arasında bir apartmanın önlerine geldi. Orada biraz durup müsait bir yer aramağa hazırlanmıştı ki arkalarında deri ceketler, hava güneşli olmasına rağmen şapkalarında naylon yağmurluk, ve gözlüklerle gayet temiz giyinmiş 4 - 5 polis arabanın etrafını sardı. Ne kadar şık ve kibardılar. Kendisini tebrik edecekler «Aferin iyi araba kullanıyorsun, yayan yirmi dakika Süren bu yolu bir saatte almış olmanız büyük bir başarıdır. Seni tebrik ederiz. Kaza yapmadığın için de ayrıca trafiğe; mükâfatlandırılmam teklif edeceğiz.» diyecekler sandı. İçlerinden en yakışıklı ve artistik görünüşlüsü söze başladı:

«— Ulan, burada park yapmanın yasak olduğunu bilmiyor musun? İkinci şubede parmak irin yok mu? Trafikten imtihan olmadın mı? Kazıkların arasından geçmedin mi? Bahusus, işaretleri de mi görmedin? Düdük çaldık duymadın mı? Sağır mısın?» dedi. Bu lâkırdıları duymamak için sağır olmağa çoktan katlanacaktı ama şimdi -ulan- olmadığının isbatı lâzımdı. Hüviyet varakasını gösterdi. «Bu memlekette 22 yıldır alnımızın terini akıtarak, beynimizin suyunu sıkarak aranızda yaşamağa çalışıyoruz. İkinci şubenin yolunu hususi araba aldıktan sonra, parmak izi vermek için öğrendik. Müsaade ederseniz, şurada bir apartmandaki ağır hastama yetişmek zorundayım.» dedi. Fakat orada durmasına «yüksek müsaadeler» çıkmadı. Artık Ankara'da -park yapılmaz işaretinin bulunmadığı bir yer aramağa başladı. Kızılaya vardı. Oradan sola kıvrıldı. Bir kanbur ok onu da yasak etmişti. Her yerde (park yapılmaz) levhaları, polis gibi, bekçi, jandarma, inzibat gibi insanın karşısına dikiliyor, burnuna çarpıyordu. Bu demir kıtlığında hu kadar saçı nerden bulmuşlar, hangi kara borsadan temin etmişlerdi. Ne ise Yapı-Kredi bankasının levhalariyle park yapılmaz işaretlerini saya saya bakanlıklara kadar geldi, oradan döndü, tekrar geriye Kızılay'a indi. Bir yandan, trafik işaretlerini dikenler benzinin litresinin yarım lira olduğunu acaba bilmiyorlar mı diye düşünüyordu. Kızılay postahanesi hizalarında durmak istedi Bir kaç şoför derhal müdahale ettiler: «Burası dolmuş durağı, çek git ekmeğimize mani olma» dediler.

«İçinden fırıncının uçkuru çıkan ekmeğe mani olmak hekimin başlıca ödevidir.» demek isterdi. Fakat şakalaşmağa vakti yoktu. İki polis de orada arabayı sardı: «Oğlum park yapmadım. 3 - 5 dakika duracak bir yer aramakla meşgulüm, nerede durayım?» diye sordu. «O, bizi ilgilendirmez. Burada durma da istersen Etimesğut'da park yap» dediler. Kendi kendine «bu çift caddede durulmazsa acaba hangi cehennemde park yapılır diye düşünerek gaza basdı. Dalgın dalgın giderken önüne birden çıkan kahveci çırağının çayları dökülmesin diye gayri ihtiyari kornaya dokundu ve fren yaptı. Arkadan gelen taksi üstüne çullandı. Polisler bu defa da korna çaldın diye hücum ettiler. «Adam çiğnememek için mecburî olarak korna çaldım. Eğer bu yasak gürültüye mani olmak için konulduysa simitçiler,

Polis hesap soruyor

Ama bu sırada hasta ölmüş...

salepçiler, yoğurtçular, ciğerciler, kömür odun kıranlar, eskiciler, Akmanın bozasını satanlar, apartmanların içine kadar girerek kavga, döğüş sebze, portakal, elma, kaçak kumaş satanlar, gece yarılarına kadar mahallede kovboyluk oynayan çocuklar müzikle tedavi mi yapmaktadırlar?» diyecekti. Baktı, iş uzayacak. Sustu. Bu yerlere çakılmış sarı. çivilere de ne lüzum vardı. Herkes yolun istediği yerinden istediği gibi geçiyordu. Onlara kimse bu çivilerin arasım göstermiyordu. Yollardaki lâğım kapaklarını sayarak, şaşkın bir yolcuyu camdan elle iterek, yakut da inip yaya kaldırımına götürerek bir müddet gittikten sonra bir sokak arasında arabasını bıraktı. Koşa koşa yarım saat sonra hastanın evine ulaştı. Merdivenleri dörder, dörder tırmandı. Kapıyı çaldı. Açıldı, girdi. Bir yatağın üzerine üç çocuk ve bitkin bir baba kapanmış ağlıyorlardı. O park yapacak yer ararken hasta trafik kaidelerine dayanamamış, fani âleme gözlerini yummuştu. Komşu kadın bu zavallı ailenin teessürünü arttırmamak için «Doktor bey zahmetinize teşekkür ederiz ama görüyorsunuz ki yapacak bir şey kalmadı. Hastayı biraz evvel kaybettik.» dedi. Sanki geç gelmenin sorumlusu o imiş gibi kızgın bir eda ile üzerine kapıyı kapadı. Gece uykusu kaçtı. Yatakta oturdu, düşündü :

1) Acaba yalnız otomobil kullanan mı trafik kanununun emrettiklerini yapmakla mükelleftir? Halkın çivilerin arasından, toplu geçmek, yolların ortasında durup konuşmamak, işaret lâmbalarına dikkat etmek gibi bazı ödevleri yok mudur? Eğer halk bunları henüz Öğrenmemişse polis onları ikaz edemez mi?

2) Amerikanın 100 metre, genişliğindeki caddelerde tatbik ettiği bir trafik kanununu meselâ akşam 5 - 7 arasında Anafartalarda, Cebeci istikametinde, Konya sokağında nasıl uygulayabiliriz? Buralarda geliş-gidiş yolları ayrılamaz mı? Böylelikle hergün kamyonların, arabaların birbirine girmesinin, şoförlerin kavga etmesinin ve gayet kötü küfürler savurmasının önüne geçilemez mi? Çok zaman buralarda vatandaşlar yol ortasına geçip vasıtalara yol göstermektedirler? Bütün görevli memurlar Ulus meydanına yığılacağına buralara da birer ikişer taksim edilemez mi?

3) Tamamiyle bir halk hizmeti yapan doktorlara biraz müsamaha gösterilemez mi? Onlar bir ambülans gibi ışık yanarken geçseler, arabalarına bir işaret koysalar, hattâ siren taksalar olmaz mı? Bir hekim arabasının bir itfaiye arazozundan, bir belediye ambülansından farkı nedir? Hekimlerin yaptıkları iş daha mı az önemlidir?.

4) Şehir içinde nakliyat geceleri yapılamaz mı? Bir çok Avrupa şehirlerinde bu usul vardır.

5) İşaret lâmbaları biraz daha yükseltilemez mi?

6) Güneşli havalarda rengi belli olmayan lâmbalar İslah edilemez mi?

O doktor emektar arabasını mezada çıkardı.

Dr. E.E.

K İ T A P L A R

KRÖYÇER SONAT

(Tolstoy'dan çeviren: Nihal Yalaz Taluy. İstanbul 1954 Yehi matbaa. 110 sayfa fiyatı 100 kuruş).

Tolstoyun en tanınmış ve en çok basılmış romanlarından biri olan Kröyçer Sonat, Varlık Yayınlarının 306, Varlık Cep Kitaplarının 119 uncu kitabı olarak satışa çıkmıştır.

BURSADAN MUDANYAYA SEYAHAT

Maarif Vekâleti yayınlarından olan bu üç eser, sırasiyle 2, 3, 4 perdelik komedilerdir. Sayfaları : 45, 29, 36; Fiyatları: 100, 70, 100 kuruş, ilk ikisi Fransızcadan adapte, üçüncüsü aynı dilden tercümedir. Yazarı: J. Simec, Adapte ve tercüme eden: Avni Yukarıuç. Ankara 1954 Maarif Basımevi.

ENGLISH IDIOMS FOR FORREIGNIRS

(Yazan: I. E. Babacan. Librairie A. Hatier. 8, Rue d'Assas Paris "6". 168 sayfa).

İngilizceye çalışanlara Yardım etmek için hazırlanmış bir rehberdir, İngilizcesi ilerlemiş olanlar da şüpheye düşecekleri bazı gramer bilgilerini bu kitapta bulabileceklerdir.

PEMBE BEYAZ

(Ali Püsküllüoğlu'nun şiirleri. İstanbul 1955 Işıl matbaası. 48 sayfa, fiyatı 100 kuruş).

Kapak Kompozisyonu Altan Deliorman tarafından Yapılmış olan eser, "Türk Sanatı Yayınları" nın bir numaralı kitabıdır. Şairin 30 şiirini içine almaktadır.

ÇİÇEKLERİM II İNTİKAM

(Yazan: Hüseyin Dağlı. İzmir 1954 Nefaset matbaam. 81, 95 sayfa. Fiyatları 100 er kuruş).

Çiçeklerim'in daha önce birinci kısmı çıkmıştı. İkinci kısım da Dağlı'nın âşık tarzında yazdığı şiirlerini, İntikam ise nesir yazılarını içine almaktadır.

DÜNYADA TIP

Aylık tıbbi aktüalite dergisinin Aralık 1954 e ait 13. sayısı çıktı. Bu sayıdaki yazılar: Romatizma, Kollagen ve cortisone - Grip şekilleri ve tedavileri hakkında - Tüberkülozda akciğer rezeksiyonu - Müzmin cilt hastalıklarında cortisone İle uzun müddet tedavi - Ruhî tababette cerrahî tedavi - Anürik bir şahsın tedavisi. Derginin sonunda 1954 yılına ait 3. cildin fihristi.

HAFIZ VE GOETHE

(Dilimize çeviren: Nurettin Nart. Konya 1964 Güven basımevi. 14 sayfa, fiyatı 30 kuruş).

Hafız ve Goethe'den tercüme edilmiş 10 manzum parçayı içine almaktadır. Kitabın başında mütercimin bir portresi vardır,

PALYAÇO

- Hikâyeler -

(Yazan: Vural Sezen, İstanbul 1954 Nurgök matbaa». 96 sayfa, 100 kuruş).

Yeni ve hiç bir dergide ismine rastlanmamış Vural Sözer'in hikâyelerini ihtiva eden bu kitapta bir istidadın ilk denemelerini bulacak ve ifadesinin «kestirme» tarzını seveceksiniz. Palyaço, on bir hikâyeyi ihtiva etmektedir.

Onu anlayabilmek için "KİNSEY RAPORU" nu okumalısın.

T İ Y A T R O

Şehir Tiyatrosu

84 üncü temsil

Vasfi Rıza kemali ciddiyetle gözlüğünü taktı ve etrafındakilerin ilk bakışta mahiyeti anlaşılamıyan nazarları altında, elindeki gazetenin ikinci sayfasının birinci ve ikinci sütün başını tutan çerçeve içindeki yazıyı okumaya başladı. Yazıyı okuyor görünüyor fakat asabiyetten gözlerinin önünden geçen kelimelerin çoğunu anlıyamıyordu.

Vasfi Rızanın elindeki gazete 2 Şubat tarihli Yenisabah'tı. Okuduğu yazı: İstanbul Şehir Dram tiyatrosunda temsil edilen Jean Anouilh'in "Beyaz Güvercin" isimli eserinin M defe temsil edilmiş olması dolayisiyle, halkımızın tiyatro seviyesini Kel Hasan kumpanyasının oyunları seviyesinde tatmakta ısrar eden ve seyircimizin sanat eserinden anlamadığım iddia eden tiyatro kodamanlarına, bu hakikatla indirilen bir darbeden bahsediyordu. Yazının muharriri rejisör Meinecke'nin sahneye koyduğu bu sanat eserinin seksendört defa İstanbulda temsil edilmiş olmasını, İstanbullu seyircinin kendisine bühtan edenlere seksendört defa vurduğu şamar olarak izah ediyordu.

Vasfi Rıza haklı idi. Kızmak onun hakkı idi, zira mevsim başında sahneye koyduğu Moliere'in bir eseri dolayısıyla yazdığı yazılarda ve onu takibeden tecavüznamelerinde, münekkitlere karşı İstanbul şehir tiyatrosunu savunduğunu ilan ve seyircinin ancak kaba farslarla gıdıklanmak suretiyle celbedileceğini, alafranga sanat eserinden bizim seyircinin nasibi olmadığını, hattâ sanatın alafrangası, alaturkası olamıyacağını, Türk seyircisinin neden hoşlanacağım kendisinin herkesten iyi bildiğini iddia etmişti. Oysaki işte, Maks Meinecke tiyatroda isim yapmamış ve büyük bir iddia taşımıyan gençlerle sahneye vazettiği ilk "alafranga" sanat eseri ile dm matetmişti. Şimdi, Vasfi Rıza'nın bu mağlûbiyetin acısını çıkarmak için harekete geçmek hakkı değil mi idi? Hem o alafranga rejisörden, hem de alafranga sanat eserine rağbet göstermek suretiyle kendisini yalancı çıkaran İstanbul halkından intikam alacaktı. Harekete geçecekti ama, dişlerinin arasından güç halle şu kelimeler çıkabildi :

Her şeyin bir sırası var!".

Küçük Sahne

Bekliyenler daha çok bekliyecek

Geçen salı günü ellerinde biletleri olduğu halde, tiyatro seyretmek üzere Küçük Sahne'ye gelenler garip bir vaziyetle karşılaştılar: alâkalılar: "bu gün temsil yok" dediler, fakat başka bir şey söyleme-

Kapaktaki sanatkâr

Muhsin Ertuğrul

Stuart Webbs Film Company stüdyosunun direktörü, bürosuna davet ettiği genç sanatkâr namzedine eli ile oturmasını işaret ederek şöyle dedi :

İki aydanberi seni tetkik ediyorum. Dekorlar kurulurken ışıklar tertibedilirken, eşya yerlerine yerleştirilirken büyük bir dikkat ve alâka gösteriyorsun. Çevirdiğimiz filmlerdeki küçücük rollerine verdiğin ehemmiyet ve başarın da dikkatimizi çekti. Seni bir sene için rejisör olarak angaje edeceğim, ayda beşyüz mark, kabul mü?»

Keskin ve azimkar bakışlı, yakışıklı delikanlı hiç tereddüt etmeden cevap verdi :

«—Evet, kabul ediyorum.»

1918 de Almanyada, rejisörlüğünün ilk fiilî mukavelesini imzaladığı zaman Muhsin Ertuğrul tam yirmi yaşında idi.

Bütün çocukluk devresinde, hayallerini tiyatro ile beslemiş, 1908 senesinde emeline kavuşarak, zamanın Avrupai tiyatro teşekkülü olan Burhanettin bey (Tepsi) kumpanyasında ilk defa sahneye çıkmıştı.

1911 de, Parise gitti. Bu seyahat ona dünya tiyatrosunun kapılarını açtı. O tarihten bu güne kadar Muhsin Ertuğrul, hemen her sene, her fırsatta Avrupa, Asya ve hattâ Amerika'da tiyatro hareketlerini yakından tetkik maksadı ile seyahat etti.

Türk tiyatrosunun kuruluş safhaları, Muhsin Ertuğrul'un alın yazısıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Türk tiyatrosunun 1911 senesinden bu yana, her hareketinin başında onu görürüz. Hattâ, Türk film sanatının ilk müteşebbisi de gene Muhsindir. İlk sessiz film, ilk sesli film ve ilk renkli film, memleketimizde Muhsin Ertuğrul tarafından yapılmıştır.

İstanbul'da Darülbedayi'in teşekkülünden itibaren her İleri adımın âmili Muhsin olmuştur. Darülbedayi'in Şehir tiyatrosuna kalbedilmesini müteakip, birken iki ve daha sonra üç sahnede faaliyet göstermesi, garp edebiyatının en güzel örneklerinin Türk seyircisine tanıtılması, dünya klâsiklerinin Türk sahnesinde temsil edilmesi, Türk tiyatro tarihinin ilk telif eserlerinin sahneye vazedilmesi, telif eser ecreyanına imkân verilmesi... Bütün bu davaların ele alınışında Muhsin Ertuğrul, en büyük müessir olmuştur.

Dünya tiyatro hareketlerini adım adım takip ederek, Türk sahne sanatkârlarını tenvir eden, kendi sahnelerinden başka bir tiyatro seyretmek imkânını bulamamış olan sanatkârlarımıza ileri tiyatro tekniğini ve anlayışını öğreten odur.

Bir bakıma Türk tiyatro seyircisini de hazırlıyan Muhsin Ertuğruldur.

Devlet Konservatuvarı fikrinin tahakkuk etmesinden sonra Muhsin'i hem İstanbul Şehir tiyatrosunun başında, hem de yarının tiyatrosunu kuracak olan genç namzetlere hocalık vazifesi ile Ankarada görüyoruz. Uzun müddet devam eden bu iki şehir arasındaki gidip gelmeler, bir ardiye halinde bulup, bugünkü duruma getirdiği «Küçük Tiyatro» da devamlı temsillerin başladığı tarihte sona erdi. O tarihten sonra da Muhsin'i Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğü mevkiinde görüyoruz. Büyük tiyatro binasının yapılmasındaki gayreti unutulamaz. Bir ara Devlet tiyatrosundan ayıldı ve memlekete yeni bir tiyatro kazandırmak üzere «Küçük Sahne» yi kurdu Şimdi yeniden tayin olunduğu Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğü ile Ankarada: Devlet Operası, Büyük Tiyatro, Küçük Tiyatro ve' İstanbulda: «Küçük Sahne» tiyatrosu olmak üzere, dört ayrı tiyatro faaliyetinin başında bulunmaktadır. İlerlemiş yaşma rağmen, bir nebze eksilmeyen enerjisinin kaynağını 1949 yılında idrak ettiği sahne hayatının kırkıncı yılı vesilesiyle yazdığı bir yazıda şöyle anlatıyor:

«Hasılı kırk yıl, bütün bir ömür böyle geçti. Bunun bir gününü tiyatro için okumadan, çalışmadan, düşünmeden geçirmedim.

Akşamları yaptığım her nefis muhasebesinde tenbellikle, sanata lüzumsuz işlerle bir dakikamı geçirdiğim için vicdanımı itham edecek bir sebep bulamıyorum.

Ben hayatımı, ruhumu, sıhhatimi, sevgimi, hasılı her şeyimi seve seve bu tiyatro denen ideale harca-

diler. Herkes gişeye giderek parasını geriye aldı ve şaşkın bir halde evine döndü.

O gün, Muhsin Ertuğrul'un tercüme edip sahneye koyduğu "Godot'yu beklerken" İsimli eserin onuncu temsili seyredilecekti. Eser münekkitlerimizden iyi kritik almıştı. Tutunmaması için bir sebep yoktu. Esasen o günün yerleri de daha önceden satılmıştı. Meraklı vatandaşlar bu acele kararın» sebebini öğrenmek için sağa, sola başvurdular fakat bir cevap alamadılar. Kulaktan kulağa hemen yayıldı; Eser sol temayüllü imiş te onun için yasak edilmiş... Bazıları da mukabele ediyordu: sol temayüllü imiş te bu güne kadar farkına varılmamış mı?

Elhasıl ortada dönen bir şey vardı ama, aslını öğrenmek mümkün olamıyordu. Dediler ki: Emir Ankaradan gelmiş, tiyatro idaresi de sebebini doğru dürüst bilmediği için sadece "bu eser bundan sonra oynanmıyacak" demekle İktifa ediyormuş.

Merakı derin olan bazı vatandaşlar savcılıktan da soruşturdular ama oradan resmi bir teşebbüs olmamıştı. Yani eser İstanbul savcılığının müdahalesi ile temsilden men edilmiş değildi. İrlandalı muharrir Samuel Beckett'in bu eseri 4 Ocak'tan beri her salı ve cumartesi günü saat 17'de başlamak üzere temsil edilmiş, Çığır Sahnesi'nin açtığı."sanat altı tiyatrosu" yoluna, her gün olmamakla beraber Küçük Sahne'de katılmıştı.

Böyle, birdenbire afişten kaldırılmasının sebebi izah edilmediği için akla bunun bir reklâm kurnazlığı olabileceği ihtimali de gelmiyor değildi.

Ama Godot'nun reklâma ihtiyacı yoktu ki.

Fransa

Marigny'de Hadiseli Bir Gece

Andre Malraux'dan ve gürültülü piyesinden geçen hafta bahsetmiştik. Pariste herkes zannediyordu ki sahneye yerleştirilen bu makineli tüfekler sayesinde mevsimin en patırtılı tiyatrosu seyredilmiştir. Yanılındı. Yaylım ateşinden kulakların çınlaması daha durmadan bir kaç gece sonra Marigny tiyatrosunda öyle gürültülü ve şamatalı bir gece yaşandı ki «Beşerin bu yeni haline» şaşmamak elden gelmedi.

Pariste piyeslerin birinci gecelerine, (generale), hemen hemen kalbur üstü bütün artistler, münekkitler, yazarlar, politikacılar, zengin sanayiciler, mebuslar, mankenler, yıldızlar vs.. davetlidirler. Bu kalabalığın ismi, bu muhitlerin özel lisanında Tout-Paris'-dir. İşte Marigny tiyatrosundaki mahut gecede, bu smokinli, tuvaletli, mücevher pırıltıları içindeki Tout-Paris'den öyle bir patırdı, öyle bir şamata koptu ki Fransızları ne kadar tanırsanız tanıyınız buna bir türlü makul bir izah şekli bulamazsınız.

Evet, Malraux'nun piyesinin aksine bu defa tiyatroyu gürültüye boğan artistler değil, bizzat seyircilerdi. Piyes başladıktan hemen beş dakika sonra sağdan soldan işitilen ıslık seslerini müteakip bütün çekingenlik kayboldu. Salon lehte ve aleyhte olmak üzere iki fanatik guruba ayrılmıştı. Münakaşalar, tarizler, tehditler derken iş büsbütün alevlendi. İki tarafın birbirine ıslıkları, küfürleri veyahut pek de terbiyeli olmayan bir şekilde sükûna ve «terbiyeye» davet edişleri arasında çok geçmeden Marigny salonu bir meydan mitingi halini aldı. Bu arada piyes de devam ediyor, taraftarları pek mübalâğalı şekilde alkışlıyorlardı. Elhasıl Marigny'de o akşam tam bir rezalet havası esti. İşin tuhafı bu «güzide seyirciler»in hepsi de davetli idiler. En basit nezaket icapları insana, davetli olduğu bir yerde piyesten hoşlanmasa dahi hiç olmazsa susmayı ve başkalarının rahatça temsili dinlemesine müsaadeyi emretmez mi?.. Fransızların sadece bir masa arkasında, veya arabalarının volanları başında terbiyelerini çabucak kaybettikleri bilinirdi. Fakat Marigny'deki bu sahne doğrusu hiç de akıla gelmezdi.

Nihayet bu umumi kargaşalık arasında perde inip anonslar yapılmaya başlayınca skandal zirvesine çıktı. Herkes birbirine bağırıyor, baldı haksız hücum ediyordu. Hiç etliye sütlüye karışmıyan bir kaç zavallı ise her iki gurup tarafından yukardan aşağıya benzetiliyordu. Asıl piyese aleyhtar grup balkonda idi. Bütün temsil boyunca balkon ile parter arasında devam eden çekişme perde indikten sonra daha heyecanlı bir hal aldı. İki taraf da bir» birini, dışarı, «hesaplaşmaya»' davet ediyor, parterde biri kollarım sıvıyordu. Muharrirlerden Armand Salacrou eseri beğenmiyenleri yüksek sesle paylıyor, diğer uçta «muhalifler» arasına düşen François Mauriac'ın ise tartaklanmasına ramak kalıyordu. Karşılıklı haykırmaların, hakaretlerin patırtısı içinde ön sahnede bir adam göründü. Üstünde hâlâ, piyeste giydiği İngiliz askeri elbisesi vardı. Bu adam

dım ve bu müsriflikten saadet duyuyorum. Hiçbir şey yapamadımsa bile, ona ömrümü vermekle cömertliğimi ve sevgimi gösterdim ya, bu bana yeter.»

Muhsin Ertuğrul, tiyatromuza olduğu kadir edebiyatımıza da bir çok eser kazandırmıştır. Dünya sahnelerinin büyük piyeslerden bir çoğu türkçemize onun kalemiyle çevrilmiştir. Shakespeare bile, en çok onun vasıtasiyle memleketimizde tanınmıştır.

Eğer bir methiye yazılmak isteseydi, Muhsin Ertuğrul hakkındaki yazıya burada son vermek gerekirdi. Ama Türk Tiyatrosu denilince hatıra nasıl evvelâ o geliyorsa, Muhsin Ertuğrul denilince de hatıra bütün o meziyetlerin yanında bir takım kusurlar da gelmektedir. Kusurlar elbette ki şahsına aittir. Fakat 1920'den bu yana Türk tiyatrosunun kaderi Midisinin kaderi birbirleriyle girift olduklarından o kusurlar tiyatromuza da tesir etmiştir. Muhsin Ertuğrul bir diktatördür. Eğer tiyatrodaki mevkiini siyasette elde etseydi kuracağı idarenin adı Mutlakiyet olurdu. Şüphesiz Münevver Mutlakiyet! Ama, gene de mutlakiyet... Her diktatör gibi o da şahsî hislerine, kaprislerine lüzumundan fazla kapılmış, bu yüzden yapılmaması gereken şeyler yapmış, yapılması gereken şeylerden bazılarını yapmıştır. Tiyatromuzun iftihar edilecek kısanları üzerinde, hakkı nasıl inkâr olunamazsa, üzüntü veren kısımlarından dolayı da mesuliyeti vardır. Şehir Tiyatrosunda bir çok kıymeti ezmiştir. Orada ve daha sonra başına geçtiği teşekküllerde, müesseselerde kendisinden başka hiç kimsenin sesinin çıkmasına müsaade etmemiştir. Etmemektedir. Tenkide tahammül gerektiğini senelerden beri anlamamış, münekkitlerin kendinden bilgisiz de olsalar, haklı oldukları noktalarda dahi haklı bulmaya yanaşmamıştır. Sanatın her şeyden evvel şahsiyet demek olduğunu inkâra imkân var mıdır? Fakat bu şahsiyet, tıpkı siyasi diktatörlüklerde olduğu gibi bir çok iyi filizi, tabumu ezmiş, yok etmiştir. İdari sahada, sanat sahasında gösterdiği muvaffakiyeti gösteremediği de bilinen bir hakikattir. Nihayet son denemelerinden bazıları -Halıcı Kız filmi veya Nur Sabuncuoğluna oynattığı Hamlet- fiyasko ile neticelenmiştir. Buna mukabil, bir garip kararla sahneden kaldırılan «Gogot'yu beklerken» tam bir başarı olmuştur.

Hakiki şahsiyetlerin çok hararetli dostları, çok hararetli düşmanları olur. Muhsin için de vaziyet ayman. Bakarsınız, herkes gibi meziyetleri ve kusurları olan bu adamı bazdan göklere çıkarır, üzerine toz kondurmaz. Bakarsınız Türk Tiyatrosunun bir numaralı (katta tek numaralı) adamına türlü çamurlar atılır, türlü bahanelerle kötülenir.

Ama, ne denirse densin bir tek şeyi itiraf etmeyenler asil bir harekette bulunmuş sayılmazlar : Türk Tiyatrosu Muhsine çok, ama pek çok şey borçludur!

Marigny tiyatrosu artistlerinin direktörü, Fransanın medarı iftiharı aktörterinden Jean-Louis Barrault idi.

Jean-Louis Barrault karmakarışık bir yüzle, fakat sakin ve inatçı bir edayla, adeta talebelerini paylıyan bir öğretmen gibi :

— Biraz evvel, dedi, oynamaktan çok büyük şeref duyduğumuz eser devrimizin en müstesna şairlerinden Christopher Fry tarafından yazılmıştır."

Christopher Fry hakkında

Christopher Fry kimdir? İngiltere, Almanya ve Amerikada harpten sonra birdenbire parlıyan bu yazar ancak kırk altı yaşındadır. İngilizdir. Kanaatlerine aykırı olduğu için savaşı reddetmiş, İngiliz kanunları da bu gibi vakaları normal karşıladığından cephe gerisi hizmetlerinde; belki de çok daha tehlikeli olan bombardıman sahalarının temizlenmesi servislerinde dört sene çalışmıştır.

Christopher Fry savaştan sonra yedi senede yedi piyes yazarak dünya tiyatrosu basamaklarını hızla çıkmıştır. İngiliz münekkitlerinden biri onun için şöyle demişti :

— "Bernard Shaw devri artık miadını doldurmuştur. Şimdi Christopher Fry devri başlamaktadır."

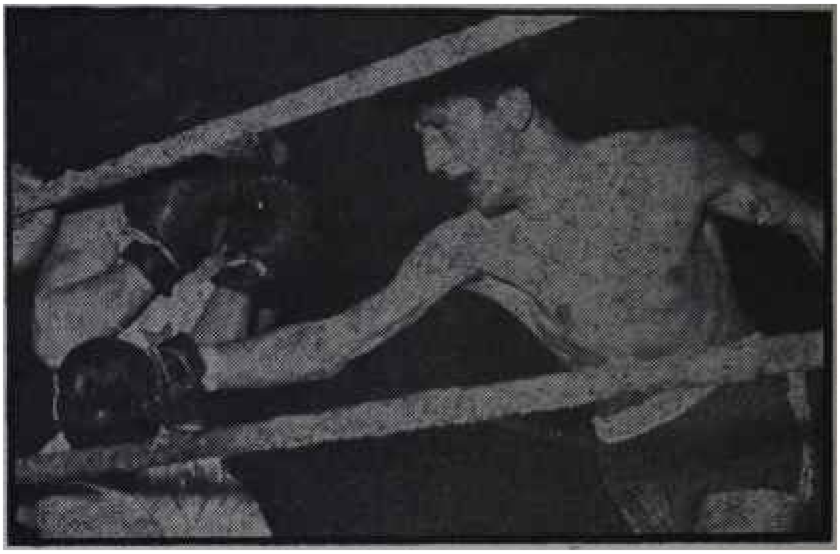
Christopher Fry romantizmin son mirasçılarındandır. Hattâ ona neo-romantik demek daha doğru olur. Eserlerinde Shelley'in dramatik şiiriyeti, mistik bir düşünce, bir melâlli tefekkür vardır. Fry'ın esas problemi Tanrı'nın karşısında insandır.

Christopher Fry Fransada pek az tanınmıştır. Marigny tiyatrosunda bu mahut patırdılı gecede oynanan piyesi «Esirlerin rüyası» isimli eseridir (Le songe des Prisonniers). Morvan-Lebesque tarafından tercüme edilmiş ve Jean-Louis Barrault tarafından sahneye konmuştur.

Piyes hakkında

Esirlerin Rüyası, tek perdelik bir dramatik poemdir. Vaka son harpte «Avrupada herhangi bir yerde» geçer. Esir edilen dört İngiliz askeri, bir kilisenin içine kapalı, cephe gerisine sevkedilmelerini beklemektedirler. Uzaktan savaşın homurtusu gelmektedir. Katedralin ıssızlığında ve dondurucu soğuğunda esirler battaniyelerine sarılarak kıvrılmışlardır. Sütunların ve vitrayların loşluğunun tesiriyle esirlerin bitkin ve ümitsiz başlarında, bu mistik atmosferin içinde hayal ve hakikat karışmağa başlar. Geçmişteki günler, çocukluk, gençlik yılları, savaş hatıraları esirlerin bu mariz rüyalarım doldurur. Zaman zaman bir an için uyanarak hakikatin karşısında kalırlar. Sonra yine kâbuslu uykularına dalarlar. Tanrının eseri ve varlığı, savaş ve barış, iyilik ve şer kuvvetleri yaratanın ve yaratılmışların esrarı bu bedbaht esirlerin yorgun dimağlarının işkencesidir. Fakat, bütün insanlığın işkencesi de bu değil midir?

S P O R

Milli boks takımı seçildi
Her halde böyle dövüşmiyeceğiz

Boks

Mili takım seçildi

Ankara'da ufacık bir idman salonunda yapılan müsabakalarla boks millî takımımız tesbit edilmiştir.

Müsabakalar sonunda Ankara'lılardan müteşekkil jüri heyeti, takımımızın namzetlerini tesbit ettiler. Bu namzetler Salı gününden itibaren Ankara'da on günlük bir kampa alınmışlardır. Kamp sonunda uçakla Roma'ya hareket edeceklerdir. Böylece ilk karşılaşacağımız rakip İtalya, ikincisi de İspanya olacaktır.

Seçmelerde seyrettiğimiz boksörlerimizin durumuna göre kuvvetli iki boks ekibine sahip, İtalya ve İspanya karşılaşmalarından ümitvar olmaya imkân göremiyoruz. Birçok sıkletlerde takım çok zayıftır. 51 kiloda Bülent Kiter, 54 kiloda Orhan Tuş, 63,5 kiloda Vural İnan, 6? kiloda Ali Melek ve 75 kiloda Abdullah Tomba nazarı dikkati çektiler. Bunların şansları yardım ederse İtalya ve İspanya'da kendilerine kazanma şansı vermek kabil olabilir. Fakat diğerlerini eski değerlerinden çok daha aşağı formda gördükten sonra neticeye bel bağlamanın ne derece doğru olacağını kestiremiyoruz.

Maçlar esnasında orta hakemi Fuat Yücel'in bir teknik hatasına şahit oldum ki, bu hata sonunda maçı kazanması icabeden Orhan'ın hakkı kayboldu ve seyircilerin haklı ve devamlı tezahüratına sebebiyet verildi. Orhan, gayet hakim döğüşerek maçın sonlarını bulduğu sırada rakibinin bir diz vurması ile yere yıkıldı. Bu durumda pek haklı olarak saymak yerinde bir hareketti. Ancak neticeyi ilân etmeden durumu yan hakemlerine de sorduktan sonra yapılan faulü onlarda görmüşlerse, Orhan'ı galip, Hayri'yi de diskalife etmesi icabederken, federasyon üyesi olan bu boks hakemi, Orhan'ı mağlûp saydı.

Halbuki ikinci akşam Ali Melek ile Lütfi Aktaş arasındaki maçda da aynı hadise tekerrür edince, burada bizim dediğimiz gibi yaptı ve Ali'yi diskalife ederek Lütfi'yi galip ilân etti. Bir insan bir gecede nasıl olur da noksanlarını ikmal edebilir...

Bundan bir kaç yıl evvelde aynı hakemin tesbit edilen böyle bir teknik hatasından sonra lisansı elinden alınmış ve bu hakem açılan kursa devam etmek suretiyle ancak lisansını geri alabilmişti. Ne olur bir defa daha bunu tatbik etsek de hakemliğin dikkat, supleks, ve nihayet bilgi isteyen hakiki bir meslek olduğunu teslim ettirebilsek..

Bu seçmeler sonunda kampa alınan boksörler şunlardır:

51 Kilo: Bülent Kiter (Ankara)

54 kilo: Hayri Kuru (İst.), Orhan Tuş (Ankara)

57 kilo: İsmet Erdoğan (K. Eli)

60 kilo: Kemal Yalçınkaya (Ankara).

63,5 kilo: Vural İnan (İst.) Ali Rıza Demirsüren (Eskişehir)

67 kilo: Lütfi Aktaş (Ankara), Ali Melek (İzmir).

71 kilo: Alp Otsar (İst.), Fikri Baykuş (Keli)

75 kilo: Abdullah Tomba (İst.), Muhittin Ceylân (K.E.)

81 kilo: Tayyar Kalça (İst.)

Ağır: Burhan Türer (İst.).

Ski

Yeni Mevsim

Bu mevsim kuzey İsveç'den İtalya Dolomitlerine kadar olan bölgede cereyan etmiş olan ski ve kızak yarışmalarının neticeleri, Avrupa kış sporları sahasında Olimpiyat kaabiliyetlerinin ortaya çıkmasına sebep olacak değerdedir»

Geçen hafta bir kaç yarışmanın yapılmış olmasına rağmen asıl büyük yarışmalar mevsimi bu hafta başlayıp Mart sonuna kadar devam edecektir.

Program bakımından oldukça yüklü olan ski mevsimine bir de yılın en önemli yarışması olacak mahiyetteki bir müsabakanın eklenmesi mevsimin önemini bir kat daha arttırmaktadır. Bu müsabaka, 5 Ocak ile 5 Şubat talihleri arasında İtalya Alplerinin Dolomit bölgesinde 7. Kış Sporları Olimpiyatının yapılacağı, şirin bir kasaba olan Cortina a'Ampezzo'da cereyan edecek olan Cortina yarışmalarıdır.

Oslo civarında Nordic ve Oppdal'da Alp tipi yarışmalarla dolu 27 Şubat 7 Mart tarihleri arası Holmenkollen haftası olacaktır. Bu müsabakalarda bir çoğunun Rus olmaları muhtemel sayıları 500'e yakın kayakçı yarışacaktır. Holmenkollen yarışmalarına katılacak diğer milletler şunlardır: İsveç, Finlandiya, İsviçre, Avusturya, İtalya, Yugoslavya, Fransa.

Mauren için tertiplenmiş Artberg Kandahar yarışmaları 11-13 Mart arasında İsviçrede yapılacaktır. İniş Slalom ve büyük slalom'dan mürekkep olan bu yarışların henüz programları katiyetle tesbit edilmiş olmamakla beraber bu yarışlara kalbur üstü kıymetlerin katılmalarına muhakkak nazariyle bakılmaktadır.

İsviçre'nin diğer mühim kış faaliyeti St. Moritz'de 22-23 Ocak'ta iki kişilik, 29 - 30 Ocak'ta dört kişilik çift kızaklardan mürekkep dünya kızak müsabakası olacaktır. Enternasyonal Mont Blanc müsabakaları ise Fransada 19 - 23 ocak arasında yapılacaktır.

Kış festivalleri

Yıllık enternasyonal kış festivalleri Garnisch-Pasternichen'de 15-23 Ocak arasında yapılacaktır. Çift kızak yarışçıları *2* ve 4 kişilik ekipler halinde ve kayakçılar slalom, arazi mukavemet, nordic tipi büyük slalom, atlama müsabakaları yapacaklardır. Organizatörler bu yarışmalar için, İsveç, Norveç, Finlandiya, Fransa, Almanya, İtalya, Avusturya ve Yugoslavyadan iştirak talepleri aldıklarını söylüyorlar. Amerika çift kızak ekibi de bu yarışmalarda Amerikayı temsil edecektir.

Mevcut kış sporları içinde muhtemelen en çok seyirci cezbedecek olan kayak atlamaları, Bavari Obersdorf'da şubat 25-27 arasında yapılacaktır. 140 metre olan tepelerden 135 metrelik yapılacak atlamalarda mühim olan nokta atlayıştaki görünüş ve düşüş vaziyetinden ziyade mesafedir.

Bir İzah

Ulvi Yenal

Akis'deki yazıyı okudum. Federasyon toplantısında hazır bulunarak röportajı yapmış olduğu anlaşılan Muharririniz, muhatapların sözlerinden bir kısmını sadakatle nakletmiş, fakat her nedense benimkileri işitememiş olacak ki arzu ettiklerini yazmış. Bu farkı, bittabi tesadüfe atfedecek değiliz. Yazıdaki, muhaverelerin bu şekilde tertip edilmiş olması ile, toplantı esnasında arkadaşlardan birinin ifade ettiği (Ankara Gazeteleri nezdindeki nüfuzu) teeyyüd etmiş oluyor.

Bu toplantıda arkadaşları istifaya davet etmiş değilim. Esasen buna lüzum yoktu. Sadece benim istifam bu Federasyonu düşürebilir veya kendilerine teşekkür etmem hazır bulunanların vazifelerini nihayetlendirebilirdi. Çünkü, Futbol Federasyonu Reisini Umum Müdür inha eder, Vekil tâyin eder, Federasyon azaları, Reis tarafından teklif ve Umum Müdür tarafından tasvip olunur. Bunların ayrılması da aynı şekilde vukubulabilir. Binaenaleyh, Federasyonu teşkil eden azaların istifalarında bir zaruret yoktu. Nitekim böyle bir teklifte de asla bulunmuş değilim.

Arkadaşlara izahım şu oldu:

Gerek ikinci Reis, gerek Sekreter aslî vazifeleriyle son derece meşguldürler. Bilhassa işe hâkim olması lazımgelen Sekreter arkadaşımız senenin birçok zamanlarında vazifesi icabı memleket dışındadır. Bu sebeple çalışılamamaktadır. Halbuki Federasyonun yapacağı bir çok işler vardır ki, bunlar beklemektedir. Bu sebeple, Federasyona çalışabilecek arkadaşların gelmesinde zaruret vardır. Bu mucip sebeple kendilerine teşekkür edeceğimi beyan ettim, onlar ise, bu şeklin doğru olmayacağı üzerinde ısrar ederek bir aralık tayin ve ayrılma usulünü münakaşa etmek arzusunu izhâr ettiler. Buna lüzum olmadığını beyan ettim ve kararlarına şu sebeplerden dolayı uydum :

1 — Bu arkadaşlar, Dünya Futbol Şampiyonasına bir ay kala, son derece güç bir vaziyette Federasyon Heyetine iştirak etmek gibi bir feragat ve şahsıma karşı emniyet göstermişlerdir.

2 — Her biri şahsen sevdiğim ve hürmet ettiğim arkadaşlardır.

3 — Çalışamıyacaklarını daha başlangıçta benim takdir etmem ve kendilerini tedirgin etmemem gerekirdi, bu kusur bana aitti.

4 — Ye nihayet Federasyondan toptan ayrılmak hakkındaki arzularına uymak, sportmence bir hareket olurdu.

Bu sebepleri, bugünkü spor idareciliği anlayışımız içinde ikna edici bir izah olarak ortaya atmak oldukça zordur. Yalnız şuna hemen işaret edeyim ki, istifa imzasını atarken tekrar Federasyon Başkanı olmıyacağımı anlamıyacak kadar da safdil değildim. Nitekim bu toplantıdan üç gün evvel Galatasaray kulübu Reisi Tevfik Selimoğlu'na istifa edeceğimi söylemiştim.

Orhan Şerefle olan mutabakatımızda Federasyona girecek arkadaşlar üzerinde esaslı bir münakaşa olmadı. Uzun zamandanberi, kendisinin de, benim de başarılmasını istediğimiz esaslı noktalar müzakere edildi ve tam bir mutabakata varıldı. Teşkili mütasavver Federasyonun dört azası esasen malûmdu. Beşinci azâ müzakere mevzuu oldu. Orhan Şeref, Şinasi Osma'yı teklif etti. Ordu spor işleriyle muvazzaf bulunan asker bir arkadaş Federasyon'dan ayrılırken, yerine bu işle muvazzaf olmayan yine asker bir arkadaşın Heyete alınmasının Nuri Gücüyener'e karşı iyi bir hareket olmayacağını, kaldı ki bir Erkânı Harp Zabiti olan Şinasi Osma'nın vazifesi icabı her an Ankara'dan ayrılmak ihtimali bulunduğunu, halbuki Federasyonun uzun zaman değişmiyecek arkadaşlardan teşkilinde mutabık bulunduğumuzu ileri sürerek Ali Rıza Ertuğ'u ben teklif ettim. Orhan Şeref arkadaşım da bu teklifimi kabul etti. Görülüyor ki Federasyon içinde ekseriyet teşkil etmeyi, düşünmek mevzuu da ve yine bugünkü spor anlayışımızın tevlid ettiği bir tahmindir. Orhan Şerefle neden bir anlaşmaya, varmak istediğimi ve mutabık kaldığımız programı ayrı bir yazıda açıklayacağım.

Hatıra pek tabiî olarak, benim de fazla meşgul bulunduğum ve yeniden kurulacak Federasyon işleriyle uğraşamıyacağım gelebilir. Federasyon Reisleri bizden başka hiç bir yerde günlük işlerin teferruatı içinde çalışmazlar ve soyunma odalarında dolaşmazlar. Federasyonun çok genişlemiş olan işlerini tedvir edecek yardımcı heyetleri vardır.